

HEINOLAN KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA 2007

Heinolan kaupunki

ALKUSANAT

Heinola sai kansallisen kaupunkipuisto-nimityksen toisena Suomessa 6.5.2002. Ympäristöministeriön myöntämä nimitys on valtakunnallinen tae hyvästä kaupunkiympäristöstä. Heinolalla on omaleimainen, muista kaupungeista erottuva identiteetti. Se muodostuu kulttuuriympäristöstä ja luonnonalueista, jotka lomittuvat toisiinsa siten, että ne muodostavat valtakunnallisesti merkittävän kokonaisuuden.

Hakiessaan kansallisen kaupunkipuiston statusta Heinola sitoutui tulevilla maankäytön ratkaisuilla säilyttämään kansallisesti arvokkaat maisemat ja alueet sekä kehittämään niitä puolijulkisena tilana, eräänlaisena kaupunkilaisten yhteisenä ulkoisena olohuoneena.

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmasa on haettu esille niitä arvoja, jotka ovat Heinolalle omaleimaisia, inhimillisen mittakaavan, vehreyden ja luonnon monimuotoisuuden perustekijöitä. Alueiden kehittämistavoitteet ja –toimenpiteet tukevat omaleimaisuuden säilymistä.

Kaupungistuvassa yhteiskunnassa hyvän elinympäristön merkitys elintason kohotessa on aina vain suurempi. Hyvä elinympäristö on vahva kilpailutekijä, kun alueelle houkutellessaan uusia asukkaita ja yrityksiä.

Heinola haluaa vaalia kansallista kulttuuriperintöä, kansallismaise-
maamme myös kaukana tulevaisuudessa.

68 § Kansallinen kaupunkipuisto

Kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistys- tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa kansallinen kaupunkipuisto.

Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka tämän lain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön.

Puistoon osoitetaan ensi sijassa valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Muita alueita puistoon voidaan osoittaa omistajan suostumuksella.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

Kansikuva:

Nils Schillmark: Heinola, Jyrängön virta, 1787
öljy kankaalle, 58,00 x 105,00 cm.
Ateneumin taidekokoelmat

Takakansi:

HV/Heinolan kaupunki
Jyrängönvirtaa tahvella. Etualalla rautatiensilta ja taustalla moottoritien
Tähtisilta.

Heinola 26.6.2007

Hannu Komonen
kaupunginjohtaja

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT	2
JOHDANTO	4
OSA I HEINOLA	5
MIKÄ ON KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO?	6
HEINOLAN KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO	7
OSA II HEINOLA	20
HEINOLAN OMINAISPIIRTEET KANSALLISENA KAUPUNKIPUISTONA	20
HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON ROOLI SUOMEN KAUPUNKIPUISTOVERKOSTOSSA	21
Hämeenlinna	21
Heinola	21
Pori	21
KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON KRITTEERIEN TÄYTTÄMINEN HEINOLASSA	22
Sisällön kriteeri	22
Laajuuden ja eheyden kriteeri	22
Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri	22
Kaupunkikeskeisyyden kriteeri	22
KULTTUURIYMPÄRISTÖ	24
LUONNONYMPÄRISTÖ	26
MAISEMA	28
OSA III HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA	30
HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN ALUEJAKO JA SEN PERUSTEET	31
HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN YLEISET TAVOITTEET	32
KAUPUNGIN KESKUSTA - osa-alue 1	34
HARJUN HEINOLA - osa-alue 2	40
KIRKONKYLÄN KULTTUURIMAISEMA- osa-alue 3	44
VESISTÖJEN HEINOLA, RUOTSALAINEN - osa-alue 4	51
VESISTÖJEN HEINOLA, KONNIVESI - osa-alue 5	55
SALOMAA-HEINOLA JA REUMASÄÄTIÖN SAIRAALA- osa-alue 6	56
JATKOTOIMENPITEET	60
HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN	60
HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON MAHDOLLISET LAAJENTUMISALUEET	60
KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON TUNNETTAVUUDEN JA PROFIILIN KEHITTÄMINEN	61
LÄHTEET	62
KIRJALLISET, JULKAISTUT LÄHTEET	62
KIRJALLISET, JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET	62
KARTAT	62
KUALÄHTEET	62
VALOKUVAT	62
13.9.2007	

Ilmakuva yli keskustan. Etualalla satama ja Maaherranpuisto, taustalla Reumasäitiön sairaala.

Heinolan kaupunki sai kansallisen kaupunkipuisto nimityksen keskeisille rakennetun ja luonnonympäristön alueilleen 6. toukokuuta vuonna 2002. Heinolan kansallisen kaupunkipuiston laajuus on noin 2084 hehtaaria, josta maa-aluetta on noin 945 hehtaaria.

Pääosa alueesta on kaupungin omistuksessa. Muita maanomistajia tai -haltijoita ovat:

Heinolan Asema-alue Oy
Heinolan seurakunta
Renet Finland Oy
Reumasäätiö
Tielaitos Hämeen tiepiiri
Senaatti-kiinteistöt, erityiskiinteistöt
Senaatti-kiinteistöt, kehityskiinteistöt
Ratahallintokeskus
Oy Teboil Ab
Arto Mussalo
Lauri Timonen

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kansallisen kaupunkipuiston perustamisen jälkeen tulee alueelle laatia hoito- ja käyttösuunnitelma. Se laaditaan yhteistyössä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. Kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa suunnittelussa sekä päätöksenteossa on otettava huomioon myös alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy ympäristöministeriö.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmisteluun saatiin ympäristöministeriöltä tutkimus – ja kehittämisrahaa vuosina 2005-2006. Sen avulla syvennettiin tietämystä alueesta. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston maisema-arkkitehtien koulutusohjelman studiokurssi ”Kulttuurimaiseman suojele ja hoito” ohjaajinaan professori Maija Rautamäki ja tuntiopettaja Kati Susi-Wolff tuotti erittäin antoisan tutkimus-, analyysi- ja ideointimateriaalin hoito- ja käyttösuunnitelman pohjaksi. Lisäksi osa opiskelijoista jatkoi vielä Heinola-aineiston parissa ”Tuotantomaisema” -studiokurssilla. Kurssimateriaaleista teetettiin monisteet, jotka ovat myös kuntalaisten käytössä. Kesän 2006 aikana teetettiin kansallisen kaupunkipuiston alueella luontokartoituksia, osan teetti kaupunki ja osa tehtiin Hämeen ympäristökeskuksen ”Luonnon monimuotoisuuden seuranta” -hankkeen yhteydessä. Saaduista luontoinventoinneista koostettiin monisteet, joita jatkossa toivotaan hyödynnettävän erityisesti koulujen opetusmateriaaleina. Saman kesän aikana selvitettiin vielä erillisenä asiantuntijatehtävänä Heinolan paahdealueiden erityisesti suojeltavien perhoslajien esiintymistä Heinolanharjulla ja Maitiaislahden kallioilla.

Heinolan kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluu myös Konniveden saarilla olevaa pienimuotoista, lähinnä 1950-luvulla syntynyttä viikonloppuasutusta, joka on osa Heinolan vapaa-ajanasutuksen kulttuurihistoriaa. Kaavoituksella ja alueelle laaditulla rakennustapaohjeella varmistetaan alueen luonteen säilyminen myös tulevaisuudessa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet ympäristöministeriön edustajanana Jukka-Pekka Flander, Hämeen ympäristökeskuksen edustajina Heikki Kankaanpää, Kirsti Nieminen ja Liisa Härmä sekä Heinolan kaupungin osalta kulttuuritoimisto, ympäristötoimisto, metsätoimisto, viherpalvelut, kaupunginmuseo, vapaa-aikatoimisto, rakennusvalvonta ja kunnallistekninen toimisto. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisesta on vastannut Heinolan kaupungin teknisen toimen maankäyttöosaston suunnitteluarkkitehti Ritva-Maija Kuuskoski ja kaupunginarkkitehti Hartti Hämäläinen.

Maisema-arkkitehtiylöppilas Katarina Surakka on työstänyt osana diplomityötään laaditun aineiston Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaksi.

Hoito- ja käyttösuunnitelma sisältö

Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma sisällön taustaksi on ensimmäiseen osaan koottu yleistietoa Heinolasta ja sen kehittymisestä nykyiseen muotoonsa. Koosteet on pääosin tehty maisema-arkkitehtuurin studiokurssilla. Toisessa osassa käydään läpi alueen vahvuuksia ja ominaispiirteitä kansallisen kaupunkipuiston näkökulmasta katsottuna ja tarkastellaan ympäristöministeriön laatimien kriteereiden täyttymistä Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa. Varsinaisessa hoito- ja käyttösuunnitelmaosuudessa on aluetta tarkasteltu osa-alueittain, jotka ovat kaupungin keskusta, kirkonkylä, Heinolanharjun alue, Heinolan salomaa ja Reumasäätiön sairaala sekä viimeisenä alueena saaristo ja rannat. Jokaisesta osa-alueesta on ensin studiokurssin laatimaa luonnehdintaa alueen ominaisuuksista ja sen jälkeen kyseisen alueen hoito- ja käyttösuunnitelma.

Loppuun on koottu yleisiä, kaupungin eri hallintokunnille tarkoitettuja toimenpiteitä, hoito- ja käyttösuunnitelman jatkokäsittelyyn liittyvää aikataulutusta sekä lisäksi on arvioitu joidenkin alueiden soveltuvuutta mahdollisina kansallisen kaupunkipuiston laajentumisalueina.

OSA I

HEINOLA

MIKÄ ON KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO?

Käsitteen historiaa

Maailman ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto, Tukholman Ekoparken, perustettiin Ruotsiin vuonna 1995. Sitten kansallisesta kaupunkipuistosta on Suomessa kehitetty oma mallinsa, joka perustuu kuntien aktiivisuuteen ja aloitteellisuuteen asiassa.

Suomessa kansalliset kaupunkipuistot on kytketty osaksi cheyttävää suunnittelua ja kestävästä kaupunkipolitiikkaa.

Kansallisen kaupunkipuiston arviointikriteerit

Ympäristöministeriö on määritellyt neljä kriteeriä, joita käytetään kansallisten kaupunkipuistojen tunnistamisessa ja arvioinnissa:

Sisällön kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston tulee sisältää kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita, kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden ymmärtämisen kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen sekä puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.

Laajuuden ja cheyden kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston tulee olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viherrakenteeltaan niin yhtenäinen että sitä pitkin on mahdollista siirtyä kaupunginosasta toiseen.

Ekologisuuden kriteeri

Ekologisessa mielessä on tärkeää, että alueelle muodostuu laajien siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä ja että se on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

Kaupunkikeskeisyyden kriteeri

Kansallinen kaupunkipuisto on osa kaupunkirakennetta. Olennaista on, että se alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.

Määritelmä

Kansallinen kaupunkipuisto on määritelty 2000 voimaan tullessa maankäyttö- ja rakennuslaissa (133/1999). Status voidaan hakemuksesta myöntää kaupunkimaiselle ympäristölle, joka sisältää luonnon- ja kulttuuriperinnön puolesta valtakunnallisesti arvokkaita, eheitä viheralueiden ja historiallisten ympäristöjen muodostamia kokonaisuuksia. Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan ottaa alueita, jotka kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- ja suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansalliselle kaupunkipuistolle sopivaan käyttöön. Puiston tulee pääsääntöisesti olla valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön omistuksessa. Perustamiseen tarvitaan maan- ja kiinteistönomistajien suostumus.

Merkitys

Kansallisen kaupunkipuiston keskeinen edellytys on, että kaupunki sitoutuu myös kaavoituksen keinoin säilyttämään arvokasta luonnon- ja kulttuuriympäristöä. Esimerkiksi kaupunkirakennetta tulee cheyttää ja tiivistää ottamalla huomioon alueiden maisemallinen ja historiallinen merkitys.

Kansallista kaupunkipuistoa koskevien määräysten ja käytännön toimenpiteiden kannalta tärkein on hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka kaupunki laatii perustamispäätöksen jälkeen yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa. Suunnitelma hyväksytään ympäristöministeriössä. Perustamispäätöksellä ja -määräyksillä ei yhtä vahvaa statusta kuin lakisääteisellä kaavoituksella, mutta kaavat eivät saa olla ristiriidassa kaupunkipuiston tavoitteiden kanssa.

Käsitteitä

Kansallisen kaupunkipuiston käsite liittyy läheisesti maankäyttö- ja rakennuslain mukaisiin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin. Niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten

toiminnassa. Valtakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut luonto- ja kulttuuriperintökokonaisuudet on otettava huomioon kaavoituksessa, rakentamisessa ja muussa alueidenkäytössä. Lain mukaisiin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sisältyvät omina asiakokonaisuuksinaan mm. kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat sekä luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet.

Tärkeimpiä valtakunnallisia selvityksiä ovat ympäristöministeriön asettaman työryhmän esittämät ja valtioneuvoston vahvistamat valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Maisema-alue työryhmän mietintö 1993), Museoviraston ja ympäristöministeriön kokoama luettelo valtakunnallisesti merkittävistä kulttuurihistoriallisiin ympäristöistä (Rakennettu ympäristö 1993). Luetteloa ollaan parhaillaan uudistamassa. Muinaisjäänköksiä koskevaa tietoa saa julkaisusta Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet (1983).

Valtakunnalliset suojeluohjelmat ja lainsäädäntö, jotka on otettava huomioon alueiden käytön suunnittelussa. Niitä ovat mm.

Vesilaki – (264/1961)

Luonnonsuojelulaki (1096/1996)– luontotyyppit, Natura (2000)

Metsälaki (1093/1996) – metsän arvokkaat elinympäristöt eli avainbiotoopit

Kirkkolaki (1054/1993) – kirkkorakennukset ja vanhat hautausmaat suojeltuja

Muinaismuistolaki (295/1963) – kiinteät muinaisjäänökset automaattisesti rauhoitettuja

Rakennussuojelulaki (60/1985) – rakennussuojelu

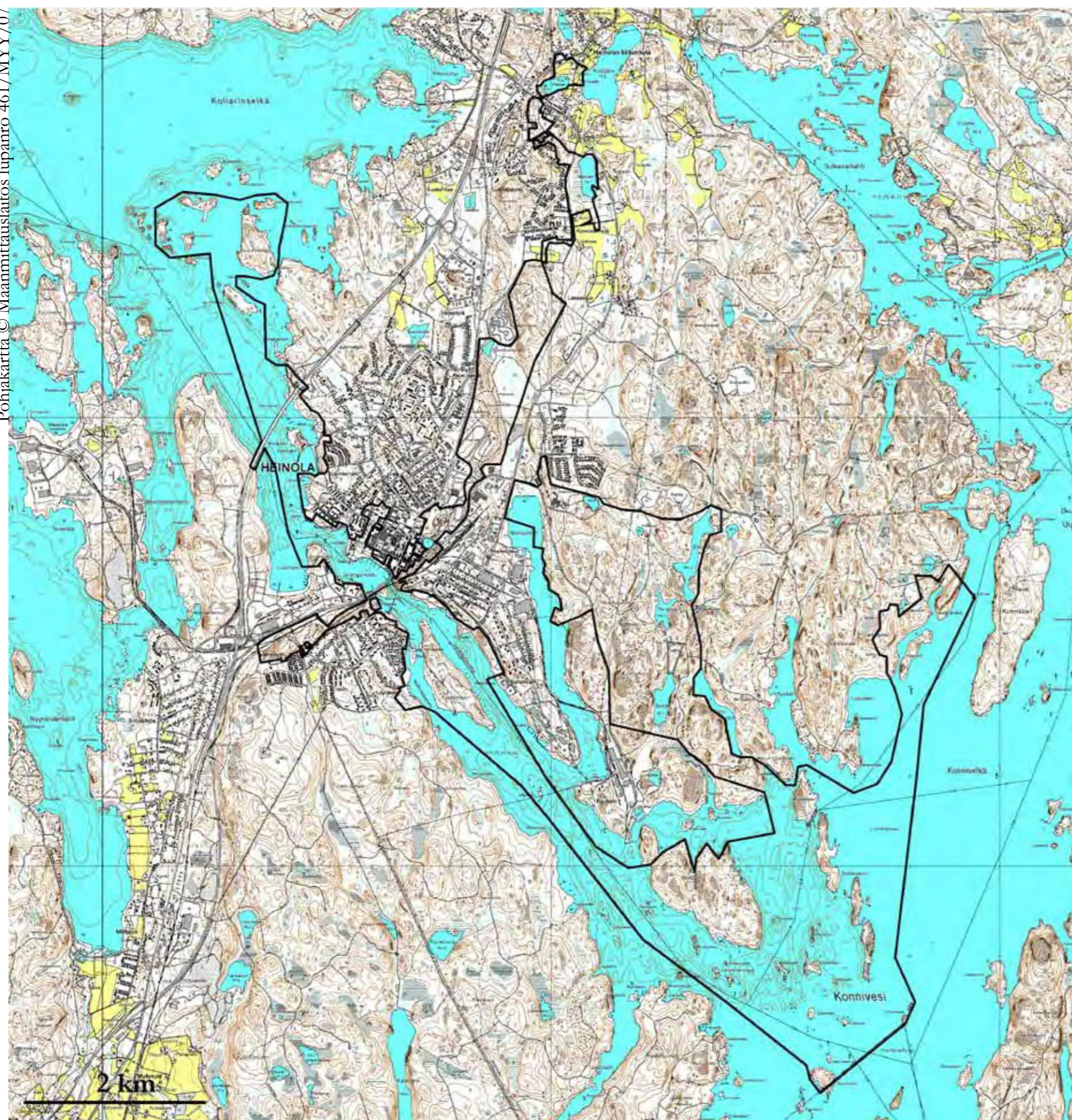
Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/1985)

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt (Rakennettu ympäristö 1993, RKY)

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Maisema-alue työryhmän mietintö 1992)

Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset kulttuuriympäristöt (Museovirasto 1983)

Kansallismaisemat (1993)

ALUEEN YLEISKUVAUS

Heinola (839 km², maa-ala 680 km²) kuuluu Etelä-Suomen lääniin sekä Päijät-Hämeen maakuntaan. Kansallinen kaupunkipuisto kattaa keskeisimmät puisto- ja virkistysalueet ja ulottuu harjua ja vesistöjä myötäilevinä säteittäisinä lohkoina noin 20 neliökilometriä laajalle alueelle. Varsinaiseen kaupunkipuistoon sisältyvää maa-alaa siitä on noin vain puolet. Alueen rajaviivaa on peräti 80 km.

Kaupunkipuiston ydin muodostuu kaupunkikeskustasta ja siihen liittyy kiinteästi Heinolanharju sekä entisen Heinolan pitäjän kirkonseutu. Kaupunkipuistoon sisältyvät myös virkistys- ja puistoalueiksi kaavoitetut rannat ja saaret.

Kansalliseen kaupunkipuistoon sisältyy eri aikaisia puistoja, jotka heijastelevat aikakautensa puistorakentamisen ihanteita. Puistoista vanhin ja tunnetuin on aivan ydinkeskustassa sijaitseva 1700-luvulta peräisin oleva, sittemmin alkuperäisasuun kunnostettu Maaherran puisto. Kaupunkipuistoon kuuluu kaksi kirkkoa säilyneine pappilarakennuksineen. Muu rakennettu kulttuuriympäristö on hyvin kerroksellinen käsittäen puu- ja kivirakennuksia 1700-luvulta 1950-luvulle asti. Rakennukset kertovat hyvin aikakautensa rakentamistavasta ja tyyli-ihanteista. Kansallisen kaupunkipuiston näkyvimät maamerkit ovat 1930-luvun siltarakentamisen huippuosaamista edustava rautatiesilta ja 1990-luvun moottoriteliikenteen silta-arkkitehtuurin merkkiteos Tähtisilta.

*Kansallisen kaupunkipuiston raja. Peruskartan pienennös.
Lehdet 3112 08–09 ja 11–12.*

Valtakunnalliset ja maakunnalliset suojelukohteet Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa

Luonnonsuojelukohteet

Natura 2000 -suojelualueverkostoon sisältyy kansallisen kaupunkipuiston alueella sijaitseva Mataraniemen–Mäyrämäen lehtoalue. Mäyrämäen alue on perustettu luonnonsuojelualueeksi, kuten myös Sataojan purolehto ja ketonukin esiintymisalue Miljoonaluiska. Rautsaaren ja Kuikkavuoren lehmusmetsiköt on suojeltu luonnonsuojelulain mukaisina suojeltuina luontotyypeinä.

Muinisjäännökset (Museovirasto muinajäännösrekisteri marraskuun 2005)

Muinaisuistolain nojalla suojeltuja kohteita ovat Sepänniemen linnoitus, joka on rakennettu ennen 1800-luvun puoliväliä, todennäköisesti 1700-luvun lopulla. Vastapäätä sitä, Jyrängönvirran koillusrannalla on sijainnut Niemelän viikinkiaikainen (800–1050 jKr.) hautaus- tai kätköpaikka, mutta jäännös on tuhoutunut 1980-luvulla hotelli Kumpelia rakennettaessa.

Koskensaaren kaakkoispäästä tunnetaan röykkiö, jonka tarkoitusta tai ajoitusta ei tunneta. Kansallisen kaupunkipuiston kaakkoisimmasta kärkeä, eteläisemmästä Laivasaaresta tunnetaan historiallisen ajan rajapaikka. Kylmämuurattu, kalliopohjainen latomus osoittaa entisen Hämeen, Mikkelin ja Kymen läänin rajaa. Kansallisen kaupunkipuiston ulkopuolella, mutta vain vajaan kilometrin päässä sen Konninelän suuntaan koilliseen pistävästä sakarasta sijaitsee Rajakiven siirtolohkareessa mahdollisesti kivikautiseksi kalliomaalaukseksi tulkittu punainen väriläiskä. Muualtakin kansallisen kaupunkipuiston lähiympäristöstä, erityisesti Ruotsalaisen Hevossaaren, Kollarinselän sekä Konniveden Sulkavanlahden rannoilta on tiedossa useita muinajäännöksiä.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt

Valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä (Rakennettu ympäristö 1993) Heinolassa ovat Maaherranpuisto ja seminaarialue, Heinolan kirkko, tapuli ja Vanha pappila, Harjupuisto ja Jyrängön kulttuurimaisema sekä Heinolan kirkonkylän kirkonseutu. Heinolan seminaarin päärakennus, hallintorakennus ja sauna on suojeltu asemakaavalla ja valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen nojalla (S2 ja S4). Samalla päätöksellä on varjeltu uusi seminaarirakennus, talousrakennus ja entinen oppilasruokala (V2). Heinolan kaupungin ja pitäjän kirkot ja tapulit sekä vanhat hautausmaat ovat kirkkolain nojalla suojeltuja.

Päijät-Hämeen maakuntakaavaan on liittynyt inventointi ja selvitys maakunnallisesti arvokkaista rakennetuista ympäristöistä (MARY). Heinolan kansallisen kaupunkipuiston rajaukseen selvityksestä sisältyvät valtakunnallisesti arvokkaiden alueiden ja kohteiden lisäksi Rantapuisto, Asemanseutu sekä Heinolan hautausmaa, Reumasäätiön sairaala.

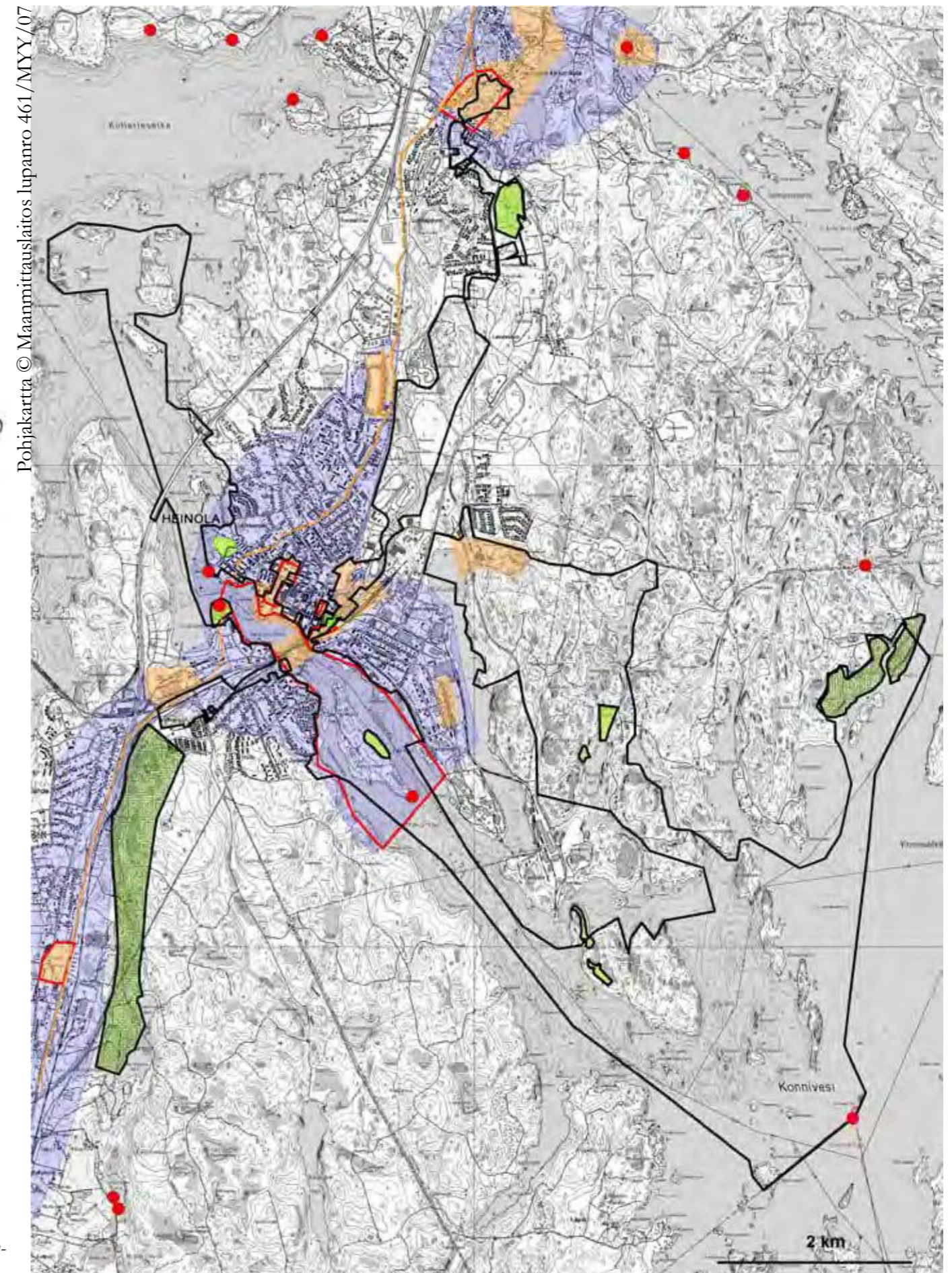
Kaavoitus

Alueidenkäyttöä yleispiirteisesti kuvaava Päijät-Hämeen maakuntakaava on hyväksytty ja vahvistettavana ympäristöministeriössä. Kansallisen kaupunkipuiston rajaus on merkitty kaavaehdotukseen ja suurimmaksi osaksi virkistysalueeksi. Sitä edeltävä seutukaava on vahvistettu 1999. Yksityiskohtaisemmin kaupunkipuiston maankäyttöä ja kehittämistä säätelevät eri aikoina laaditut asema- ja rakennuskaavat. Ydinkeskustan osayleiskaavan muutos on aloitettu. Kaavoituksessa tullaan huomioimaan hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteet.

Jyrängönvirta

- Natura 2000 -kohde
- Luonnonsuojelualue tai merkittävä luontokohde
- Valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö (Rakennettu ympäristö 1993)
- Maakunnallinen kulttuuriympäristövyöhyke (MARY 2005)
- Maakunnallisesti arvokas rakennettu ympäristö (MARY 2005)
- Kiinteä muinaisjäännös (Museovirasto 2005)

Suojelualueet ja kohteet Heinolan kansallisen kaupunkipuiston alueella. Peruskartan 1:20 000 pienennös. Lehdet 3112 08–09 ja 11–12.

MAISEMARAKENNE

Topografia ja maaperä

Heinola sijaitsee kahden maisemamaakunnan rajalla. Heinolan harju erottaa länsipuolellaan olevan Hämeen viljely- ja järvimaan harjun itäpuolella sijaitsevasta itäisestä Järvi-Suomesta (Maisema-alueutyöryhmän mietintö 1993). Seudun maisemarakennetta jäsentävät ruhjelaaksoihin syntyneet laajat vesistöt, Salpausselkiin liittyvä harju sekä kumpuilevat, kapeiden ja epäyhtenäisten laaksojen rikkomat moreeniselänteet. Alueen poikki etelälounaasta koilliseen kulkeva Heinolanharju alkaa toiselta Salpausselältä Vierumäen kohdalta ja jatkuu melko yhtenäisenä luoteeseen kirkonkylän tienoille ulottuen Lusiin saakka. Harju on Heinolan kohdalla lounaisosia selvästi matalampi ja ainekseltaan pääasiassa hiekkaa. Harjua reunustaviin laaksoihin on kerrostunut ja lajittunut karkeaa hietaa, josta pistää esiin kalliokohoumia. Harjun molemmin puolin kohoaa kumpuilevia ja paikoin jyrkkärinteisiäakin moreeni- ja kallioselänteitä (120–140 m mpy), joiden välisistä kapeikkolaaksoista useimmat ovat soistuneita. Harjun ja sitä reunustavien moreeniselänteiden välillä on laajoja vaihtumisvyöhykkeitä. Hienorakeisia hienon hiedan, hiesun ja saven kerrostumia on melko vähän ja ne keskittyvät laaksojen pohjiin. Soita on harvakseltaan ja yleensä ne ovat pienialaisia korpi- ja rämekuvioita.

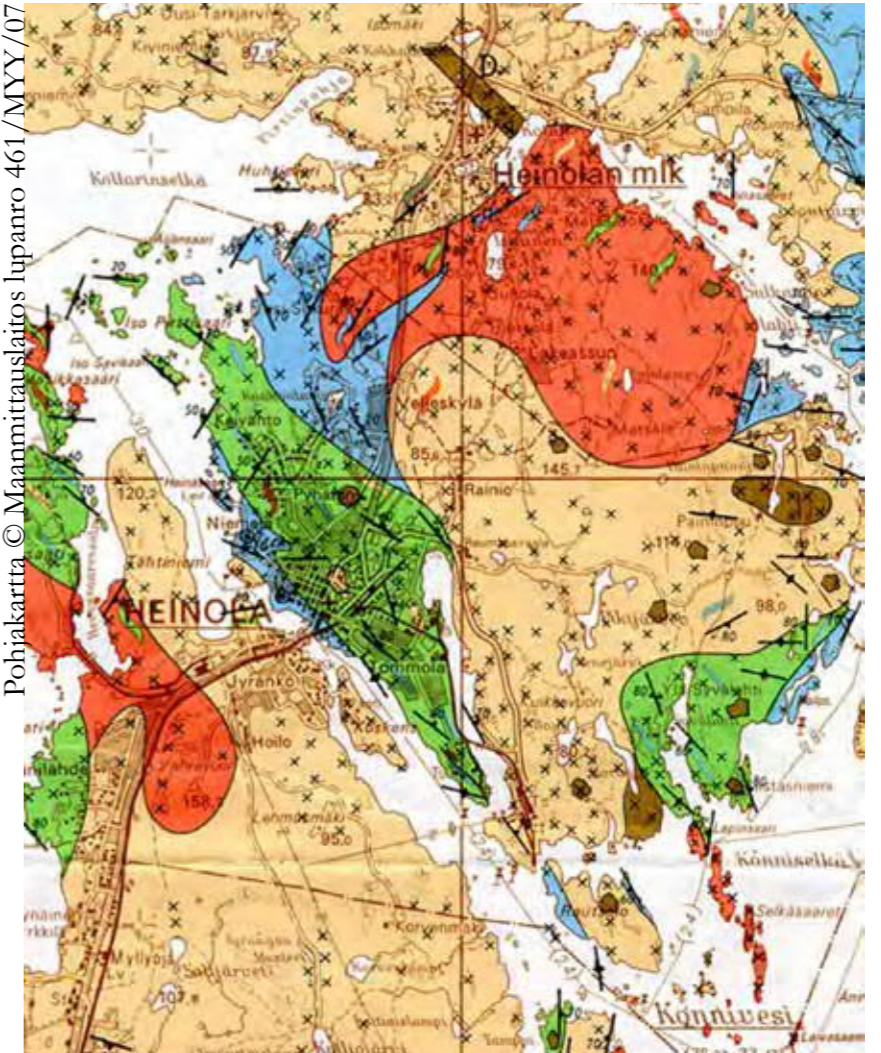
Seudun korkeimpia kohtia on Jyrängössä Pyssyharjun itäpuolella kohoavan Vahravuoren laki (160 m mpy) sekä Isomäki (164 m mpy) kirkonkylän luoteispuolella. Kaupunkipuiston rajauksen sisäpuolella korkeimpia kohtia on Maitiaislahden itärannalla kohoava Kuikka-vuori (145 m mpy).

Veera Hakala

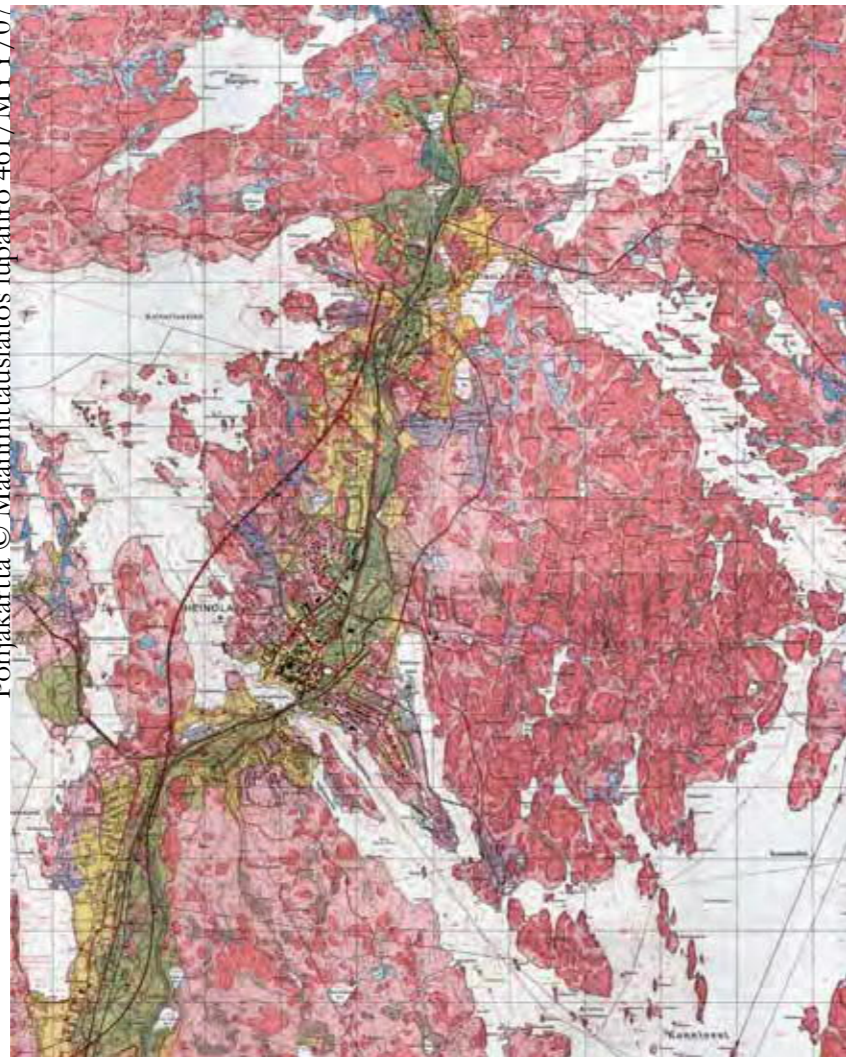

Heinolan seutu oli 11 000 vuotta sitten Yoldiameren saaristoa. Mannerjää valkoisella.

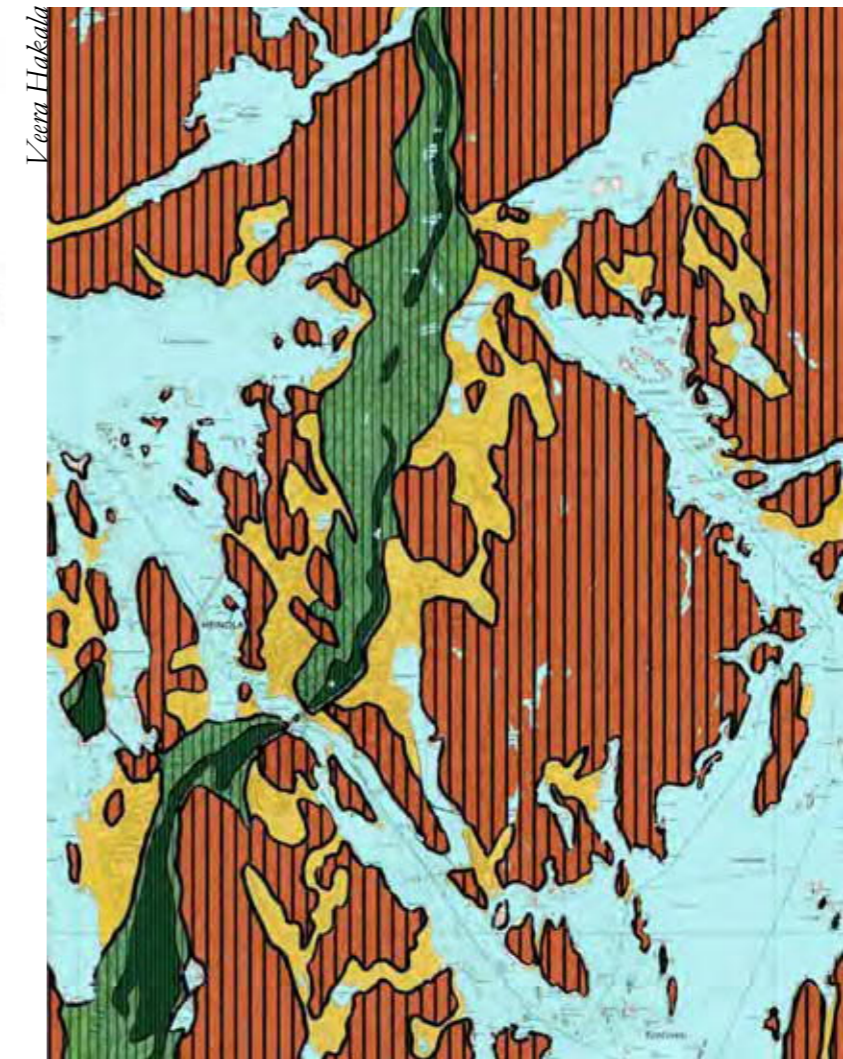
Pohi kartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

Ote Heinolan seudun kallioperäkartasta. Punainen graniittia, vaalea ruskea kvartsi- ja granodioriittia, ruskea gabroa tai dioriittia, vibreä amfiboliittia ja sininen kүүлlegneissii.

Alueen poikki kulkeva harju (vibreä) ja sitä reunustavat karkean hiedan (keltainen) kerrostumat erottuvat selkeästi maaperäkartassa. Harjua ympäröivät moreeni- ja kalliomaasto (punainen). Hienojakoisia (sininen, lila) esiintyy vähän. Maaperäkartan 1:20 000 pienennös. Lehdet 3112 08–09 ja 3112 12.

Maisemarakennetta hallitsevat harju- ja kallioselänteet ja lukuisat vesistöt.

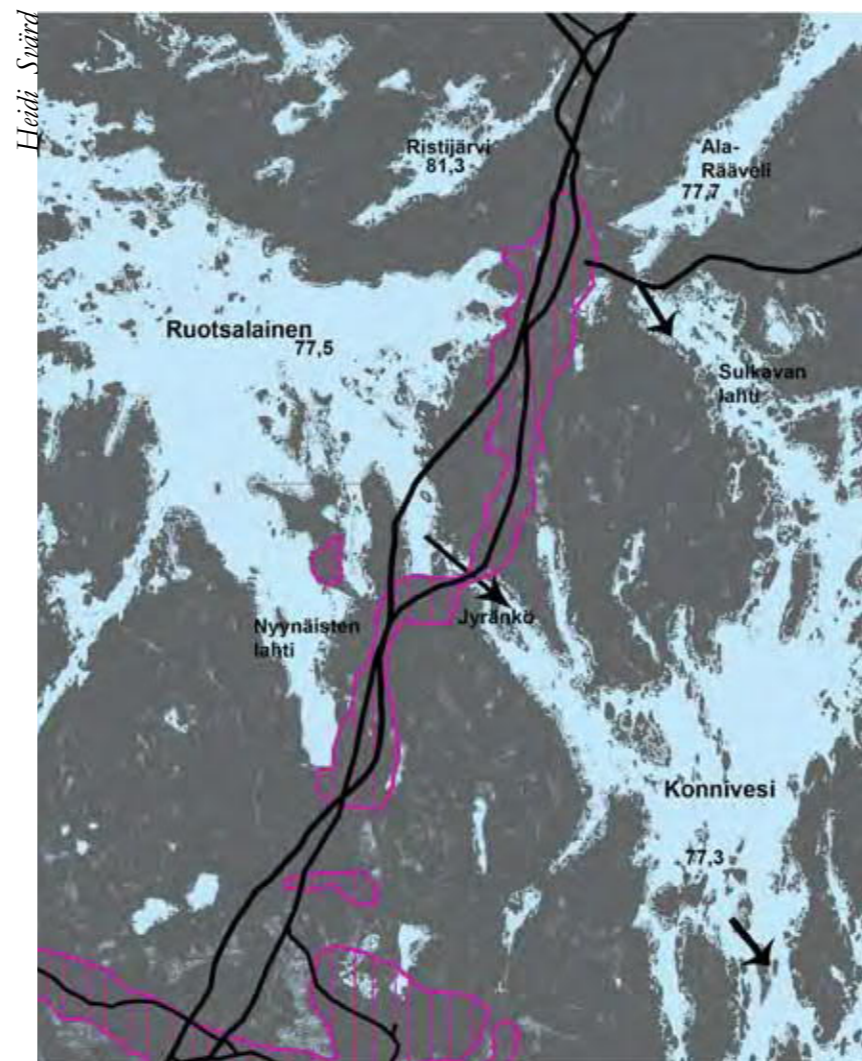
Vesistöt ja vedenjakajat

Järvi-Suomen portiksi sanottu Heinola sijaitsee aivan Itämeren korkeimman rannan huuhtoutumisrajan ja sisämaan laajan vesistöalueen tuntumassa. Erityisesti Päijänteen vaiheet ovat muovanneet voimakkaasti seudun maisemaa. Ancyclusjärvestä noin 9000 vuotta sitten kuroutunut laaja Muinais-Päijänne laski aluksi Pohjanlahteen. Laskuoma suuntautui suurimman maankohoamisen suuntaan luoteeseen, mikä aiheutti jatkuvaa veden pinnan nousua altaan kaakkoisosissa. Noin 7000 vuotta sitten järven ranta oli Heinolan kohdalla Ruotsalaisen itärannalla lähes kymmenen metriä (86–87 m mpy) nykyistä pintaa korkeammalla. Lopulta vedet puhkaisivat 6900 vuotta sitten padoksi muodostuneet Heinolanharjun ja Jyrängönvirta syntyi. Puhkeamisen seurauksena Päijänteen pinta laski nopeasti muutamia metrejä ja virran alapuolisen Konniveden pinta nousi pari metriä.

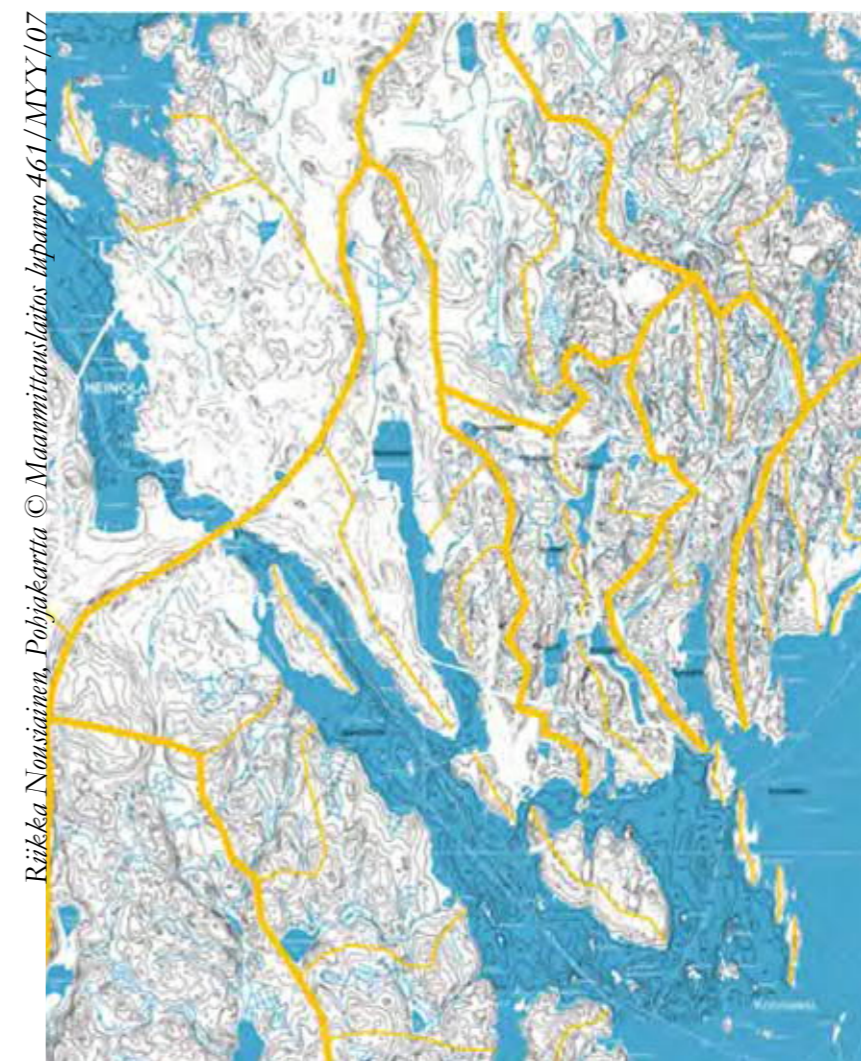
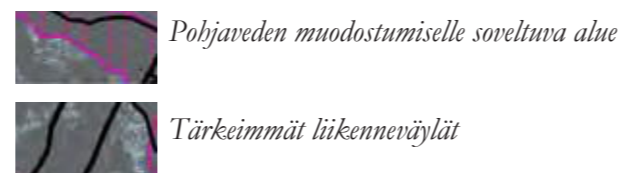
Nykyisin vesistöt ovat säännöstelltyjä ja putous Jyrängönkosken luoteispuolisesta Ruotsalaisesta (77,5 m mpy) kaakkoon Konniveteen (77,3 m mpy) on varsin vähäinen. Jyrängönvirta pysyy kuitenkin jatkuvan virtauksen (kosken virtaama keskimäärin noin 230 m³/s) ansiosta avoimena läpi vuoden.

Jäätiköitymisen viimeiset vaiheet ovat vaikuttaneet ratkaisevasti Heinolan alueen vesistösuhteisiin, sillä sen sulamisvesistä ovat syntyneet koko Päijänteen ja Kymijoen historiallisen kehityksen kannalta merkittävät vedenjakajat, Salpausselät ja Heinolanharju. Harjujakson itä- ja kaakkoispuolella valtaosa vesistä laskee kaakkoon ja etelään Jyrängönvirtaan ja Konninselälle. Länsipuolella vedet laskevat Ruotsalaiseen ja Jyrängönvirtaan. Koko Heinolanharju on myös tärkeää pohjavesialuetta.

Heinolan seudun vuotuinen sademäärä on keskimäärin 650 mm ja poutapäiviä vuodessa kertyy noin 190. Vallitseva tuulensuunta on ympäri vuoden eteläinen. Lumipeite on jonkin verran paksumpi kuin läntisessä Etelä-Suomessa.

Vedet, pohjavesialueet. Heinolanharju on tärkeää pohjavesialuetta.

Vedenjakajat. Päävedenjakajat paksulla, sivvedenjakajat ohnella viivalla.

Kasvillisuus

Heinola kuuluu eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen ja Etelä-Hämeen eliömaakuntaan. Eteläborealisen metsäkasvillisuusvyöhykkeen sisällä Heinola sijaitsee Lounaismaan lohkon eli vuokkovyöhykkeen ja Järvi-Suomen lohkon rajaseudulla. Alueen maisemaa hallitsevat vesistöt ja metsät, avoimia viljelymaisemia ja soita on verrattain vähän.

Heinolan maapinta-alasta on metsätalousmaata 83 %. Pääosa metsistä on havupuuvaltaisia kangasmetsiä. Kuivahkojen ja tuoreiden kankaiden ohella Heinolassa on runsaasti lehtomaisia kangasmetsiä. Metsistä 48 % on mäntyvaltaisia, 41 % kuusivaltaisia ja 9 % koivuvaltaisia. Suuren osan kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvista metsäalueista Heinola sai perustamisensa yhteydessä valtiolta. Niiden hoito on ollut suunnitelmallista vuodesta 1895 alkaen.

Etelä-Hämeen lehtokeskus ulottuu Heinolan seudulle saakka. Reheviä lehtoja on täällä vajaat kolme prosenttia metsäalasta. Lehdot ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta erittäin arvokkaita metsiä, joissa elää vaatelaita ja harvinaisia eläin- ja kasvilajeja. Puutarhakasvien menestymisvyöhykejaossa Heinola kuuluu eteläiseen, Salpausselkien tienoille rajautuvaan II-vyöhykkeeseen. Paikoin olot ovat tätäkin suotuisimmat. Esimerkiksi Jyrängönvirran rantavyöhykkeen on arvioitu vastaavan jopa I-kasvillisuusvyöhykettä.

Maisema on aikaisemmin ollut nykyistä huomattavasti avoimempaa, sillä laajoja metsäalueita on käytetty kaskimaina vielä 1800-luvulla. Kaskikulttuurin vaikutus ilmenee edelleenkin rehevänä kasvillisuutena ja koivikkoina ja lepikkoina, jotka ovat tosin nopeasti muuttumassa kuusi- ja mäntyvaltaisiksi sekametsiksi. Ns. jaloista lehtipuista Heinolan seudulla kasvaa monin paikoin vaahteraa ja metsälehmusta sekä kynä- ja vuorijalavaa kumpaakin yhdessä paikassa. Pähkinäpensaan esiintymiä tunnetaan Heinolasta nykyisin kaksi.

Näkymä Heinolan harjulta.

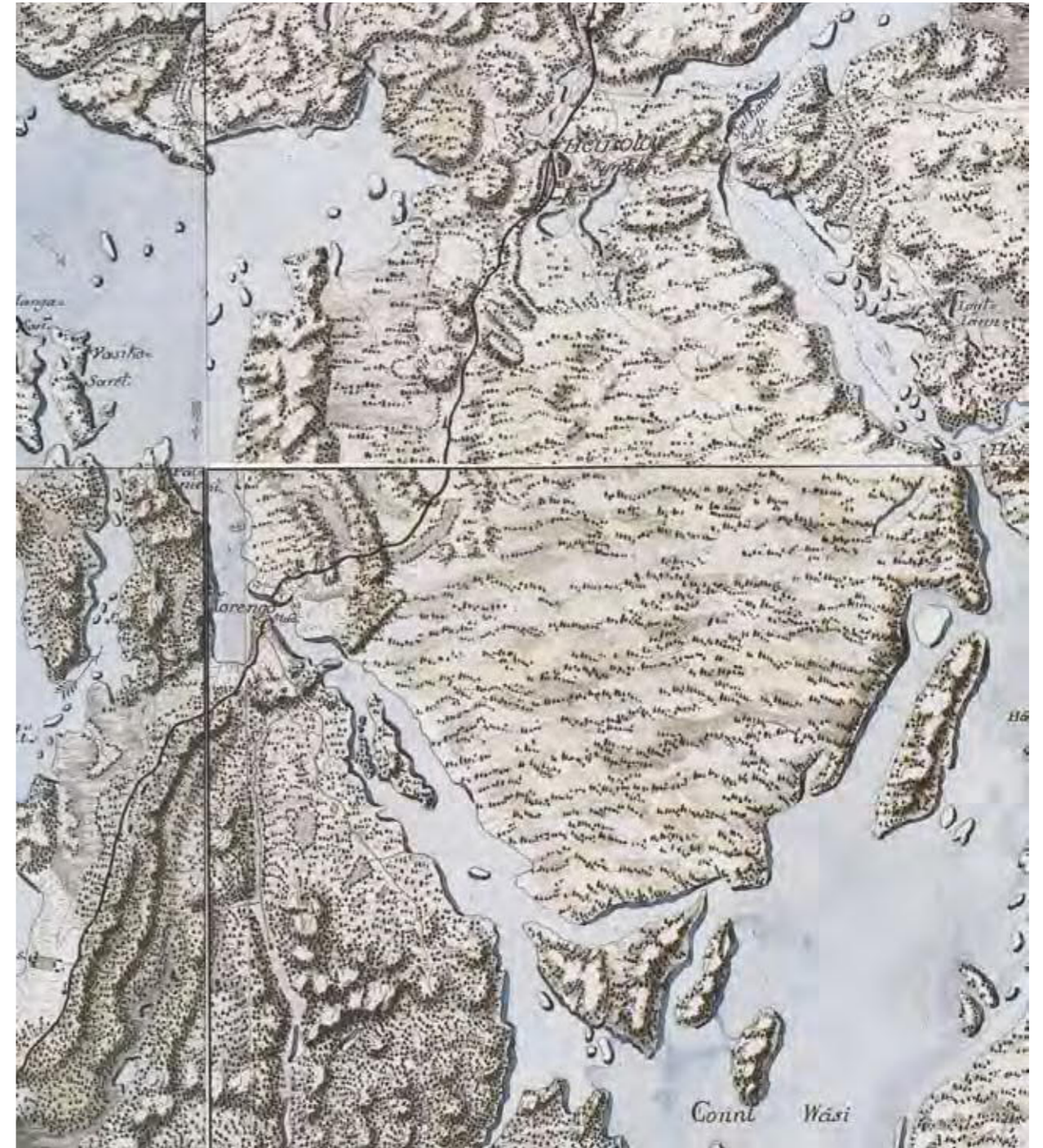

Varhainen asutushistoria kivikaudelta keskiaikaan

Heinolan seutu on ilmeisesti koko historiansa ajan ollut suhteellisen harvaan asuttua. Harju- ja vesireittejä hyödyntäneet pyyntiyhteisöt ovat liikkuneet Heinolan seudulla jo kivikaudella. Ajanjakson asuinpaikkoja tunnetaan erityisesti Hevossaaresta ja Kollarinselän rannoilta. Varhaisimmat merkit Jyrängönvirran rantojen asuttamisesta ovat rautakauden lopulta. Tämän ajan asutuksesta kertovat Niemelän viikinkiaikaiset (800–1050 jKr.) hauta- tai kätkölöydöt, jotka saatiin talteen Hotelli Kumpelia rakennettaessa 1986. Rautakautinen asutus on sijoittunut sisämaareitille, joka on 1400-luvulta lähtien tunnettu Suurena Savontienä.

Keskiaikainen asutus on asettunut hajanaisena ja harvana kallioiden ja harjujen väliin jääviin laaksoihin. Vuoden 1539 maakirjan mukaan Heinolassa oli 11 kylää. Niistä tärkeimpiä ja kaupunkipuiston sisäpuolella ovat Savontien varteen syntyneet ja keskuspaikoiksi kasvaneet Heinolan kirkonkylä ja Jyrängö. Kylien sijainti 1700-luvun lopulla voidaan paikantaa Kuninkaankartaston (Alanen & Kepsu 1989) ja tiluskarttojen perusteella. Heinolan kirkonkylän tonttimaa on sijainnut nykyisillä sijoillaan Valkjärvestä Kotajärveen laskeneen puron koillisrannalla. Jyrängön kylän talot ovat puolestaan sijainneet Savontien varressa, molemmin puolin virtaa Niemelän rusthollin kohdalla ja Sepänniemessä. Heinolan kirkonkylässä asutus on jatkunut elinvoimaisena nykyaikaan saakka, mutta Jyrängön kylästä on jäljellä vain joitakin jäännöksiä Sepänniemessä sekä rakentamiselta säästynyt kappale niittyä ja kalliokettoa Niemelän puolella. Jyrängön kylä voi Niemelän hautalöydön perusteella juontaa juurensa rautakaudelta.

Kuninkaankartaston (Alanen&Kepsu 1989) perusteella voidaan luoda hyvä yleiskuva Heinolan maisemasta 1778, siis juuri residenssin perustamisen jälkeen. Puolustustarkoituksiin tehdyssä kartoituksessa esitetään yksityiskohtaisesti maaston topografiaa, vesistöjä, kulkureittejä. Asutuksesta on kartoitettu rakennuksia ja peltola, joskus niittyjäkin. Rakennuksiin voi sisältyä yhtä hyvin kyliä tai yksinäistaloja kuin torppia. Vuonna 1778 asutusta ympäröineet viljelymaat ovat olleet hyvin pienialaisia, ja niittyjäkin on ollut vain muutamissa selänteiden välissä laaksoissa. Heinolan kylässä on ollut kirkko, muutamia taloja ja peltotilkkuja. Jyrängössä peltola on ollut hieman laajempi. Maaherran tuleva residenssi ja asemakaavakeskustan alue on vielä niittyä. Kaikkialla muualla on ollut metsäseutua. Karttaan on merkitty myös kylien kautta kulkeva, Jyrängönvirran Niemelän ja Sepänniemen kohdalta ylittänyt Savontie. Siltasaari oli tuohon aikaan vielä niemenä.

Heinolan alue Kuninkaankartastossa 1778. Asutus on merkitty punaisella, tiet ruskealla, pellot valkoisella viivoituksella ja suot harmaalla. Jyrängön kylässä (Jyrängö stad) ja kirkonkylässä (Kyrkby) on ollut vain muutamia taloja, joita pienet viljelykset ovat ympäröineet. Seudun poikki kulkeva Savontie on ollut tärkeä Hämettä ja Savoja yhdistävä maareitti. Maaston muodot ja kulkukelpoisuus on esitetty yksityiskohtaisesti. Kuva on yhdistelty teoksesta Alanen & Kepsu 1989.

Maaherran residenssistä kaupungiksi

Heinolan historian tärkeät vaiheet sijoittuvat vuosiin 1775–1776, jolloin Kustaa III päätti jakaa Kymenkartanon läänin kahtia ja siirtää uuden Kymenkartanon läänin hallintokeskuksen ja maaherran asuinpaikan Loviisasta Jyrängönvirran rannalle Heinolaan. Heinolan kappeli sijaitsi keskeisesti Mikkeliin ja Loviisaan nähden sekä Hämeenlinna-Viipuri valtatie läheisyydessä. Päätökseen vaikuttivat myös suurvaltapolitiikkaan kytkeytyvä puolustusnäkökulma ja vesiyhteysuunnitelmat. Lääninhallitus pääsi muuttamaan uuteen sijoituspaikkaansa kokonaisuudessaan 1778. Maaherra Riddercreutz esitti 1779 luonnoksen asemakaavaksi, joka hieman muunnettuna vahvistettiin maaherran de Geerin aikana 1785. Se edusti klassismin ruutukaavaa, johon oli lisätty kustavilaisuuden vaikutteena monumentaalinen puistokatu, *Perspectivet*. Keskustan myöhemmät asemakaavat ovat pitkälti perustuneet tähän 1785 laadittuun ehdotukseen (Cederberg 1948.)

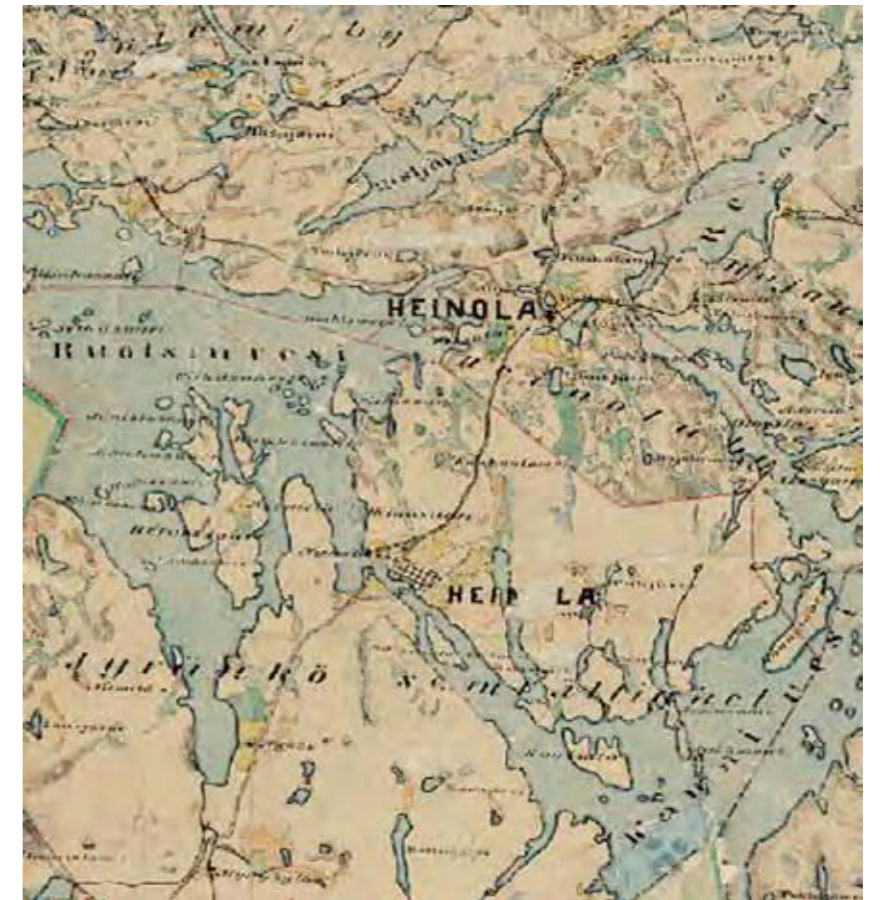
Residenssin rakentaminen muutti olennaisesti aluetta. Asemakaavan ja rakennusten lisäksi muutettiin vakiintuneita kulkureittejä. Savontien hankalaksi tunnettu ylityspaikka siirtyikin Niemelän kohdalla residenssin edustalle, jonne valmistui 1790 *Perspektiivin* pääkäytävän jatkeeksi lauttasilta. Ensimmäinen kiinteä silta on historiatietojen mukaan valmistunut 1824, mutta Jyrängön kylän tiluskartan (Breitholtz 1779, Orraeus 1799) perusteella Jyrängönkosken kohdalla on saattanut olla silta jo 1790-luvun lopulla, ehkä aikaisemminkin.

Jyrängönvirran ylityspaikan strateginen merkitys kasvoi residenssin rakentamisen jälkeen huomattavasti. Kustaan sodan (1788–1790) aikana se oli Ruotsin ja Venäjän välistä rajavyöhykettä. Tähän vaiheeseen saattaa liittyä myös Sepänniemen laelta todettu kivrakennelman jäännös, joka on perimätiedon (Cederberg 1948:6) pohjalta tulkittu linnoitukseksi. Ruotsalaisten tiedetään rakentaneen juuri Kustaan sodan aikana rajavyöhykkeelle runsaasti kenttälinnoituksia. Rakennelma voikin olla sotilaallinen varustus, sillä sen puolustusuunta ampumaaukkoineen on koilliseen vesistön ja venäläisten oletetun tuloreitin suuntaan. Samalla se on voinut suojata mäen lounaispuolelle jäävää Jyrängön kylän asutusta. Rakennelmaa ei ole merkitty 1778 kartoi-

tukseen, joka on valmistunut ennen Kustaa sotaa. Sota päättyi 1790. Linnoitus on ehkä menettänyt merkityksensä pian sodan päättymisen ja ylityspaikan siirron jälkeen.

Residenssin aika oli voimakkaan kehityksen aikaa Heinolassa. Paikkakunnalle saatiin kirkko, lääkäri ja sairaala ja apteekki sekä monenlaisia käsityöläisiä. Kaupunkia ei esityksistä huolimatta perustettu, mutta kauppiat saivat erityisoikeuksia. Markkinoita pidettiin residenssin alusta alkaen, ja ne olivat laajalti tunnettuja. Asutus levittäytyi jo 1800-luvun alussa harjun rinteille ja keskustan pohjoispuolisille alueille, muutamia tontteja perustettiin harjun itäpuolellekin. Ensimmäinen julkinen oppilaitos eli pedagogi perustettiin 1822. Heinolan teollisuus sai alkunsa viinan poltosta ja olutpanimoista jo 1700-luvun lopulla.

Heinola säilytti asemansa hallintokeskuksena 1800-luvun alkupuolelle, jolloin lääninjakoa Venäjän vallan aikana taas muutettiin. Maaherran residenssi siirrettiin 1843 viisi vuotta aiemmin tehdyllä päätöksellä läänin uuteen pääkaupunkiin Mikkeliin. Korvauksena menetykseltään Heinola sai 1839 kauan odottamansa kaupunkioikeudet. Vuosisadan alkupuolella Heinolassa elettiin pikkukaupungin hiljaiseloa, mutta jälkipuoliskolla paikkakunta vilkastui monin tavoin. Erityisesti 1800-luvun jälkipuoli oli voimakasta teollistumisen aikaa. Uittomahdollisuuksien ansiosta Heinolaan syntyi merkittävää saha- ja puunjalostusteollisuutta. Keskustan koillispuolelle oli 1890-luvulla alkanut syntyä työväenkaupunginosa. Kaavoituksella Heinolaan muodostettiin erillinen esikaupunkialue.

Heinolan pitäjänkartta 1883. Osasuurennos alkuperäisestä kartasta.

Kylpylä- ja seminaarikaupunki

Heinola oli 1900-luvun alkupuolella tunnettu erityisesti kylpylaitoksestaan (1892–1944). Paikkakunnan katsottiin soveltuvan kylpylätoimintaan erinomaisesti, koska seudulla oli suotuisa sisämaan paikallisilmasto ja lepäilyä ajatellen sopivan rauhallista. Kylpylaitoksen loistokautena voidaan pitää ensimmäisen maailmasodan vuosia 1914–1917, jolloin siellä kävi erityisesti venäläisiä vieraita. Kylpylän toiminta supistui sodan aikana ja se lopetettiin 1944. Hoitolaitoskulttuurin jatkuvuutta edustaa 1946 perustettu Reumasäitiön sairaala. Sairaalarakennukset valmistuivat vuonna 1951.

Kylpylaitoksen ensimmäinen päärakennus valmistui Jyrängön rantaan 1892, lähes nykyisen kesäteatterin kohdalle. Musiikki- ja tanssitilaisuuksia varten rakennettiin rantapaviljonki eli rantakasino (1895–1975) ja kaksi kivennäisvesimymälää. Ensimmäinen kylpyläotos paloi 1930 ja uusi päärakennus valmistui 1931. Heinolan kylpylä on vaikuttanut suuresti kaupungin vehreyteen, sillä Rantapuisto ja Harjupuisto paviljonkeineen on rakennettu laitoksen perustamisvaiheessa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Kylpylän uimaranan voidaankin katsoa pitävän yllä kylpylätoiminnan kunniakkaita perinteitä Heinolassa.

Kylpylän ohella Heinola kaupunkikuvaan on 1800-luvulta lähtien olennaisesti vaikuttanut seminaari. Se perustettiin 1899 naisseminaarina, mutta muutettiin yhteisseminaariksi 1953. Seminaari rakennettiin 1901–1902 näkyvälle paikalle Perspektiivin päähän, Makasiinimäen eteläreunaan. Seminaariin kuului alusta alkaen puistomainen piha, nurmikkokenttä, vihannestarha, kasvihuone ja puutarha. Vanhan seminaarin länsipuolelle valmistui uusi päärakennus 1939, jota laajennettiin 1952. Seminaarin opettajat vaikuttivat aktiivisesti Heinolan yhteisöllisessä elämässä. Pikkukaupungin katukuvaa vilkastuttivat myös seminaarin oppilaat, joita kaupunkilaiset majoittivat. Peruskoulu-uudistuksen takia seminaarin toiminta lakkautettiin 1972. Rakennuksissa jatkoi kuitenkin kouluhallituksen kurssikeskus, jonka nimeksi muutettiin 1998 Opetusalan koulutuskeskus.

Kylpylän aluetta 1930-luvulla. Rannassa komea vesikelkkamäki.

Kulkureittien ja tiestön kehitys 1700-luvun lopulta 2000-luvulle

Heinola on aina sijainnut keskeisten sisämaareittien varrella. Vesireittejä pitkin on päässyt sekä Päijänteelle että Kymijoelle ja edelleen merelle. Harjuja myötäilleitä polkuja on pidetty vanhimpina maakulkureittinä. Suuri Savontie oli keskiajalla tärkeimpiä Hämettä ja Savoia yhdistäneitä maareittejä. Arkeologisten löytöjen perusteella kulkuväylä on vakiintunut mahdollisesti jo rautakauden lopulla. Tie erkani Viipurintieltä ja johti Heinolan kautta aina Olavinlinnaan asti. Tie mainitaan Jaakko Teitin luettelossa yleisenä tienä 1550-luvulla, mutta pysyi 1700-luvulle saakka pelkkänä polku- ja ratsutienä. Savontie luokiteltiin valtakunnan pääteiden joukkoon vuonna 1938. Se on säilynyt ainoana Päijänteen itäpuolisena pääväylänä ja Savon liikenteen välittäjänä 1900-luvun jälkipuoliskolle saakka. (Endén 1989.)

Savontien hankalimpia osuuksia oli juuri Jyrängön virran ylitys. Lauttasilta on ilmeisesti ollut käytössä jo 1600-luvulla, koska rannan molemmin puolin on ollut viljapalkalla toimineita lauttareita (Wilmi 1999). Savontietä lukuun ottamatta Heinolan seudun tieverkko pysyi aina 1700-luvun lopulle saakka harvana ja vaikeakulkuisena. Savontien kunnosta oli koko kihlakunnan väen huolehdittava, mutta pienemmät tiet jäivät paikallisten vastuulle. Vielä 1800-luvun jälkipuolella tiestö oli vaatimatonta ja huonokuntoista. Valtio ryhtyi pitämään huolta pääteistä vasta vuodesta 1921 alkaen, uuden tieliikennelain säätämisen jälkeen. Liikenneverkkoon kuuluivat myös jäillä kulkeneet talvitiet, joiden reitit vakiinutettiin ja viitoitettiin 1800-luvun lopulta lähtien.

Heinola ei suotta sanota siltojen kaupungiksi. Jyrängönvirran ylitys on katsottu niin tärkeäksi, että lähiseutujen asukkaat on aikanaan yhdessä velvoitettu pitämään huolta siltojen kunnosta. Ensimmäinen residenssin aikainen lauttasilta valmistui 1790 Venäjän Sodan aikana. Silta noudatti ruutuasemakaavan ja Perspektiivin linjausta yhdistäen residenssin kiinteäksi osaksi liikenneverkkoa. Sillan ja Savontien paikkaa siirrettiin jo seuraavan vuosisadan vaihteessa. Varsinainen ensimmäinen kiinteä silta valmistui 1824 koskeen, nykyisen maantiesillan kohdalle, mahdollisesti vanhemman sillan paikalle. Sillan rakentamisen yhteydessä etelärannan niemi katkaistiin kanavalla, mikä synnytti keinotekoisien saaren, Siltasaaren. Graniittilouhilla 1850 vahvistettu silta tuhoutui tulipalossa 1900 ja yhteydet korvattiin lossilla ja pontoonisillalla vuoteen 1902 asti. Tällöin valmistui uusi teräskaarisilta,

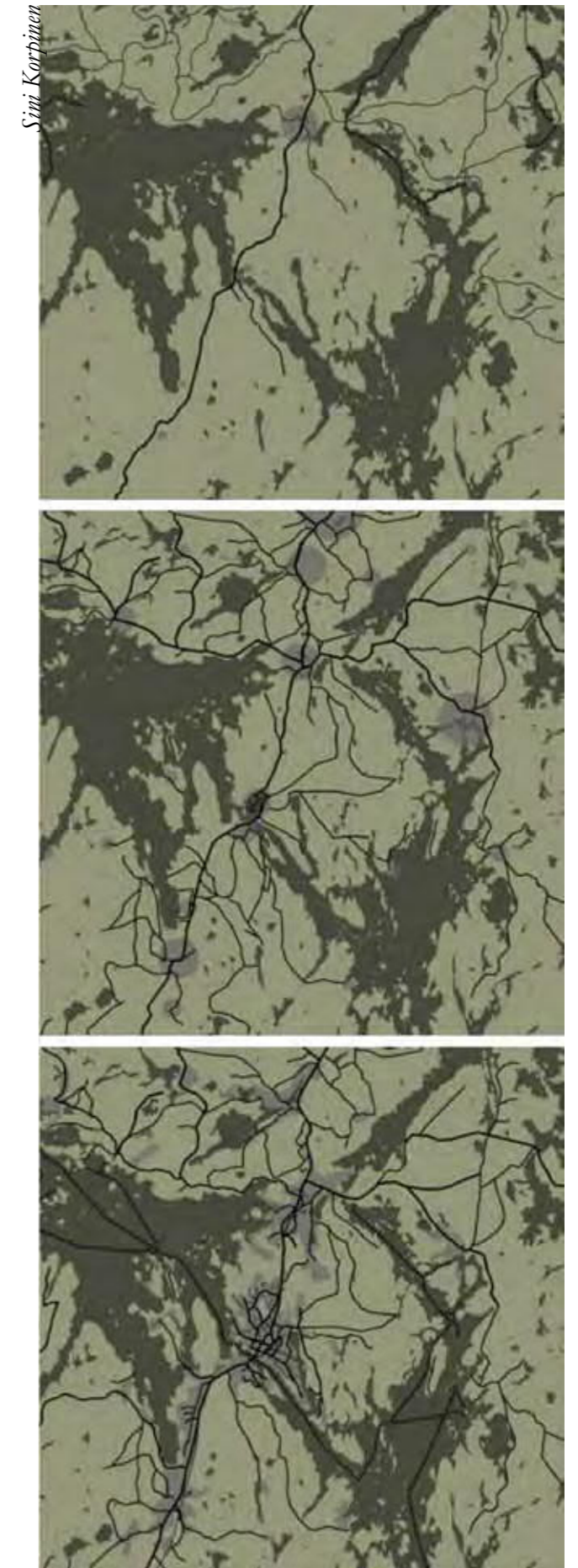
Kuvasarja tiestön kehityksestä 1700–2000. Tiestön paksuus merkitty subteessa käytön määrään tai leveyteen. Taajamat merkitty tummalla rasterilla ja lähteissä mainitut vesireitit pisteviivalla.

joka korvattiin vasta 1960-luvun lopulla teräsbetonisilla laattapalkkisolloilla. Erillinen jalankulkusilta valmistui 1983.

Suomi autoistui nopeasti toisen maailmansodan jälkeen. Heinolan kapeista silloista ja ahtaista kaduista muodostui läpiajoliikenteen pulonkaula. Ohitustien linjauksesta tulikin jo 1950-luvulla ajankohtainen kaavoituskysymys. Moottoritie suunnitelmalla esiteltiin vuoden 1968 alussa, mutta Lahden ja Vierumäen välinen osuus voitiin avata vasta vuoden 1988 syksyllä. Heinolan kaupungin pohjoispuolitse kulkenut ohitusväylä otettiin käyttöön kuusi vuotta myöhemmin, kun virran yli tarvittu suursilta, Tähtisilta, oli valmistunut 1993. Moottoriväylä Helsingistä Lusiin valmistui lopullisesti 1996. Moottoritie Lahdesta Heinolaan avattiin marraskuussa 2005.

Vesiteiden merkitys kasvoi huomattavasti, kun Vääksyn ja Kalkkisten kanavien valmistuivat 1870-luvulla. Ensimmäinen höyrylaiva Heinolan vesille hinattiin Kalkkisten kosken läpi 1873. Höyrylaivaliikenteestä tulikin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa Heinolalle tärkeä matkustusmuoto ja tavarankuljetustapa. Osaksi laivaliikenteen ansiosta kaupunkiin perustettiin useita teollisuuslaitoksia kuten viina- ja oluttehdas, konepajoja, sahoja ja rullatehdas. Heinola Ångbåts Aktiebolag (1876–1906) liikennöi peräti kolmekymmentä vuotta Heinolan, Päijänteen ja Lahden vesistöissä. Vuonna 1910 perustettiin höyryveneyhtiö, joka kuljetti rahtia Ruotsalaisen ja Päijänteen vesistöissä. Ja 1918 kaupungissa liikennöi peräti kolme matkustajalaivaa sekä useita tavarankuljetukseen tarkoitettuja laivoja. Matkustajaliikenteeseen vaikutti erityisesti 1892 avattu kylpylä.

Tavaraliikenteeseen ja samalla laivaliikenteeseen vaikutti merkittävästi rautatie, joka valmistui 1932. Jyrängön virran yli rakennetusta suuresta terässillasta tuli nopeasti yksi kaupungin symboleista. Henkilöliikenne on lakkautettu jo 1960-luvun lopulla, minkä jälkeen rautatietä on käytetty pääasiassa teollisuuden kuljetukseen. Junaliikenne ajoi laivayhtiöt nopeasti vararikkoon. Matkustajaliikenne Heinolan ja Lahden välillä loppui kaikkiaan 25 vuodeksi, kunnes 1957 alkoi uudelleen yhdellä matkustajalaivalla. Nykyisin matkailun perinteitä jatkavat kesäisin Lahden, Jyväskylän ja Heinolan väliä liikennöivät laivat.

Yhdyskuntarakenteen kehitys 1900-luvulla

Heinola oli 1900-luvun alkuun mennessä muuttunut teollisuus- ja koulukaupungiksi, joka kesiä elävöittivät ulkomaita myöten saapuvat kylpylävieraat. Työväestön määrä kasvoi koko ajan ja asutus laajeni edelleen 1900-luvun alussa uusille alueille. Teollistuminen vaikutti kaupungin kaavoitukseen suuresti 1930-luvulla. Asemakaavoitettu alue huomattavasti ja harjun itäpuolisten alueiden rakentaminen alkoi. Funktionalismin periaatteiden mukaisesti asumiselle, liike-elämälle ja teollisuudelle oli Heinolassakin osoitettu omat alueet. Kaavoituksessa määriteltiin myös liikenteelliset perusratkaisut (Siltakatu ja Kauppakatu, rautatieliikenne), jotka vaikuttivat suuresti kaupunkirakenteen myöhempään kehitykseen.

Sodan jälkeen keskeiset kysymykset liittyivät rintamamiesten asuttamiseen, teollisuuteen ja liikenteeseen sekä kaupunkikuvaan. Heinola osti uusia alueita keskustan ulkopuolelta, joita kaavoitettiin asuinalueiksi. Esikaupunkeja varten toteutettiin myös alueliitos 1951. Sodan jälkeen alettiin keskustan ulkopuolisille alueille rakentaa myös kerrostaloja, ensimmäinen valmistui 1954. Kaavoituksessa varattiin alueita teollisuudelle eri puolilta kaupunkia. Rakentaminen kiihtyi entisestään 1950- ja 1960-luvuilla. Keskustaan rakennettiin liikekeskus ja pysäköintialue. Keskustan muutosta haluttiin rajoittaa erilaisilla määräyksillä, mutta useita rakennuksia purettiin avokorttelien ja kerrostalojen tieltä. Heinolassakin alettiin 1970-luvulla keskustella vanhan rakennuskannan säilyttämisestä ja rakennusten ja puistojen suojeluun alettiin kiinnittää enemmän huomiota.

Tärkeänä vaiheena Heinolan hallinnollisen ja alueellisen kehityksen kannalta voidaan pitää 1997 vahvistettua kuntaliitosta, jossa lakkautetuista Heinolan pitäjistä ja kaupungista muodostettiin uusi Heinolan kaupunki. Kuntaliitos yhdisti myös pitäjän ytimenä säilyneen kirkonkylän tiiviimmin kaupunkikeskustaan.

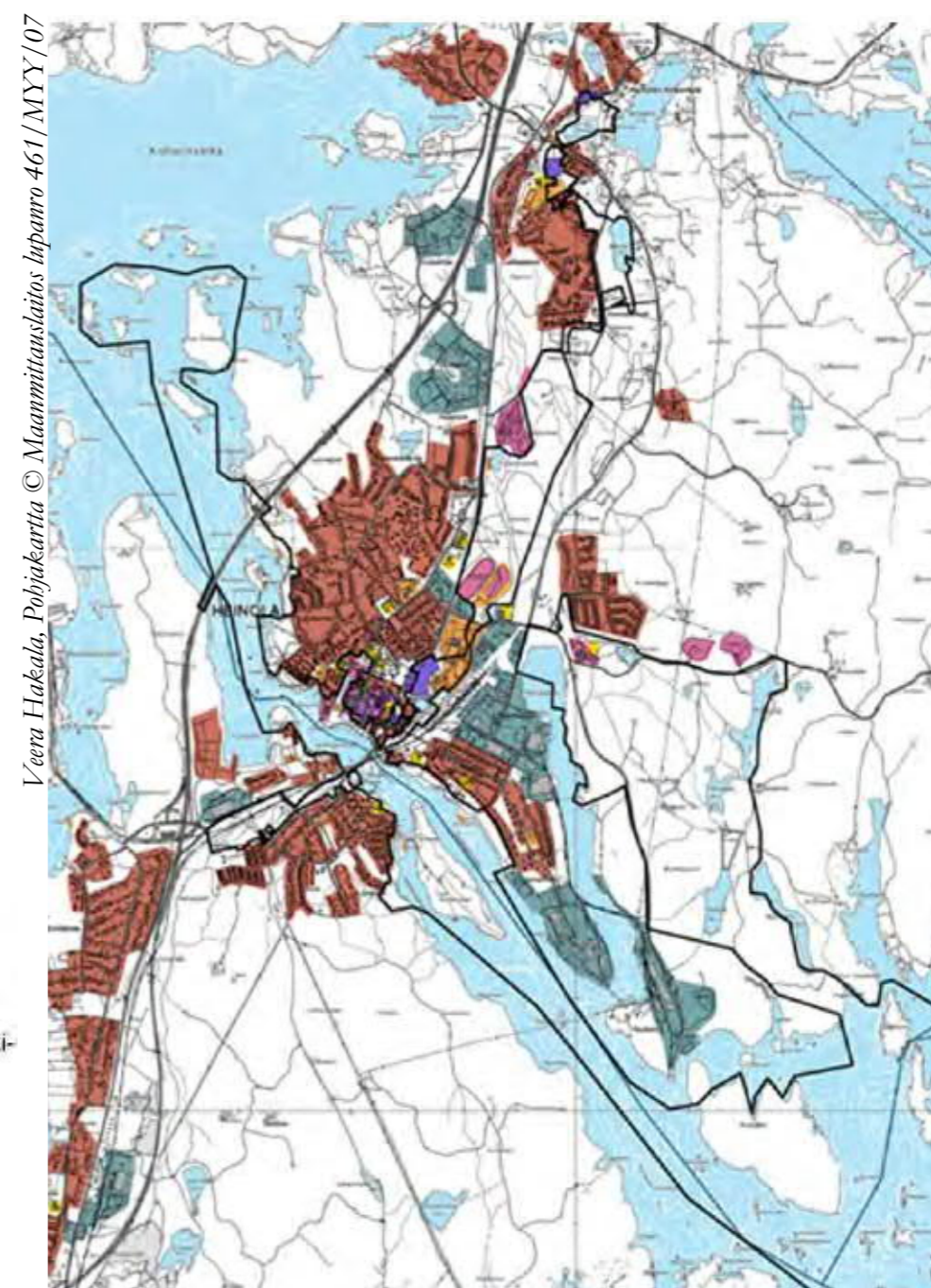
Yhteenvedon voi todeta Heinolan kaupunkirakenne on levittäytynyt syntysijoiltaan Jyrängönvirran rannalta kaikkiin suuntiin. Kaupunki on kauttaaltaan metsien ja vesien ympäröimä. Heinolan alkuperäisen ruutuasemaakaan säätelemä ydinkeskusta on säilynyt suhteellisen pienialaisena, mutta pientalovaltaiset asuinalueet levittäytyvät melko

laajalle. Teollisuusalueet sijaitsevat etäämpänä keskustasta, josta puu- ja sahateollisuus on säilynyt perinteisellä paikallaan Jyrängönvirran rannoilla. Kaupungin liikuntapalvelut ovat keskittyneet harjulle, jolla sijaitsevat myös ravirata ja motocrossrata.

Viime vuosina Heinola kaupungissa alueen omaleimainen historia ja kulttuuriympäristöt on alettu nähdä yhä voimakkaammin asukkaiden viihtyvyyttä lisäävänä ja kaupungin yleistä imagoa kohottavana tekijänä. Tätä taustaa vasten voidaan nähdä myös kansallinen kaupunkipuiston perustaminen 2002. Uutta rakentamista ja ympäristösuunnittelua on haluttu esitellä myös Heinolan asuntomessuilla 2004.

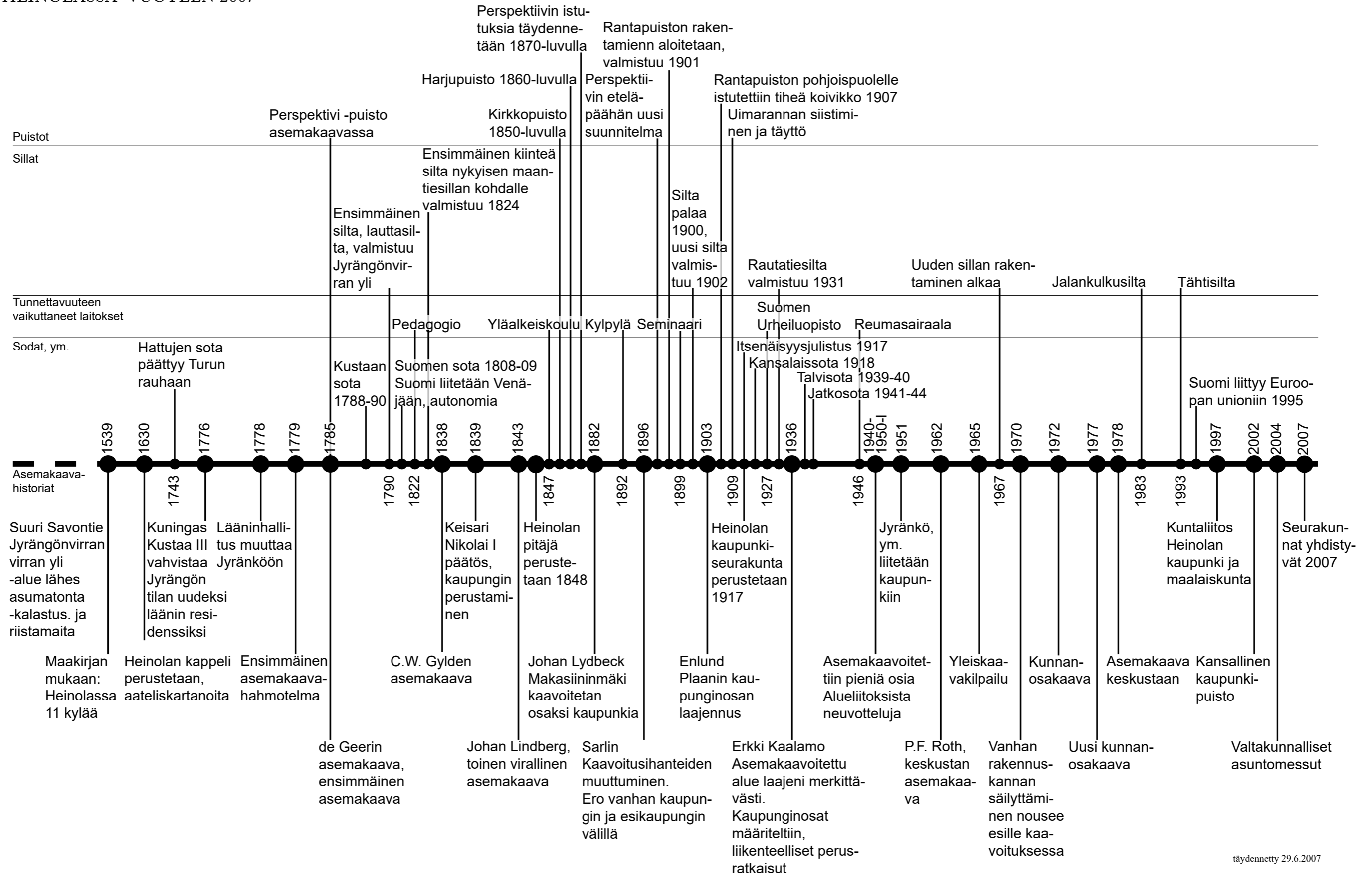

Yhdyskuntarakenne

Veera Hakala, Pohjakaarta © Maanmittauslaitos lupamro 461/MYY/07

TÄRKEITÄ TAPAHTUMIA
HEINOLASSA VUOTEEN 2007

täydennetty 29.6.2007

OSA II

HEINOLAN KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO

HEINOLAN OMINAISPIIRTEET KANSALLISENA KAUPUNKIPUISTONA

Heinola edustaa hyvin Suomen kustavilaisen ajan ruutukaavakaupunkirakennetta, joka on hyvin säilynyt nykypäiviin. Keskustan rakenne perustuu vuonna 1779 laadittuun suunnitelmaan, jota maaherra de Geer paransi lisäämällä siihen vuonna 1785 arkkitehtoniseksi elementiksi leveän puistokadun Perspektiivin. Sen ympärille ryhmittyivät lääninhallinnon virkamiesten asuintalot. Tästä lähtien puistot ovat olleet aina oleellinen osa Heinolan kaupunkikuvaa. Kirkon ympärille istutettiin jo 1850-luvulla pieni puistikko, johon liittyen aloitettiin Harjupuiston istuttaminen 1860-luvulla Kymenvirrälle päin ja sitä jatkettiin pohjoiseen 1890-luvulla. Rantapuiston rakentaminen aloitettiin vuonna 1892.

Heinolassa puistoihin liittyy oleellisena osana rakennukset, jotka edustavat eri aikakausia sekä liittyvät kaupungin historiaan. Lääninkivalteri Aschanin talo pihapiireineen ja interiöreineen 1700-luvun lopusta, seminaarin rakennukset eri aikakausilta olevine harjoituskouluineen, kylpyläaikaan liittyvät kylpylärakennukset ja kylpylän uimaranta sekä sen kylpylaitoksen hoitoperinteen jatkajana Reumasäätiön

sairaala, Harjupaviljonki, WPK-talo, kaupunkiasuintalot (nykyisin taidemuseo ja kaupunginmuseo), kirkot pappiloineen ja hautausmaineen. Liikennehistoriaan liittyvät puolestaan Heinolan tavaramerkiksi muodostuneet sillat mukaanlukien uusi vuonna 1993 valmistunut Tähtisilta. Kaupungin sosiaalisen kehittymisen historiaan voidaan liittää esimerkiksi työväestön virkistäytymiseen osoitetut mökkipalstat kaupungin omistamalla alueilla. Kaupungin ylläpitämät lintutarhat ja luonnonvaraisten lintujen hoitopaikka kertovat osaltaan kaupungin luonnonarvojen kunnioittamisesta. Kaavoituksessa on Heinolassa perinteisesti otettu huomioon ympäristön arvokkaimpien osien kuten rantojen ja harjualueiden säilyttäminen puistoina ja virkistysalueina.

Valtakunnallisesti arvokkaiksi kulttuurihistoriallisiksi kohteiksi on jo aiemmin Heinolassa luetteloitu seuraavat kohteet: 1. Maaherranpuisto ja seminaarialue, 2. Heinolan kirkko, tapuli ja entinen pappila, 3. Jyrängön kulttuurimaisema, 4. Harjupuisto, 5. Kirkonkylän kirkonseudun kulttuurimaisema, 6. Nynäsin kartano ja puisto ja 7. Suomen Urheiluopisto, Vierumäki.

Luonnonarvoiltaan merkittäviä kohteita ovat mm. Natura 2000-verkostoon kuuluvat kohteet: Mataraniemi-Mäyrämäki, Rautvuori, Pyssyharju sekä harjijensuojeluohjelmaan kuuluva Musterinharju-Vierumäenkangas. Sataojan luonnonsuojelualue sekä kaupungin harjualueella esiintyvät ketonukin, kangasvuokon ja pikku- sekä kalliosinisiiven esiintymisalueet kuuluvat kaupungin hoitamiin erityisalueisiin. Vesi jakaa kaupungin kahtia ja luo kasvillisuudelle mahdollisuuksia olla näille leveysasteille hyvinkin poikkeuksellinen, täällä viihtyvät monet eteläisemmille alueille tyypillisemmät kasvit. Lisäksi Heinola voi olla ylpeä useasta Suomen oloissa erittäin suurikokoisesta puuyksilöstä.

HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON ROOLI SUOMEN KAUPUNKIPUISTOVERKOSTOSSA

Hämeenlinna

“Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto on Suomen historian ja suomalaisen luonnon ‘näyteikkuna’. Se kertoo havainnollisesti maamme sivistyksellisestä, taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä sekä kulttuurisista virtauksista. Luonnonympäristössä on sekä erämaa-Suomen, vauraan kulttuuri-Suomen että runeberiläis-topeliaanisen maisemaihanteen elementtejä.”

Suomen ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto perustettiin Hämeenlinnaan ympäristöministeriön päätöksellä 10.01.2001.

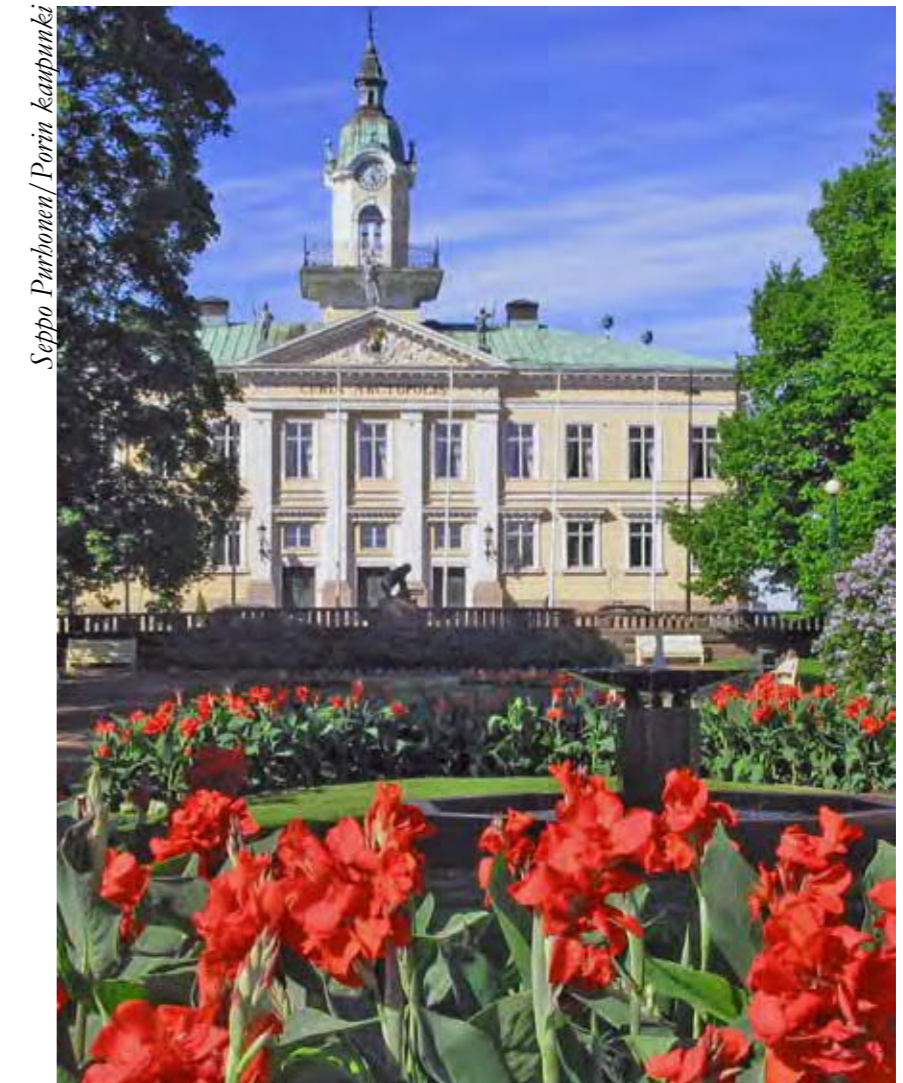
Heinola

”Heinolan kansallinen kaupunkipuisto on edustava näyte veden äärelle, hyvien kulkuyhteyksien äärelle syntyneestä sisämaan hallinto-, koulu- ja kylpyläkaupungista. Heinolan kansalliseen kaupunkipuistoon sisältyy luonnonkauniita saaria ja laajoja, virkistys- ja luonnonsuojelukäytössä olevia metsäalueita. Saarten ja metsien luonto on erittäin monimuotoista. Alueella on mm. erämaisia kallioseutuja, salomaalampia, rikaslajisia puronvarsikorpiä ja laajoja lehmusmetsiköitä.”

Kansallinen kaupunkipuisto perustettiin Heinolaan ympäristöministeriön päätöksellä 06.05.2002.

Pori

“Porin kansallinen kaupunkipuisto säilyttää kertomuksen historiallisen kulkureitin - Kokemäen joen - suuhun syntyneen kaupungin kehitysvaiheista. Kansallisen kaupunkipuiston näkyvimpiä monumentteja ovat Kokemäenjoen pohjoisrannan teollisuus erityisesti Porin Puuvillan rakennusryhmä, Keski-Porin uusgoottilainen kirkko sekä koko Kivi-Porin alue, mukaanlukien mm. Suomen edustavimpiin uusrenessanssirakennuksiin lukeutuva Junnelius-palatsi. Myös Porin metsän laaja ulkoilualue ja osa Kokemäenjoen laajasta linnusto- ja Natura 2000 -alueesta sisältyvät Porin kansalliseen kaupunkipuistoon.”

Kansallinen kaupunkipuisto perustettiin Poriin ympäristöministeriön päätöksellä 06.05.2002.

KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON KRITTEERIEN TÄYTTYMINEN HEINOLASSA

Ympäristöministeriö on laatinut seuraavat neljä kriteeriä, joita käytetään kansallisten kaupunkipuistojen tunnistamisessa ja arvioinnissa. Kriteerien avulla eri kaupunkeja kohdellaan tasapuolisesti ja ne takaavat kaupunkipuistoille yhtenäisen valtakunnallisen tason.

Sisällön kriteeri

”Kansallisen kaupunkipuiston täytyy sisältää

- * kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita,
- * kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen sekä
- * puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.”

Sisällön kriteeri täyttyy Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa luonnonalueiden osalta etenkin Heinolan salomaassa ja harjun metsäalueissa. Vähintäänkin kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä ovat historialliset puistot, seminaarin alue ja Heinolan vanha puutalokaupunki sekä kirkonkylän kulttuuriympäristö, samoin kuin Konniveden saarissa sijaitsevat kaupunkilaisien viikonloppumajat. Keskustan puistoarkkitehtonisesti merkittäviä puistoja ovat Maaherranpuisto-Seminaarinpuisto, Rantapuisto ja Harjupuisto. Jyrängönvirta ympäristöineen on esteettisesti merkittävä, vaikuttavimmillaan maisema on kohdassa, jossa Jyrängönvirta puhkaisee Heinolanharjun. Tätä maiseman solmukohtaa korostavat virran ylittävät sillat, joiden ketjua jatkaa vaikuttava moottoritiesilta Tähtisilta.

Laajuuden ja eheyden kriteeri

”Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla

- * puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä
- * viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen.”

Laajuuden ja eheyden kriteeri täyttyy Heinolassa osin pienin varauksin. Heinolan salomaa on tarpeeksi laaja ja yhtenäinen alue, jotta reunavaikutus jää pieneksi. Harju on tärkeä yhdistävä tekijä, jota myöten voi liikkua kaupunkipuiston sisällä kaupunginosasta toiseen, samoin Jyrängönvirran rantoja myöten kulkee kattava kevyen liikenteen reitistö. Kuitenkin kaupunkipuiston sisäinen viheryhteys jää vaatimattomaksi varsinkin Isiäisen ja Pekkolan välisellä osuudella. Merkittävä osa kaupunkipuistosta on saaristossa, jolloin vesialue yhdistää saaret toisiinsa ja muuhun kaupunkipuistoon.

Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri

”Ekologiselta kannalta on tärkeää, että

- * alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä ja
- * alue on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.”

Kansallinen kaupunkipuisto muodostaa lähes jatkuvan ekologisen käytäväverkoston Heinolaan yhdistäen kaupungin ympärillä olevat metsäalueet viheralueiden avulla toisiinsa. Viheryhteys kaupunkipuiston rajojen sisällä on paikoin ohut, mutta näiltä osin kaupungin muu viherrakenne takaa ekologisen jatkuvuuden. Laajojen vesialueiden luomat ekologiset yhteydet ympäröiviin vesistöihin muodostavat kansallisen kaupunkipuiston alueelle kattavan ”sinirakenteen”, joka täydentää kaupunkipuiston viherrakennetta.

Kaupunkikeskeisyyden kriteeri

”Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.”

Heinolan ruutuasemakaavakeskusta muodostaa kansallisen kaupunkipuiston selkeän ytimen, jonka ympärille muu puisto sijoittuu.

K.S.

Sataoja

Kati Susi-Wolff

Maaherranpuisto

HV/Heinolan kaupunki

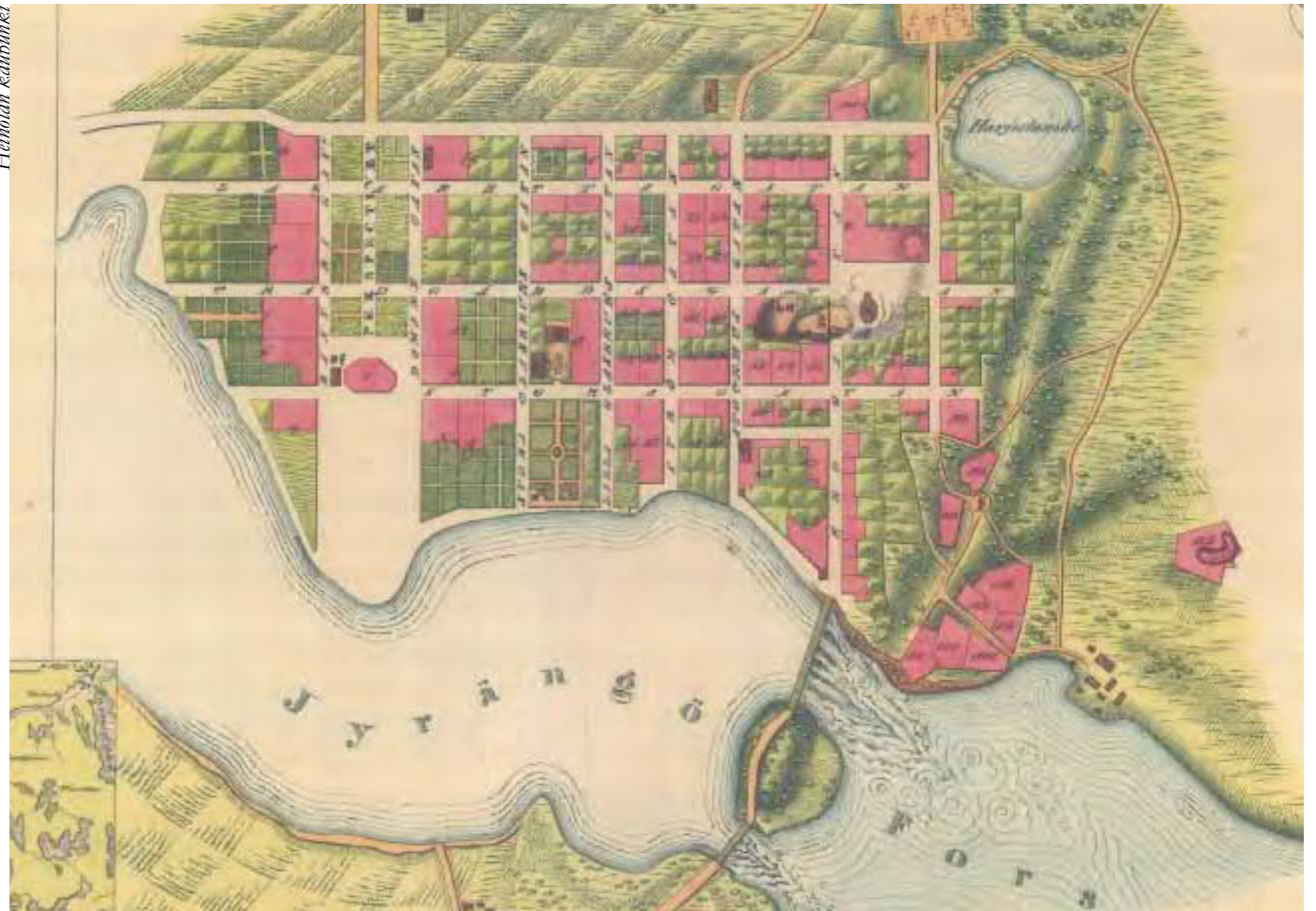
Konniveden saaristo

R-M.K

Heinolan pitäjänkirjon kellotapuli

Heinolan kaupunki

Plan af Heinola 1838, C.W. Gylden

KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston ydin muodostuu kaupungin historiallisten puistojen kokonaisuudesta. Kirkonkylässä sijaitsevat valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset kohteet täydentävät kaupunkipuistoa merkittävällä tavalla.

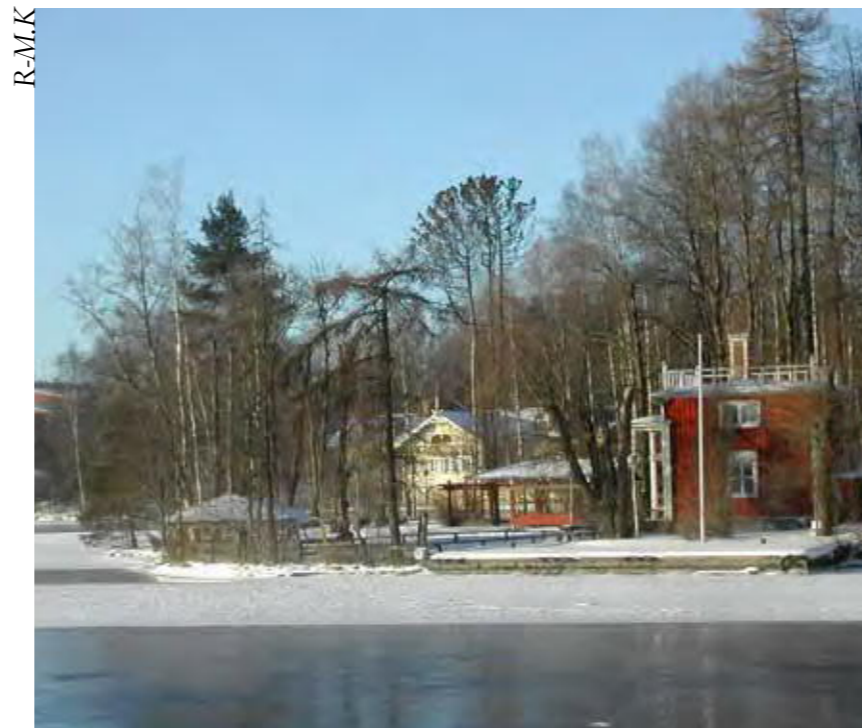
Kohdassa, jossa Jyrängönvirta puhkaisee Heinolan harjun, virran ylittävät maantie- ja rautatiesilta. Virtaa reunustavat rehevät ja vihannat puistot sekä virran yli kaareutuvat sillat muodostavat kokonaisuuden, jonka kauneus on houkutellut useat taiteilijat kuvaamaan sitä. Esimerkiksi Valtion taidemuseon kokoelmissa on Heinolaa kuvaavia töitä mm. Nils Schillmarkilta ja Magnus von Wrightiltä.

Kaupungin keskustan ruutukaava sekä Maaherranpuisto ja sen laidalla sijaitseva poliisikivalteri Aschanin talo kertovat ajasta, jolloin Heinola toimi Kymenkartanon läänin hallinnollisena keskuksena. Maaherranpuisto on maassamme harvinainen 1700-luvun esplanadi -tyyppinen kaupunkipuisto. Puisto peruskorjattiin 1990-luvun alussa, jolloin siihen palautettiin alkuperäisen kaltaiset koivurivit.

Heinola menetti maaherran residenssin autonomian ajan lääninuudistuksen yhteydessä vuonna 1839, mutta sai myöhemmin korvaukseksi kaupunkioikeudet. 1800-luvun lopulla perustettiin Heinolaan sekä kylpylä että naisseminaari. Kylpylävieraiden viihtymisen vuoksi kohennettiin kaupungin puistoja ja rakennettiin rakennuksia; tältä ajalta ovat peräisin niin Rantapuiston kuin Harjupuistonkin nykyasu paviljonkeineen. Seminaarin alue rakentui 1900-luvun alussa ja kylpylän alue sai nykyisen ilmeensä 1930-luvulla.

Jyrängönvirran vastarannalla sijaitseva Sepänniemi on kulttuurihistoriallisesti ja luonnonarvoiltaan arvokas alue. Niemellä on pitkä asutushistoria, ja sieltä löytyy jäänteitä sekä Suuresta Savontiestä ja vanhasta asutuksesta että vanhasta linnoituksesta. Alueen luonnontilainen metsä tarjoaa elinmahdollisuudet useille harvinaisille lajeille.

Heinolan kirkonkylä sijaitsee Valkjärven ja Kotajärven välissä harjun jatkeella. Maisema on pienipiirteinen ja rikkonainen, moreeniselänteiden ja pienten järvien kuvioima. Kotajärven ympärille levittäytyvät melko laajat, kumpuilevat peltoaukeat. Kirkko sijaitsee hallitsevalla paikalla kulttuurimaisemassa selänteen reunamilla. Kirkonkylän läpi kulkee kyläräitti, joka osin seurailee Suuren Savontien linjausta. Kylä on säilyttänyt maaseutumaisen luonteensa ja pienipiirteisyytensä ja sen miljöö on arvioitu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi.

R-M.K

R-M.K

R-M.K

R-M.K

Kulttuurihistorialliset arvot

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt kansallisen kaupunkipuiston alueella:

1. Jyrängönvirran kulttuurimaisema
2. Maaherranpuisto ja seminaarialue;
3. Harjupuisto
4. Heinolan kirkko, tapuli ja Vanha pappila (entinen pappila)
5. Kirkonkylän kirkonseudun kulttuurimaisema.

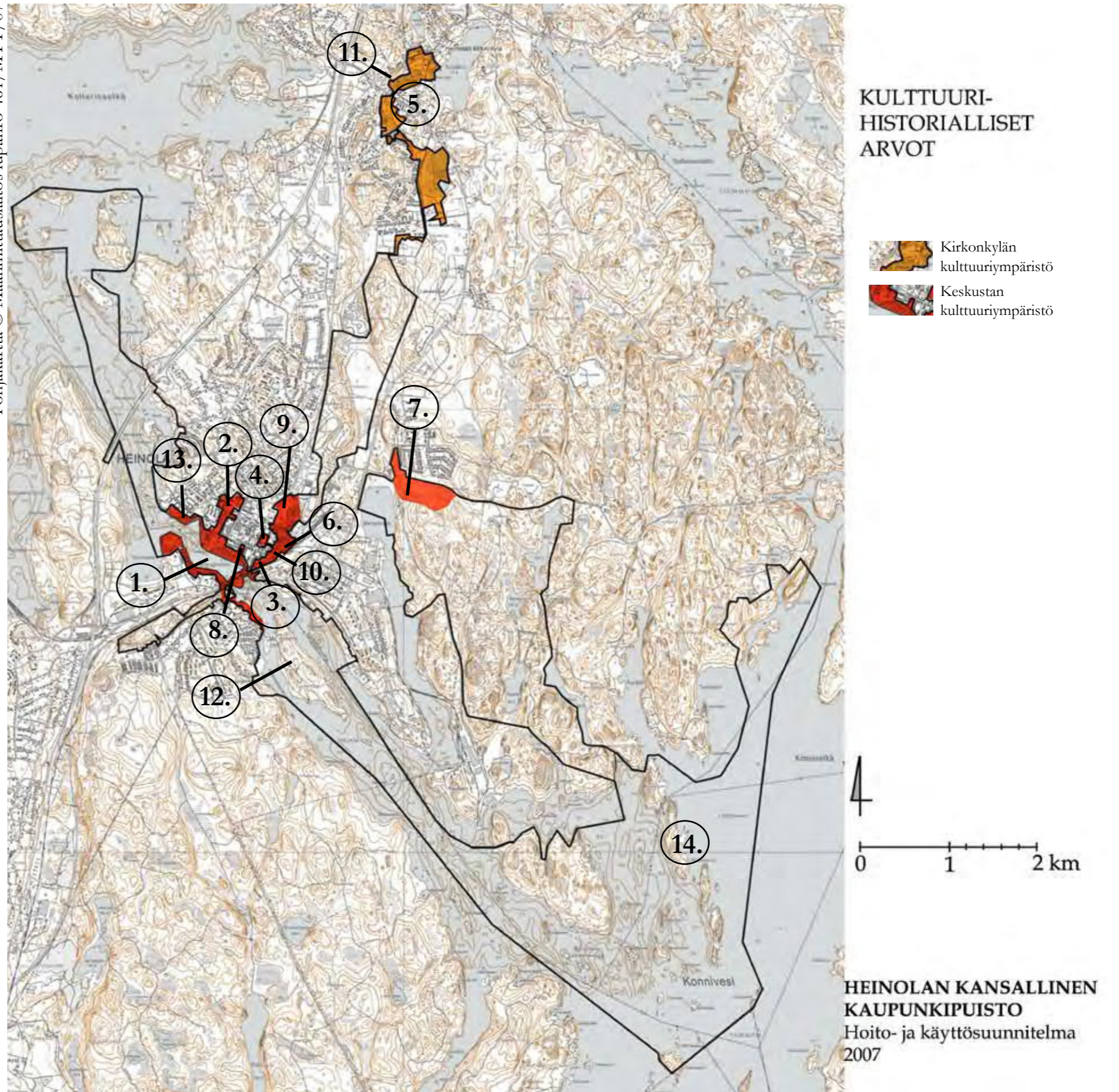
Edellisten lisäksi maakunnallisesti arvokkaiksi kulttuurihistoriallisiksi ympäristöiksi kansallisen kaupunkipuiston alueella on arvioitu seuraavat kohteet:

- 4a. Heinolan kirkko, tapuli, Vanha pappila ja hautausmaa
6. Asemanseutu
7. Reumasätiön sairaala (Heinolan Reumasairaala)

Edellisten lisäksi kansallisen kaupunkipuiston alueelta on arvioitu paikallisesti merkittäviksi kulttuurihistoriallisiksi kohteiksi:

8. Entinen raatihuone, kaupunginmuseo
9. Heinolan hautausmaa ja siunauskappeli
10. Vesitorninharju
11. Kirkonkylän raitti
12. Koskensaaren huvilat
13. Wahlmanin talo
14. Konniveden Selkäsaarten vapaa-ajan asunnot

Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

LUONNONYMPÄRISTÖ

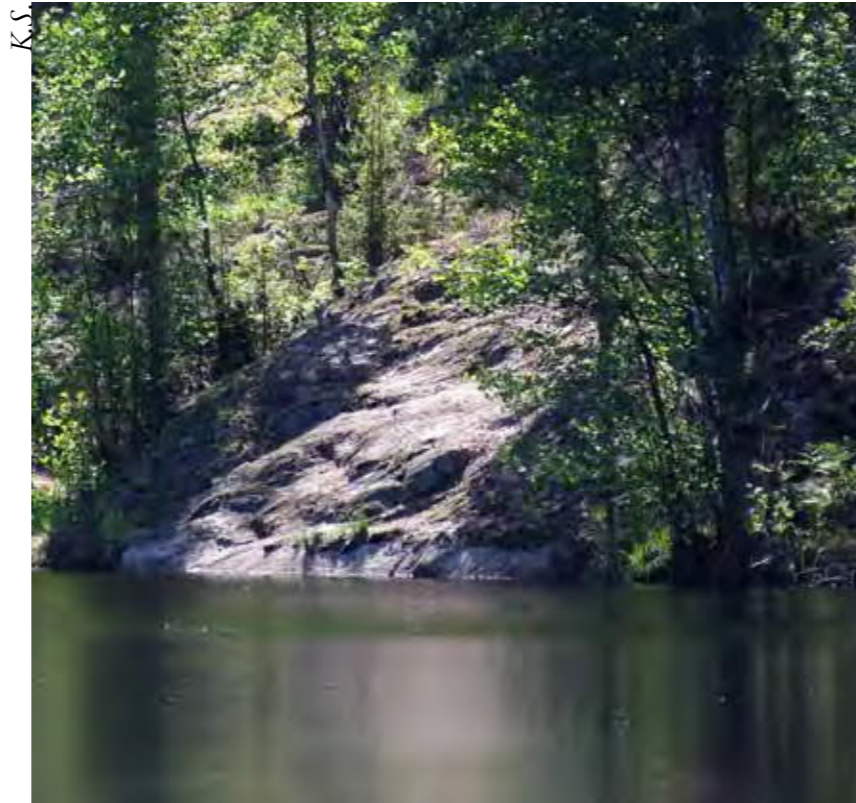
Etelä-Hämeen lehtokeskus ulottuu Heinolaan saakka ja kansallisen kaupunkipuiston alueellakin on lehtoja runsaasti. Mataraniemen lehto on lajistoltaan rikas, ja kuuluu sekä valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan että Natura 2000-verkostoon. Sataojan luonnonsuojelualue on vuokkovyöhykettä edustava lehto. Metsäalueilla on myös useita eri laeissa määriteltyjä arvokkaita elinympäristöjä, kuten jalopuumetsikköjä, arvokkaita pienvesiä ja reheviä lehtoja.

Kansallisen kaupunkipuiston harjualueet yhdistävät kaupungin keskustan ja kirkonkylän sekä tarjoavat luonnossa liikkujille pääsyn kaukaisemmillekin, myös ylimaakunnallisille reiteille. Heinolan salomaan laajat metsät tarjoavat puitteet luonnossa liikkumiseen ja luonnon kokemiseen. Muutaman kilometrin päästä kaupungin keskustasta löytyy hyvinkin erämaisia alueita. Toisaalta lähellä asutusta on taajamametsiä, jotka tarjoavat asukkaille mahdollisuuden nauttia luonnosta päivittäin.

Heinolan metsät ovat maastoltaan ja kasvillisuudeltaan vaihtelevia. Metsäntutkija ja suomalaisen metsäluokituksen kehittäjä A.K. Cajander (1879-1943) laati Heinolan kaupungille metsäsuunnitelman vuonna 1912. Samalla hän testasi metsienluokitusjärjestelmäänsä mm. Heinolan Rautsaassa.

Tärkeitä luonnonarvoja tarjoavat myös kansallisen kaupunkipuiston lintuvedet sekä suot. Vaihtelevat luonnonolot tarjoavat elintilaa useille erityyppisille lajeille, joista osa on uhanalaisia tai harvinaisia. Linja-autoaseman pohjoispuolella sijaitseva Miljoonaluiska on uhanalaisen ketonukin suojeltu esiintymisalue.

Kymijoen vesistöön kuuluvien Konniveden ja Ruotsalaisen järvien saaret ovat tärkeitä elementtejä Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa, vaikka vesialueet eivät juridisesti kaupunkipuistoon kuulukaan. Vesistöt ovat olleet tärkeitä kulkureittejä. Saariston pienipiirteinen ja vaihteleva maisema houkuttelee huviveneilijöitä, ja saarilla on useita virkistysalueita ja rantautumispaikkoja.

Ylhäällä: Rautjärven ylhiä rantakallioita.

Alhaalla: Kansallisen kaupunkipuiston alueella sijaitsevat taajamametsät ovat helposti kaupunkilaisten saavutettavissa.

Ylhäällä: Saaret ja vesistöt ovat tärkeä osa Heinolan luontoa ja kansallisen kaupunkipuiston maisemakuvaa.

Alhaalla: Sataojan rehevä purolehto sijaitsee vain muutaman kilometrin päässä kaupungin keskustasta.

Erityiset luonnonarvot

Natura 2000 –verkostoon kuuluvat alueet:

- * Mataraniemi-Mäyrämäki; luontodirektiivin ja lintudirektiivin mukainen Natura 2000-alue

Valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan kuuluva alue:

- * Mataraniemen lehto, myös luonnonsuojelualue

Luonnonsuojelualueet:

- * Miljoonaluiska, rauhoitettu ketonukin kasvupaikka
- * Sataojan lehto, purolaakso; valtakunnallisesti arvokas lehtoalue, jossa kasvaa mm. kynäjalavaa ja pähkinäpensasta
- * Mäyrämäen luonnonsuojelualue, arvokas lehtoalue

Luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja luontotyyppisiä:

- * Rautsaari I; Jalopuumetsä
- * Rautsaari II; Luonnollisesti syntynyt, merkittävilta osin jaloista lehtipuista koostuva metsikkö
- * Kuikkavuoren lehmusmetsikkö

Muita uhanalaisten lajien tärkeimpiä elinympäristöjä:

- * Maitiaislahden pohjukka
- * Harjun kangasvuokkoesiintymät
- * Harjun keto- ja niittyalueet
- * Hakasuon lettoräme
- * Laivasaaret: selkälökkien pesintäluodot
- * Isiäinen: naurulökkien pesintäalue

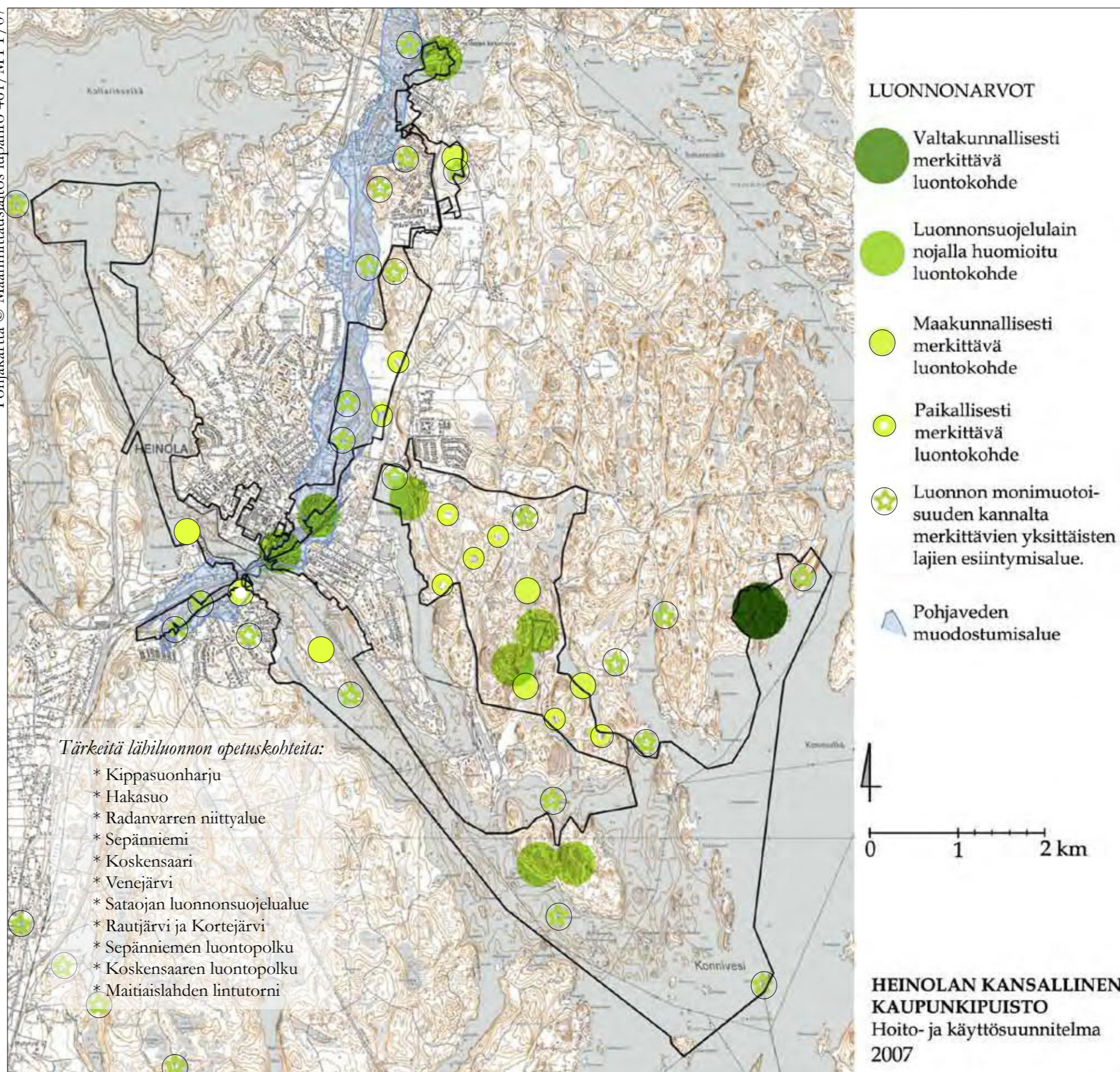
Maakunnallisesti merkittävät luontokohteet:

- * Isiäisen lintujärvi; suojelualue, maakunnallisesti arvokas lintuvesi
- * Maakunnallisesti arvokkaat pienvedet: Rautjärvi, Venejärvi ja Kortejärvi ympäristöineen
- * Sepänniemen ja Koskensaaren lehdot

Paikallisesti arvokkaat luontokohteet:

- * Jyrängön suppalehto
- Metsälain mukaiset metsien monimuotoisuuden kannalta tärkeät elinympäristöt:
- * Hakasuon laita: rehevä lehtolaikku
- * Pienvesikohteet sekä Harjun metsäalueella että Heinolan salomaalla
- * Jyrkänteiden alusmetsät Heinolan salomaalla
- * Karut kallioalueet saarissa
- * Kippasuonharjun vanha metsä

Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

MAISEMA

Heinolan järviseltu sijaitsee kahden maisemamaakunnan, Hämeen viljely- ja järvimaan ja Itäisen Järvi-Suomen, rajalla. Maisemarakenne on ruhjelaaksoihin syntyneiden järvien ja niiden väliin jäävien metsäisten selänteiden muodostamaa mosaiikkia. Soita on vähän ja ne ovat hyvin pienialaisia

Kallioperän murrosvyöhykkeet hallitsevat alueen topografiaa. Murrosvyöhykkeet näkyvät maisemassa pitkinä ja kapeina järvinä, niiden suuntaisina laaksoina ja harjujaksoina. Runsaat kalliopaljastumat luonnehtivat pienipiirteisesti kumpuilevaa maisemaa. Hiekkainen Heinolan harju erottuu maaperältään selkeästi ympäristöstään. Kansallisen kaupunkipuiston alue on topografialtaan melko tasainen ja pienipiirteinen alue, maanpinta vaihtelee pääosin korkeustasojen +80 ja +140 välillä. Korkein kohta on Kuikkavuori, +145 m.

Heinola kuuluu Kymijoen valuma-alueeseen. Heinolassa sataa vuosittain noin 600 - 650 mm. Heinolan harju on tärkeä vedenjakaja ja samalla myös tärkeä pohjaveden muodostumisalue. Heinola kuuluu Etelä-Hämeen lehtokeskukseen, ja alueella onkin huomattavan paljon pienialaisia lehtoja.

Heinolan keskustan maisemakuvaa hallitsee vanha ruutukaava ja kirkonkylä on luonteeltaan kulttuurimaisema. Heinolan harju näkyy maisemakuvassa epäsuorasti: Suuren Savontien linjaus seurailee harjua, samoin vanhimmat asutuspaikat ovat sijoittuneet harjun liepeille. Heinolan salomaa on pääosin maisemakuvaltaan sulkeutunutta metsämaisemaa, jossa lähimaisema nousee tärkeäksi. Salomaan maisemakuvan kohokohtia ovat erämaajärvien rannoilla nousevat jylhät kalliot ja muut lähimaisemaa hallitsevat luonnonerikoisuudet.

Saaristossa aukeavat laajat ja pitkät näkymät ja suuret maisematilat. Jyrängönvirta on maisematiloiltaan hyvin intensiivinen. Virran yli kulkevat sillat rytmittävät kulkemista, samoin paikoin kapenevat ja levenevät maisematilat virran varrella. Tärkeiksi maamerkeiksi kansallisen kaupunkipuiston alueella nousevat vesistöjen yli näkyvät rakennelmat: sillat ja tornit. Koko maisemarakenteen solmukohta sijoittuu kohtaan, jossa Jyrängön virta puhkaisee Heinolan harjun.

HVV/Heinolan kaupunki

Sillat ovat Heinolan maamerkkeinä

K.S.

R-MK

Ylhäällä: Reumasäitiön sairaalan rakennukset nousevat metsän yli tärkeiksi maamerkeiksi.

Alhaalla: Harjupaviljonki

Maisema-arvot

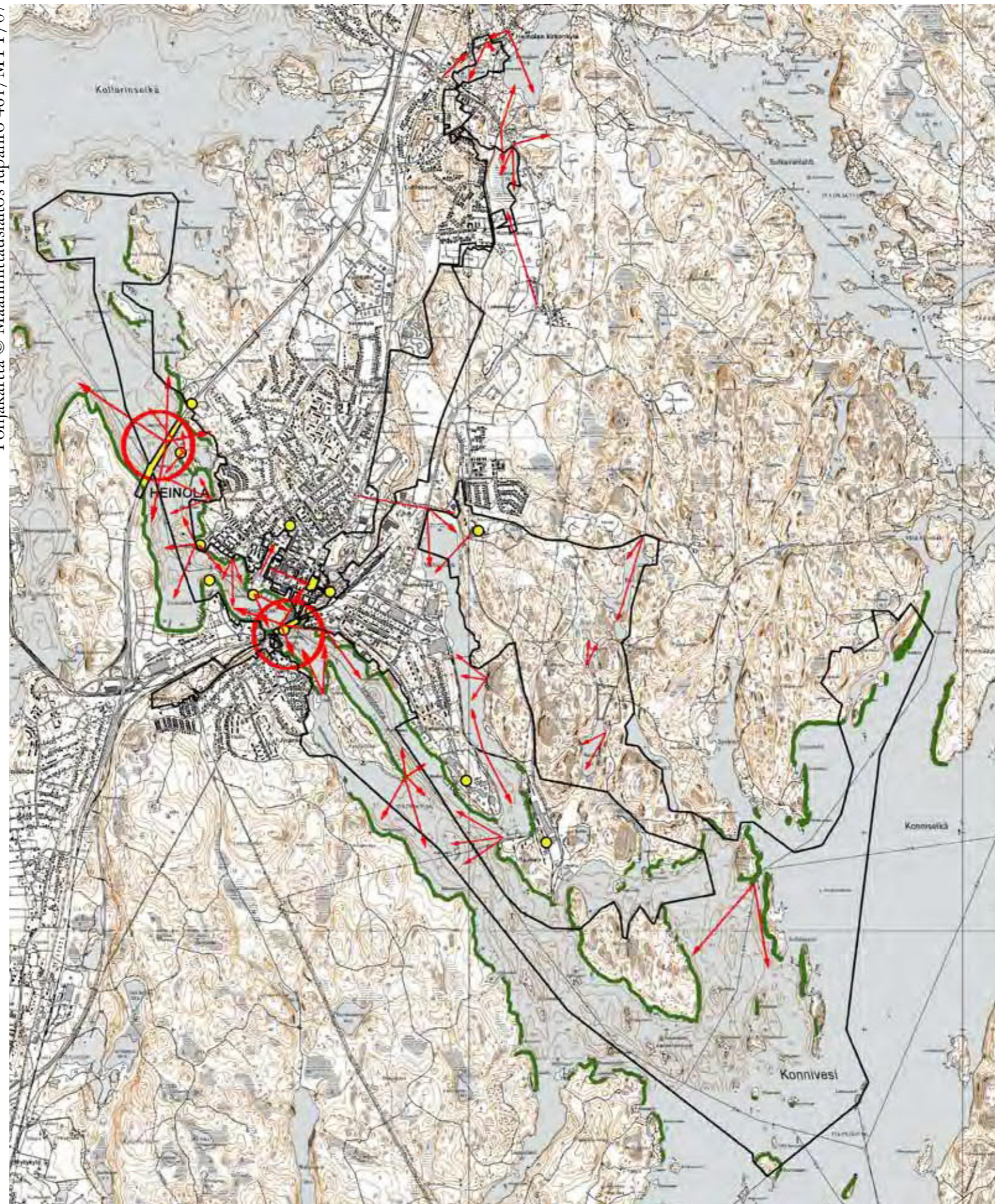
Maisemallisesti merkittävät kohteet:

- * Jyrängönvirta ja sen rannat
- * Sepänniemi
- * Kirkonkylän raitin miljö
- * Heinolan salomaan erämaajärvet ja niiden rantakalliot
- * Harju

- * Sillat:
 - o Tähtisilta
 - o Rautatiesilta
 - o Maantiesilta

- * Tärkeät maamerkit:
 - o Tähtihovi
 - o Hotelli Kumpeli
 - o Camping Heinäsaari
 - o Lyseonmäen koulu
 - o Siltasaari
 - o Rantakasino
 - o Reumasäätön sairaala
 - o vesitorni
 - o Harjupaviljonki
 - o Heinolan kirkko, tapuli ja Vanha pappila
 - o Sahanniemen voimalaitos
 - o Heinolan Flutingtehdas

Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

NÄKYMÄT JA MAAMERKIT

- Tärkeä näkymä
- Maamerkki
- Maisemassa merkittävä ranta
- Maiseman solmukohta

0 1 2 km

**HEINOLAN KANSALLINEN
KAUPUNKIPUISTO**
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007

OSA III

HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA

70 § Puistoa koskevat määräykset

Kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätökseen voidaan kunnan suostumuksella ottaa alueen olennaisten arvojen säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Muut alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka kunta laatii yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa.

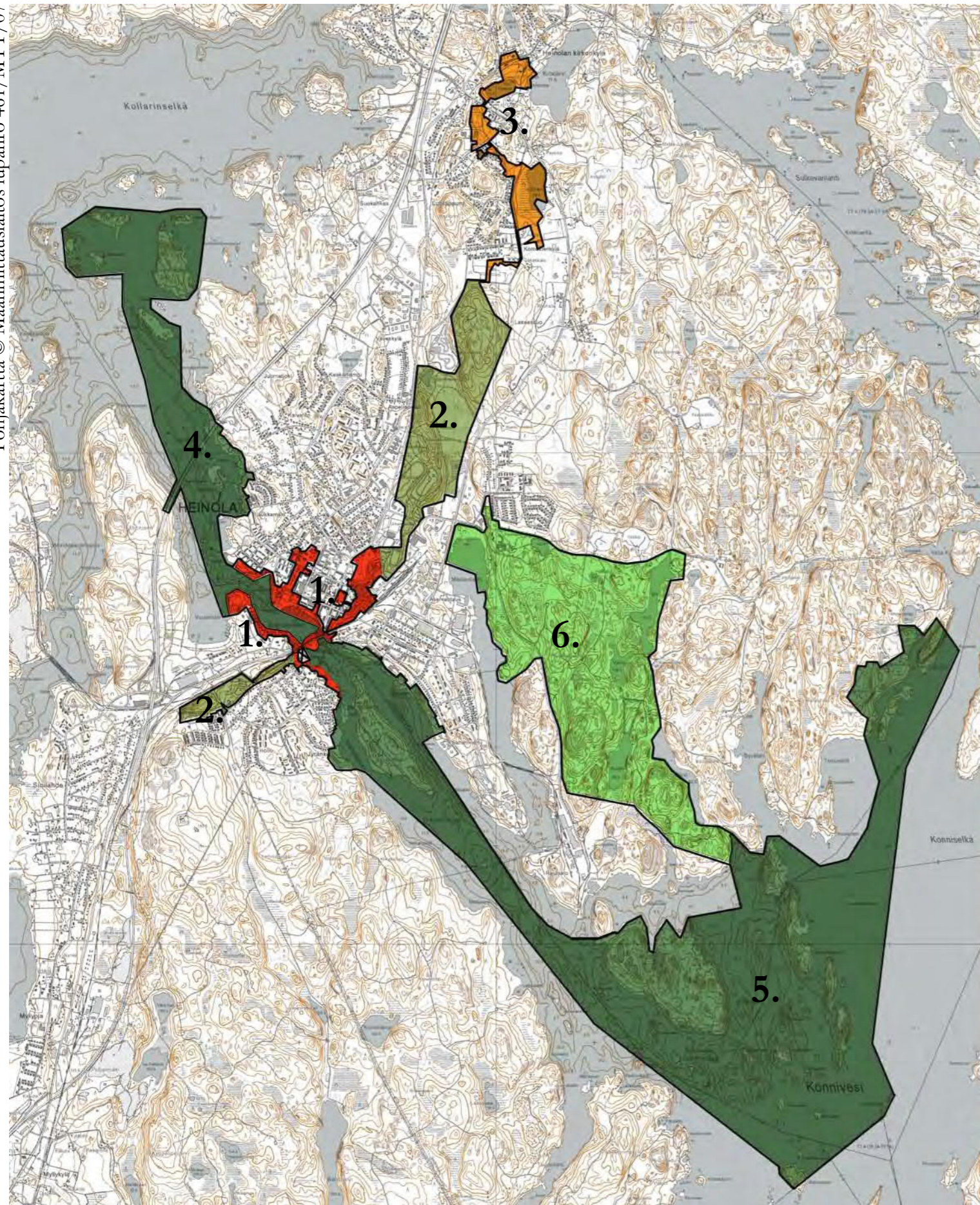
Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelun tulee tapahtua vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy asianomainen ministeriö.

Kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon puistoa koskevat määräykset.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

Hoito- ja käyttösuunnitelman tarkoituksena on vaalia ja vahvistaa niitä kulttuuri- ja luonnonperinnön erityisarvoja ja -piirteitä, joiden perusteella osa Heinolasta on nimetty kansalliseksi kaupunkipuistoksi. Sen tavoitteena on myös kehittää kansallisen kaupunkipuiston aluetta kaupunkilaisten olohuoneena ja toimia myönteisen Heinola-kuvan muodostajana.

**HEINOLAN KANSALLINEN
KAUPUNKIPUISTO**
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN ALUEJAKO JA SEN PERUSTEET

Kansallinen kaupunkipuisto on jaettu viiteen suuralueeseen, jotka toimintojensa ja luonteensa myötä eroavat toisistaan. Osa-alueet ovat yhtenäisiä, toiminnoiltaan ja luonteeltaan suhteellisen selkeitä kokonaisuuksia.

Osa-alueet ovat seuraavat:

1. Kaupungin keskusta
2. Harjujen Heinola
3. Kirkonkylän kulttuurimaisema
4. Vesistöjen Heinola - Ruotsalaisen saaristo
5. Vesistöjen Heinola - Konniveden saaristo
6. Salomaa-Heinola ja Reumasäätin sairaala

Heinolan pitäjänkirkon kellotapuli 1800-luvulta, kuva vuodelta 1920.

Sataojan luonnonsuojelualue 1960-luvulla.

Näkymä harjupaviljongista Jyrängön virralle 1910.

HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN YLEISET TAVOITTEET

Kansallinen kaupunkipuisto on jaettu hoito- ja käyttösuunnitelmassa kuuteen osa-alueeseen, joista kukin tuo Heinolan kansalliseen kaupunkipuistoon mukanaan omat erityiset arvonsa. Kullakin osa-alueella on oma luonteensa. Tämän luonteen tunnistaminen ja sen vahvistaminen on hoito- ja käyttösuunnitelman tärkeä tavoite.

Kansallisen kaupunkipuiston tulee sisältää ”kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen”. Kaavoituksen ohella myös hoito- ja käyttösuunnitelman avulla turvataan näiden ympäristöjen ja niiden keskeisten kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen.

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja kaunis keskusta-alue rantoineen, sen vihannat ja hyvin hoidetut puistot, kulttuuritarjonta ja edustava satama-alue ovat Heinolan matkailulle tärkeitä. Matkailun edellytysten turvaaminen palvelee myös kaupungin asukkaita, koska samat tekijät edistävät sekä keskustan virkistysarvoja että matkailun edellytyksiä. Maisemakuvan keskeisiä arvoja hoidetaan. Arvokkaat rannat, kauniit näkymät ja maamerkit sekä ehyt horisontin siluetti kaukomaisemassa ovat maisemakuvan vaalittavia arvoja.

Monimuotoisen luonnonympäristön ja sen lajiston säilyttäminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen kansallisen kaupunkipuiston alueella on hoito- ja käyttösuunnitelman tavoite. Yhtenäiset, monipuoliset luonnonalueet takaavat ekologisen jatkuvuuden läpi kaupunkialueen, joten yhteyksien säilyminen turvataan. Uhanalaisten lajien elinympäristöjen säilymistä edistetään.

Lähiluonnon tarjoamat mahdollisuudet ovat lasten ja vanhusten elämän laadulle tärkeitä, koska heidän liikkumismahdollisuutensa ovat vähäisemmät muuhun väestöön verrattuna. Lähiluonnon monimuotoisuus ja sieltä löytyvät opetuskohteet ovat tärkeitä arvoja, joita edistetään hoito- ja käyttösuunnitelman avulla.

Hyväkuntoiset ja alueellisesti kattavat ulkoilureitit sekä muut kevyen liikenteen reitit edistävät virkistyskäyttöä kansallisen kaupunkipuiston alueella. Reittejä ja opasteita kehitetään ja muut tarvittavat oheispalvelut; paikoitus, käymälät, jätehuolto, levähdyspaikat jne. turvataan tarvittavassa laajuudessaan.

Heinolan harjupaviljionki juuri valmistuneena vuonna 1900.

Heinolan seminaarin päärakennus. Valmistui 1901.

Pekka Jannaninen

Maaherranpuisto

R-M.K.

Vanha pappila

R-M.K.

Harjun polkuja

K.S.

Kirkonkylän pappila

Piireza/Heinolan kaubunki

Vuistoilmakuva Ruotsalaiselta Konnivedelle, keskellä Heinolan sillat.

Susanna Paasivaara

Joutsenia Reumasäätien sairaalan alueella

KAUPUNGIN KESKUSTA - osa-alue 1

Keskustan alue 1770-1790-luvulla Kuninkaan kartaston (Alanen & Kepsu 1989), Jyrängön kylän tiluskartan 1779-1799 ja De Geerin 1785 asemakaavan (Kansallisarkisto) perusteella 1778-1779. Kartasta voi havaita, että asutus oli sijoittunut Savontien varteen barjun länsipuolelle. Sepänniemestä Niemelään johti lauttasilta. Jyrängönkosken ylikin on voinut olla silta jo 1790-luvulla. Kaikki hietamaat oli otettu viljelykäyttöön ja moreenimäkiä käytettiin laitumina. Residenssin kohdalla oli enimmäkseen soista niittyä. Maisema oli todennäköisesti hyvin avoin.

Ote maisema-arkkitehtiopiskelijoiden studiokurssin harjoitustyöstä:

KAUPUNGIN KESKUSTAN KEHITYSVAIHEITA - ASEMAKAAVAHISTORIAA

Residenssin asemakaavoitus alkaa

Alun perin maaherran residenssin sijoituspaikaksi ajateltiin Heinolan kappelin kirkonkylää, Maaherra Riddercreutz laaditutti 1775 maanmittarilla Jandolinilla kartat kirkonkylästä sekä Jyrängön virran pohjoispuolella sijaitsevasta Niemelän ratsutilan ja harjun välisestä alueesta. Kustaa III valitsi 2. helmikuuta 1776 Jyrängön kylän virran pohjoisrannan alueen uuden residenssin paikaksi. Alue oli ratsutilojen omistuksessa, mikä helpotti sen lunastamista. Lisäksi maasto soveltui hiekkaperäisenä ja loivarinteisenä melko hyvin rakentamiseen. Kuningas hyväksyi alkuvaiheessa rakennettaviksi vain puisen vankihuoneen ja kivisen lääninrahastorakennuksen. Maaherralle, sihteerille, kamreerille ja lääninrahastonhoitajalle luvattiin rakennusapua ja korvauksia muutosta aiheutuvista kustannuksista. (Cederberg 1948: 22-24.)

Lääninhallitus pääsi muuttamaan uuteen sijoituspaikkaansa vasta 1778. Olot olivat vaatimattomat ja maaherra Riddercreutz ehdotti seuraavana vuonna perustettavaksi kaupunkia, jolla olisi kirkko ja pappi, kulkuväylä tai vientitie merikaupunkiin, maakauppaoikeus, vapautus veroista, omat viranomaiset ja markkinat. Kirjeeseen liittyi karttaluonnos, johon oli merkitty kanslia ja lääninrahasto, vankila, tori, tontti raastupaa ja muita kaupungin yleisiä rakennuksia varten sekä paikat kirkolle ja koululle. Myöhemmät asemakaavat perustuivat pitkälti tähän Riddercreutzin ehdotukseen. Esitys kaupungin perustamisesta hylättiin, mutta Heinolaan muuttaville käsityöläisille ja liikkeenharjoittajille myönnettiin erikoisoikeudet. (Cederberg 1948:30-34)

Riddercreutzin jälkeen maaherraksi tuli Robert Wilhelm de Geer, jonka aikana Heinolaan saatiin ensimmäinen virallinen asemakaava. Asemakaava valmistui 1785 ja se teetettiin maanmittari Jandolinilla 1785. Residenssiin johti puistokäytävän tapainen lehtipuukuja, Perspektiivi (Perspektivet). Sitä reunustivat nelinkertaiset (kartan mukaan kolminkertaiset) puurivistöt ja kadut (Ränteriegatan, Domaregatan). Residenssitilo oli merkitty Perspektiivin päätteenä olevalle tontilla. Kadut jakoivat residenssin läntiseen ja itäiseen osaan. Läntinen kulmakortteli (Triangel Quarteret) oli varattu puistikoksi. Seuraavat kolme kortteliä oli varattu virkamiesasuntoja ja majataloa varten. Virkamiehille ja säätyläisille oli osoitettu korttelit kyseisten katujen ym-

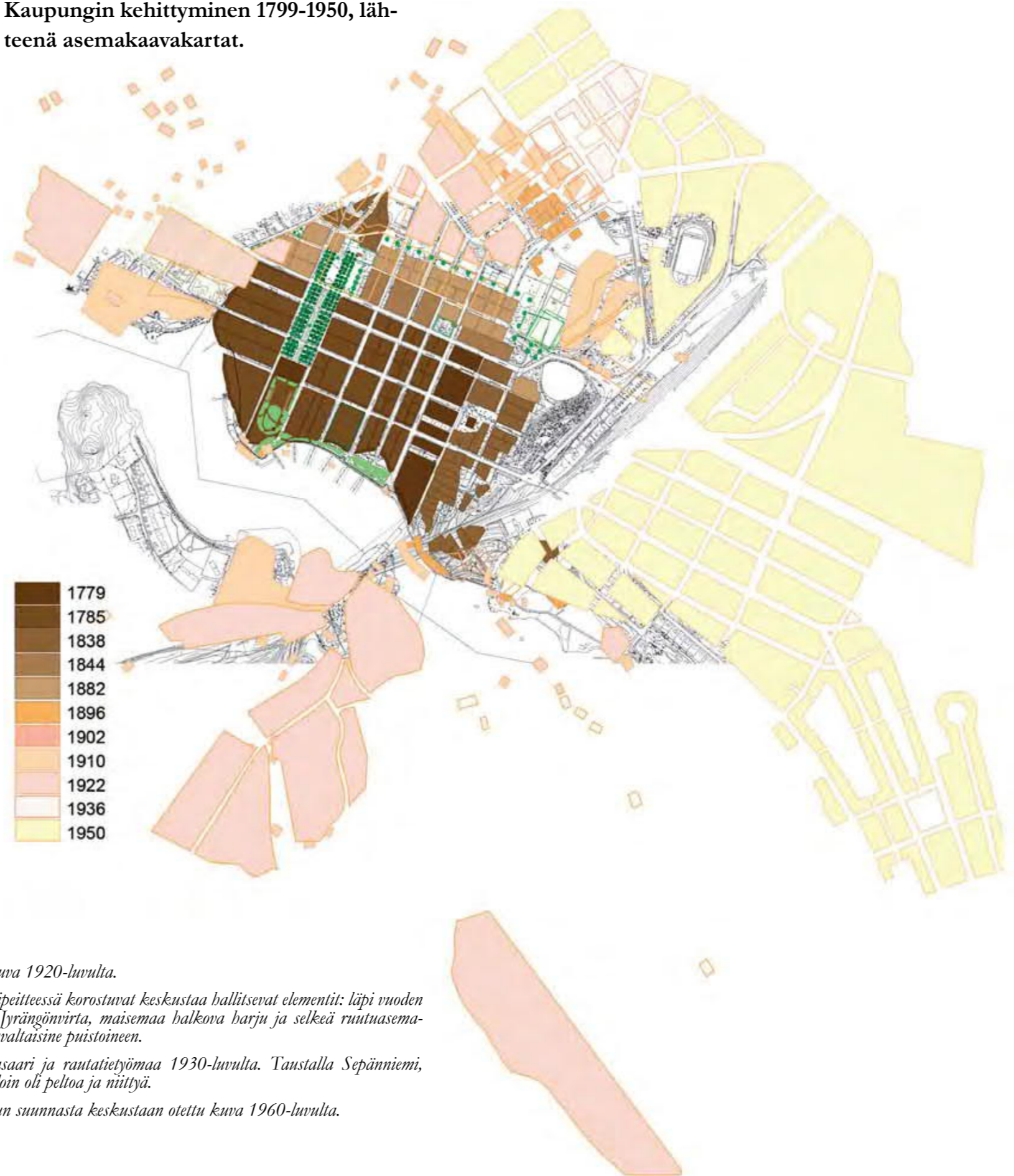
De Geerin asemakaavan nimellä tunnettu, maanmittari Jandolinin laatima kartta (Endén 1989). Karttaan on merkitty puurivein jäsennetty puisto, jonka keskellä kulkee residenssiin johtava katu, "Perspektivet".

pärillä. Lisäksi oli varattu kortteli lasitehtaalte. Sen pohjois- ja itäpuolella oli asuinkortteleita. Korttelit jatkuivat rantaan asti. (Cederberg 1948:38-44.)

De Geerin asemakaavasta on todettu (Endén 1989:19), että se noudatti tarkoin 1700-luvun alkupuolella luotua klassismin ruutukaavaa, joka maasto-olosuhteista piittaamatta rakentui kaavamaisen ja jäykän suorakulmaisen katuverkon varaan. Monumentaalinen puistokatu maaherrantaloineen taas oli kustavilaisuuden vaikutusta. Asemakaavassa oli useita poikkeuksia muihin ajan asemakaavoihin. Siihen ei aluksi ollut merkitty satamaa ja torin paikka puuttui. Kirkkoa ei saatu yhdistettyä muuhun kaupunkiin, vaan se sijoitettiin kaupungin laitamalle. Lisäksi asemakaava oli pinta-alaltaan puolet pienempi kuin muissa kaupungeissa (Cederberg 1948: 138-139). Residenssiä ei koskaan rakennettu suunnitellulle paikalleen, vaan de Geer käytti virassaan lasitehtaan paikalle rakennuttamaansa taloa. Rakennus jäi koko residenssin ajaksi maaherran käyttöön. Rakennus purettiin 1890-luvulla. (Cederberg 1948: 58-60.)

Kaupungin kehittyminen 1799-1950, lähteenä asemakaavakartat.

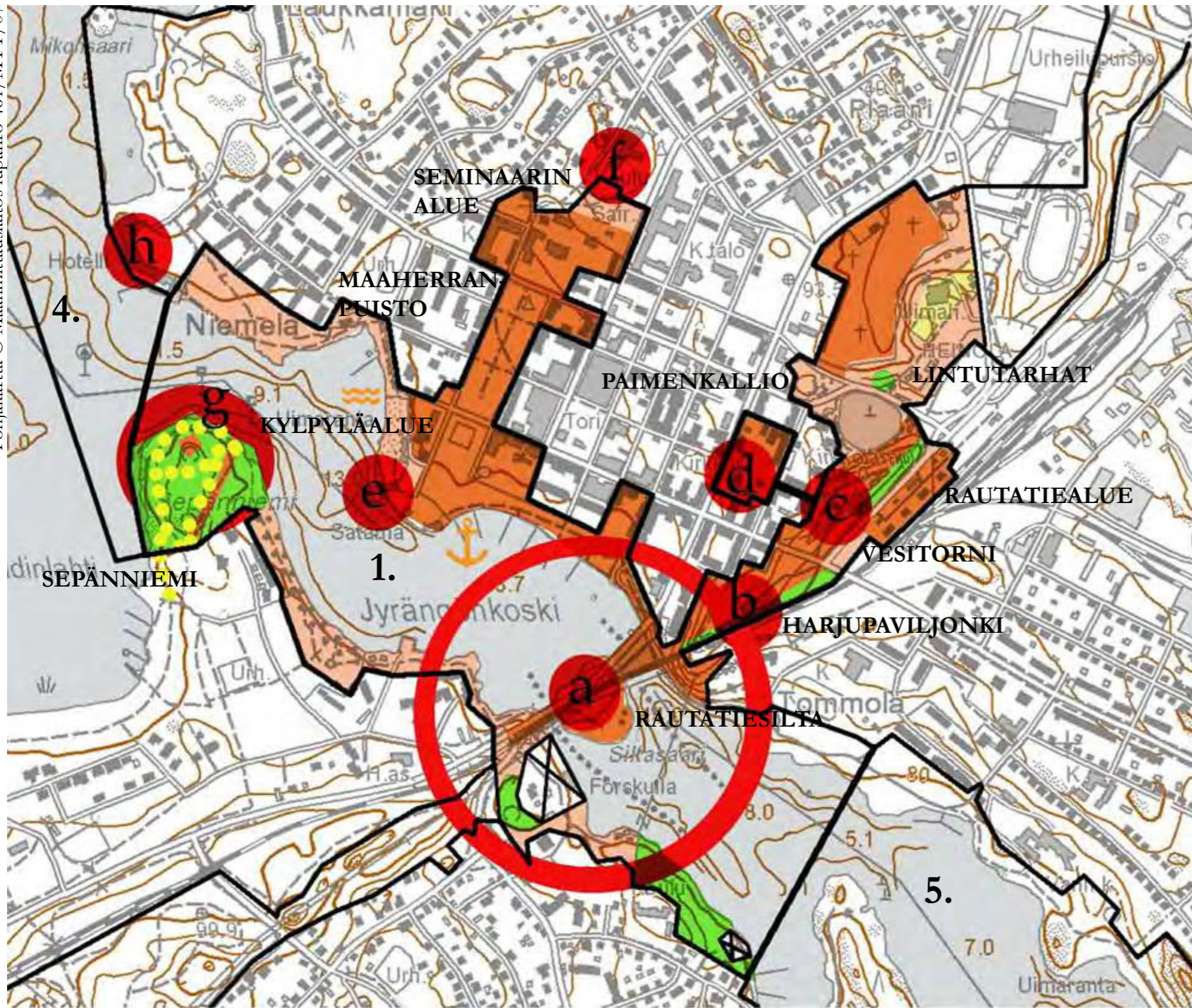

Ylinnä: ilmakekuva 1920-luvulta.

Talvisessa lumipeitteessä korostuvat keskustaa hallitsevat elementit: läpi vuoden sulana pysyvä Jyrängövirta, maisemaa halkova harju ja selkeä ruutuasemakaava lehtipuuvaltaisine puistoineen.

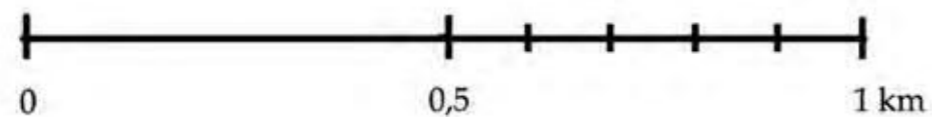
Keskellä: Siltasaari ja rantatietyömaa 1930-luvulta. Taustalla Sepänniemi, joka vielä tuolloin oli peltoa ja nüttyä.

Alinna: Harjun suunnasta keskustaan otettu kuva 1960-luvulta.

KAUPUNGIN KESKUSTA osa-alue 1

- ARVOT**
- Kulttuurihistoriallisesti, historiallisesti tai rakennustaiteellisesti merkittäviä kohteita.
 - Luontoarvoiltaan merkittävä kohde.
 - Virkistysarvoltaan merkittävä kohde.
- LUONNE**
- Kulttuurihistoria
- PALVELUT**
- Luontopolku
 - Uimaranta
 - Satama
- MAISEMA**
- Maiseman solmukohta
- Maamerkki**
- a Siltasaari
 - b Harjupaviljonki
 - c Vesitorni
 - d Kirkko
 - e Satamamakasiini
 - f Lyseonmäen koulu
 - g Sepänniemi
 - h Hotelli Kumpeli

1. Osa-alueen numero

**HEINOLAN KANSALLINEN
KAUPUNKIPUISTO**
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007

KAUPUNGIN KESKUSTA - osa-alue 1

Alueen luonnehdinta

Kaupungin keskusta on kansallisen kaupunkipuiston ydin. Sen syntyhistoria on osa Suomen kaupunkilaitoksen ja hallinnon kehitystä. Kuninkaan mahtikäskyllä vuonna 1776 synnytetty maaherran hallintopaikka rakennettiin kustavilaisen ruutukaavan pohjalle, johon maaherra de Geer 1785 lisäsi vielä komean puistokadun nimeltään ”Perspectivet”. Ruutukaavarakenne ja kaupungin mittakaava on hyvin säilynyt. Lisäksi seminaari- ja kylpyläaikaiset rakennukset sekä eriaikaiset puistot täydentävät kokonaiskuvaa. Keskusta-alueella on useita valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä. Luonnonympäristön elementit, Jyrängönkoski ja Heinolanharju, ovat vahvasti näkyvillä kaupunkikuvassa.

Alueen kehittämisen yleiset suuntaviivat

Pikkukaupungin ominaispiirteiden säilyttäminen kulttuurihistoriaa korostaen. Vihannan, aktiivisen ja kulttuurihistoriallisesti vahvan luonteen säilyttäminen. Keskustatoimintoja kehitetään edelleen alueen luonnehuomioon ottaen ja huolehditaan alueiden hyvästä kunnossapidosta.

Alueen kehittämisen näkökulma	Tavoitteet	Toimenpiteet
<p>Kulttuuriarvot:</p> <p>Heinolan vanhan ruutukaava-alueen juuret ovat 1700-luvun kustavilaisessa asemakaavassa. Vaikka katujen varsilta ovat vanhat puurakennukset vuosien varrella korvautuneet uusilla moderneilla rakennuksilla, ovat katutilat ja kaupungin kustavilainen rakenne säilyneet.</p> <p>Heinolan keskustassa on useita kaupungin kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Keskustan historialliset puistot luovat yhteyden Seminaarilta harjulle. Maaherranpuisto ja Seminaarinpuisto jatkavat 1700-luvun Perspectivet-puiston perintöä osana ruutukaava-alueita. Kylpylänpuisto ja Rantapuisto perustettiin 1800-luvun lopulla ja niiden kautta kulkee rantareitti aina harjulle asti. Rantapuistossa on monia valtakunnallisessakin mittakaavassa harvinaisen suuria puita.</p> <p>Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia kansallisessa kaupunkipuistossa ja Heinolan vanhalla ruutukaava-alueella ovat mm. lääninkivalteri Aschanin talon päärakennus, WPK-talo, sekä kaupungin entinen raatihuone, nykyinen kaupunginmuseo. Seminaarin alueen rakennukset ja sen puistomainen pihapiiri muodostavat arvokkaan kokonaisuuden, samoin kylpylän rakennukset puistomaisine piha-alueineen.</p> <p>Heinolan kirko, tapuli ja Vanha pappila puistoineen on kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus.</p> <p>Jyrängönvirran vastarannalla sijaitsevassa Sepänniemessä on Heinolan varhaiseen asutukseen, kulkureitteihin ja mahdollisesti puolustukseen liittyvää kulttuurihistoriaa.</p> <p>Heinolan vanhasta puutalokaupungista kertovia rakennuksia ovat myös Supin alueen vanhat puutalot, joista osa on siirretty Jyrängönkadun rakennustöiden alta 1980-luvulla nykyiselle paikalleen osaksi työväen asumisesta kertovaa museota. Supin alueen rakennuskantaan liittyy myös Paimenkallion kupeessa vielä jäljellä oleva vanha asuinrakennus. Kirkkolammen rannalle valmistui ensimmäinen lintutarharakennus 1960-luvun alussa. Nyt Lintutarha on Heinolan suosituin matkailukohde.</p> <p>Heinolan rautatiesilta ja rautatieasema-alue rakennettiin 1930-luvun alussa. Rautatiesilta edusti aikanaan siltarakentamisen huippua ja siitä muodostui Heinolan tunnusmerkki. Asema-alue on siirtynyt yksityiseen omistukseen.</p>	<p>Kaupungin ruutukaava-alueen säilyttäminen.</p> <p>Lääninkivalteri Aschanin talon pihapiirin säilyttäminen.</p> <p>Entisen Heinolan Kylpylaitoksen korttelin (1-1) kehittäminen ja alueen luonteen säilyttäminen.</p> <p>Entisen seminaarin (Opeko) (2-5) valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön kehittäminen ja alueen puolijulkisen luonteen säilyminen. Seminaarin puistomaisen piha-alueen säilyminen. Alueen kehittämisessä otetaan huomioon seminaarin ja harjoituskoulujen merkitys kaupunkikuvassa ja alueen rakennuskannan kerroksellisuus.</p> <p>Kaupungin keskustan puistojen historiallisten ominaislaatuisten korostaminen ja puistojen kulttuurihistorian selvittäminen (Perspektiivi, Seminaarinpuisto, Kylpylänpuisto, Rantapuisto, Kirkkopuisto, Paviljonginpuisto, Vesitorinpuisto, Möljänpuisto).</p> <p>Kirkon ympäristön säilyminen kokonaisuutena.</p> <p>Jyrängönvirran rantojen vihannan yleisilmeen säilyttäminen ja niiden kehittäminen.</p> <p>Supin alueen kehittäminen.</p> <p>Rautatiesillan, rata-alueen ja asema-alueen muodostaman kokonaisuuden säilyminen kaupunkikuvassa.</p>	<p>Korttelirakenteen ja mittakaavan säilyminen huomioidaan keskustan kaavan ajantasaistamisen yhteydessä.</p> <p>Alueiden kehittämisessä ja hoidossa otetaan huomioon alueen historia.</p> <p>Lääninkivalteri Aschanin talon hyvä kunnossapito ja asemakaavan muuttaminen siten, että kerrostalovaraus poistetaan tontilta.</p> <p>Entisen Heinolan Kylpylaitoksen korttelin (1-1) asemakaavan muutos perustamispäätöksen mukaisesti siten, että kaavoituksen lähtökohdaksi otetaan tontilla olevien rakennusten säilyttäminen ja siinä yhteydessä määritetään kunkin rakennuksen suojeluaste ja –tavoitteet. Rakennusten säilyttämistä tukeva lisärakentaminen on mahdollista. Uudisrakentaminen sopeutetaan mittakaavaltaan sekä nykyiseen rakennuskantaan että viereisiin puistoalueisiin (Maaherranpuisto ja Kylpylänpuisto).</p> <p>Entisen seminaarialueen (Opeko) (2-5) alueen kaavoituksen lähtökohdaksi otetaan tontilla olevien rakennusten säilyttäminen ja kaavoituksen yhteydessä määritetään kunkin rakennuksen suojeluaste ja –tavoitteet lähtökohdaksi valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen 480:1985, valtioneuvoston päätöksen 17.6.1993 ja museoviraston ohjeiden mukaisesti. Alueen säilyttämistä tukeva lisärakentaminen on mahdollista. Uudisrakentaminen sopeutetaan mittakaavaltaan nykyiseen rakennuskantaan ja Maaherranpuistoon.</p> <p>Kirkon ympäristön kaavoituksessa ja hoidossa kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden huomioiminen.</p> <p>Puistojen hoitoluokituksen päivittäminen (VYL 2007). Arvopuistoille laaditaan omat hoito-ohjelmat. Puistojen hyvään ylläpitoon ja ilkvallan vähentämiseen julkisilla alueilla kiinnitetään huomiota.</p> <p>Rautatien asuntoalueen muutos kaavallisesti asuntoalueeksi ja alueen luonteeseen soveltuvan täydennys- ja uudisrakentamisen mahdollistaminen asemapuiston erityispiirteet huomioiden.</p>

HKMA

Heinolan kylpylaitos viime vuosisadan alussa.

R-MK

Heinolan kirkko.

R-MK

Lääninkivalteri Achanin talo.

R-MK

WPK:n talo.

Heinolan barju ja sillat 1950-luvulla

HKMA

Lintutarha ja Kirkkolampi 1960-luvulla.

HKMA

K.S

Näkymä Rantapuistosta Jyrängönvirralle.

Alueen kehittämisen näkökulma (2)	Tavoitteet (2)	Toimenpiteet (2)
<p>Luonnonarvot:</p> <p>Suotuisista luonnonolosuhteista johtuen Heinolan puistoissa kasvaa useita Suomen mittakaavassa merkittävän suuria puuyksilöitä esim. Suomen suurin puu, joka on tsaarinpoppeli Rantapuistossa. Suomen suurimmat lajinsa edustajat ovat Albertan valkokuusi, palsamipoppeli, kirjovaahtera, riippahar-maaleppä ja lähes suurimmat punasaarni ja kriminlehmus.</p> <p>Jyrängönvirran pohjoisrannalla keskustan alueen luonnonarvot keskittyvät teiden varsille ja paahderin-teille, joissa esiintyy runsaasti luonnonvaraisia kukkivia kasveja, kuten uhanalaiset ketonukki ja pelto-rusokuuri, sekä uhanalaisia ja harvinaisia hyönteisiä. Myös rakennettujen puistojen kasvien lajivalikoima on melko suuri. Jyrängön etelärannalla sijaitsee lähes luonnontilainen Sepänniemi, jossa esiintyy useita harvinaisia lajeja. Sepänniemessä on yksi kaupunkipuiston luontopoluista.</p> <p>Harjualue on tärkeä pohjaveden muodostumisalue.</p>	<p>Tienvarsien ja vastaavien paikkojen kukkaloiston säilyttäminen sekä harjun paahdealueiden uhanalaisten perhoslajien elinmahdollisuuksien edistäminen.</p> <p>Jyrängönvirran etelärannalla sijaitsevan Sepänniemen luonnonarvojen ja kulttuurihistoriallisten arvojen turvaaminen.</p>	<p>Kansallisen kaupunkipuiston jatkuvuuden vahvistamiseksi tarvitaan Kirkkokadulla Kirkkopuistosta Vesitorninharjulle esim. pensas- tai puuistutuksia.</p> <p>Pienperhosten ja uhanalaisten kasvien esiintymisalueet hoidetaan näyttämällä kasvillisuus oikeaan aikaan. Tarvittaessa laaditaan kohteille yksityiskohtaiset hoitosuunnitelmat.</p> <p>Ympäristötoimiston laatima Sepänniemen hoitosuunnitelma päivitetään ja toteutetaan. Päivittäessä otetaan huomioon myös Sepänniemen kulttuurihistorialliset arvot ja niistä johtuvat hoitotoimenpiteet.</p>
<p>Maisema-arvot:</p> <p>Jyrängönvirta ja Heinolanharju muodostavat voimakkaan kehyksen kaupunkikuvalle.</p> <p>Jyrängönvirta ja sen ylittävät sillat ovat oleellinen osa keskustan maisemakuvaa. Vuodenaikojen vaihtelu näkyy rantamaisemassa selkeästi, ja Jyrängönvirta siltoineen onkin ollut suosittu kohde kuvataiteilijoille ja siten tärkeä myös koko kaupungin imagolle.</p> <p>Heinolan harju toimii kaupungin vihreänä selkänojana, johon keskustan rakenne tukeutuu. Kohdassa, jossa Jyrängönvirta syöksyy Heinolanharjun läpi, on koko seudun maisemarakenteen solmukohta. Juuri samasta - maisemallisesti erittäin vaikuttavasta kohdasta ajetaan kaupunkiin etelästä päin tullessa. Heinolan keskustalla onkin eräs Suomen kauneimmista sisäänkäynneistä.</p> <p>Kylpylänpuisto, Rantapuisto ja Sepänniemenpuisto ovat osa Heinolan vihantien rantapuistojen ketjua, joka jatkuu Jyrängönvirran rantoja myötäillen yhtenäisenä aina Tähtihovista Tommolaan asti. Harjulta ja harjulle avautuu tärkeitä näkymiä. Harjulla sijaitsee useita tärkeitä maamerkkejä kuten paviljonki, vesitorni ja kellotapuli.</p>	<p>Kaupungin vihreän perusilmeen säilyttäminen ja Jyrängönvirran rantapuistojen vihannan yleisilmeen säilyttäminen</p> <p>Harjun siluetin säilyminen yhtenäisenä.</p> <p>Tärkeiden näkymien avaaminen.</p>	<p>Puistojen perusparantaminen ajoitetaan ja suunnitellaan siten, että kaupungin ja etenkin rantamaiseman yleisilme säilyy vihantana. Puistojen tulevat toiminnot ja käyttömuodot arvioidaan huolellisesti myös maisemakuvan kannalta, ne eivät saa häiritä ja turmella maiseman yleisilmettä. Ulkoilmatapahtumien laajuus sopeutetaan kulttuuriympäristön kestävyteen.</p> <p>Harjun lakialueiden puuston hoidon suunnitellaan maisemakuva huomioiden</p> <p>Kasvillisuutta raivataan jatkossa tehtävän tarkemman suunnitelman mukaan.</p>
<p>Matkailu- ja virkistysarvot:</p> <p>Heinolalla on perinteikäs historia kylpyläkaupunkina ja hyvä maine matkailu- ja virkistyskaupunkina.</p> <p>Keskustan alueella sijaitsevia tärkeitä matkailukohteita ovat kesäteatteri, tori, museot, kirkko pappiloinneen ja hautausmaa, satama, kylpylän uimaranta, Harjupaviljonki, harjun vesitorni näköalapaikkana, Siltasaaren kalastusmatkailualue sekä lintutarhat.</p> <p>Kylpylän uimaranta on Heinolan tärkein uimaranta; entinen kylpylän ”ilmakylpylä” on osa uimarantaa ja se palvelee myös matkailijoita. Keskustan rantamia kiertää kattava kevyen liikenteen reitistö, joka yhdistää keskustan itä- ja länsipuoliset reitit toisiinsa ja ovat siten yhteydessä myös Vierumäen Urheiluoipistolle ja ylimaakunnalliseen reitistöön.</p> <p>Heinolan kirkko toimii kesäisin matkailullisesti merkittävänä tiekirkkona.</p>	<p>Puistojen matkailuhistorian vaaliminen.</p> <p>Kaupunginmuseon laadukkaan näyttelyperinteen jatkaminen.</p> <p>Kulttuurihistoriallisen ympäristön ja rakennuskannan käyttö uudenaikaisissa toiminnallisissa yhteyksissä.</p> <p>Lintutarhan ja Supin alueen kehittäminen.</p> <p>Heinolan kansallisen kaupunkipuiston näkyvyyden lisääminen kaupunkikuvassa.</p> <p>Heinolan ympäristön ja hautausmaan hyvä ylläpito.</p>	<p>Vesitornin kehittäminen osana kansallista kaupunkipuistoa.</p> <p>Luodaan kaupungille matkailustrategia.</p> <p>Huolehditaan siitä, että kaupunkikuvaan oleellisesti liittyvät kalusteet ja rakenteet ovat Keskustan laatukäsikirjan mukaisia.</p> <p>Käytetään hyväksi kansallisen kaupunkipuiston positiivista imagoa kaikessa markkinoinnissa sekä kaupungin ja yksityisten järjestämissä tapahtumissa mahdollisuuksien mukaan.</p> <p>Perustetaan kansallisen kaupunkipuiston kulttuurireitit.</p> <p>Hautausmaa-kävelyiden jatkaminen.</p>

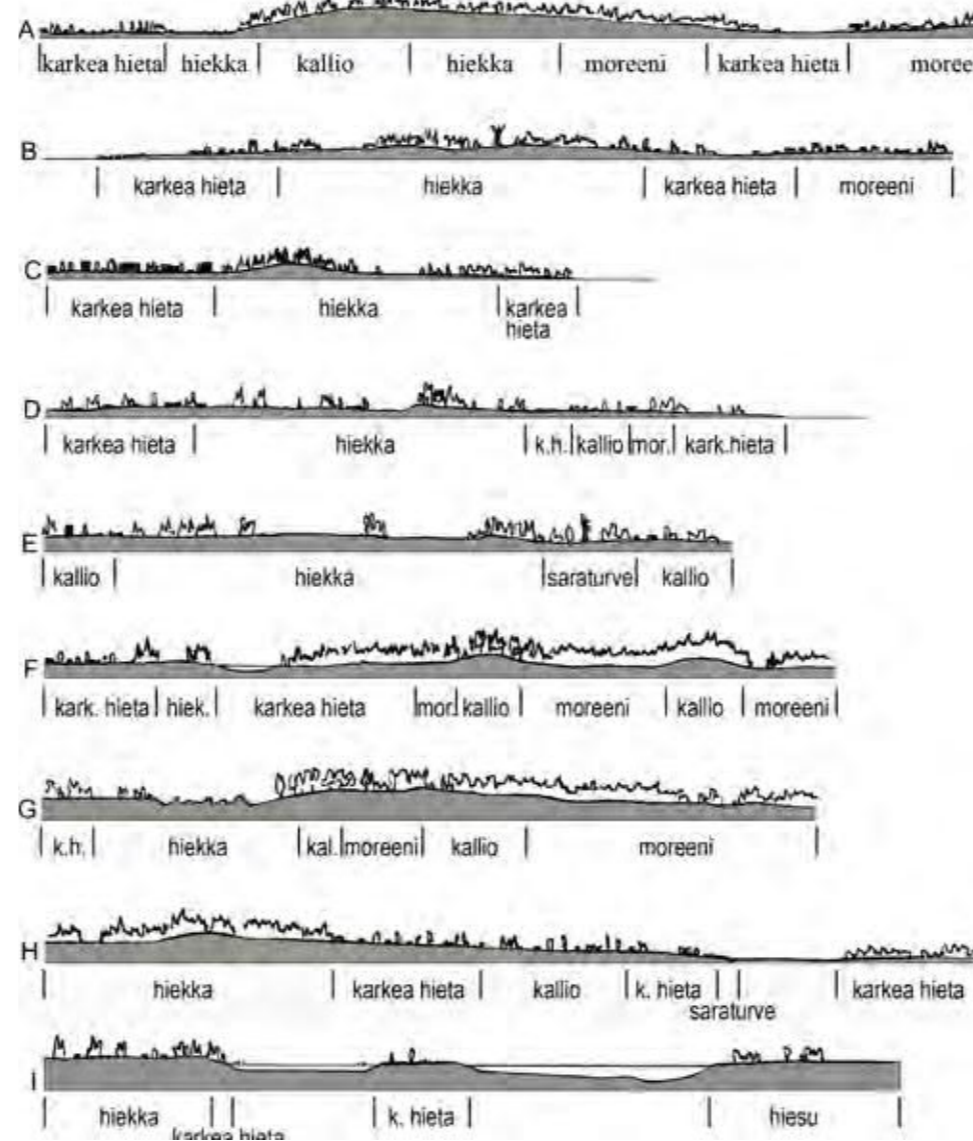
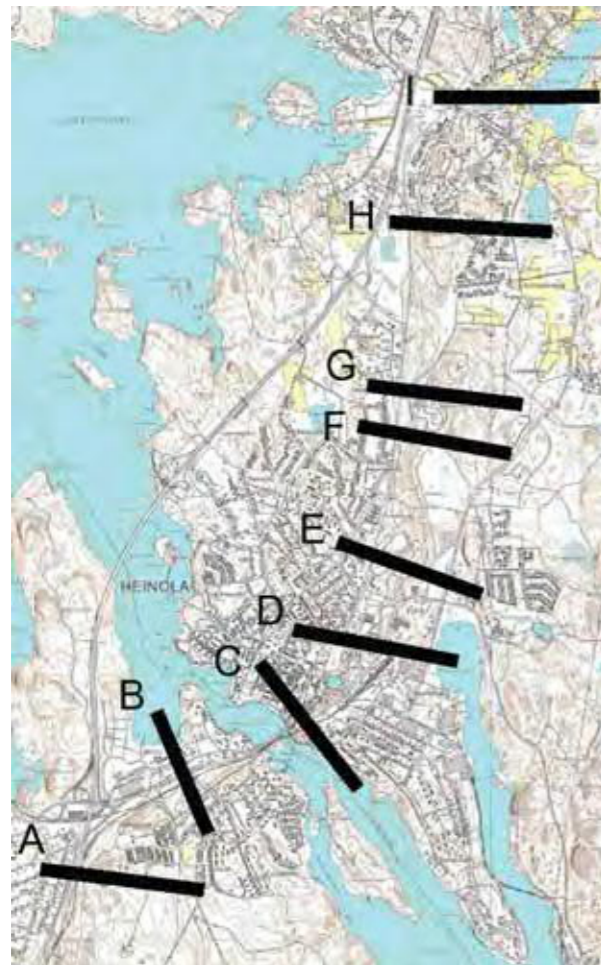
HARJUN HEINOLA - osa-alue 2

Ote maisema-arkkitehtipiskelijöiden studiokurssin harjoitustyöstä:

Maastonmuodot

Heinolan harjun maisemallisesti vaikuttavimmat kohdat jäävät suunnittelualueen ulkopuolelle. Heinolassa harju ei juuri erotu maisemassa ympäröivistä moreeniselänleistä. Keskustan kohdalla harjua ympäröivät tiiviisti rakennetut laaksot joiden runsas puusto vähentää harjuselänneen erottumista maisemassa.

Harjun liepeillä on rakentaminen ja maanotto muuttanut harjun rinteiden muotoa. Varsinkin rautatien rakentaminen leikkasi paviijongilta Tommolaan laskeutuneen rinteeseen.

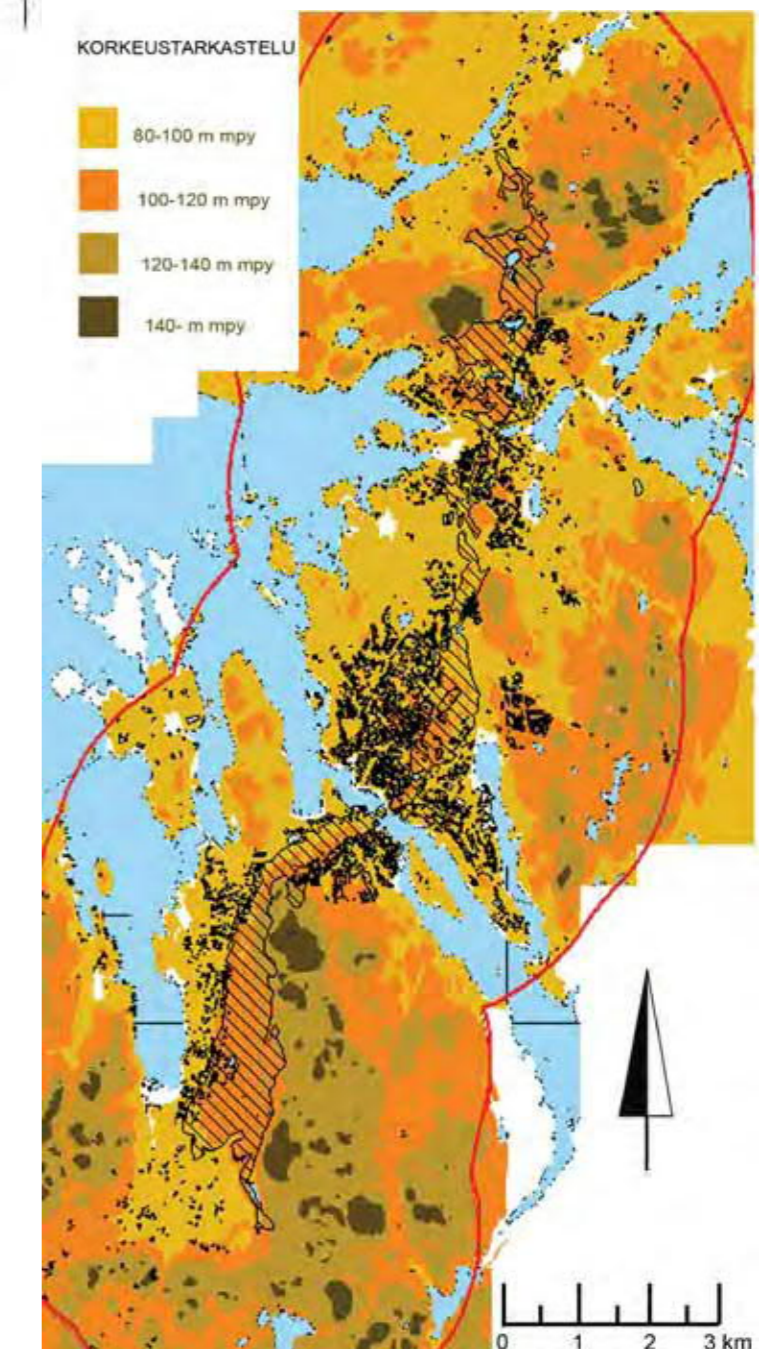
Yllä: Poikkaisleikkauksia harjusta etelästä pohjoiseen. Leikkauksista voi nähdä, kuinka harju vain joillakin kohdin erottuu ympäröivästä maisemasta.

Oikea yläkulma: Harju maisemassa näkötorjista koilliseen katsottuna.

Oikea alakulma: Harjualueen topografia ja rakentaminen.

Harju maisemassa vesitorjista katsottuna.

Harjujen kasvillisuus

Harjujen kasvipeitteen ja eläimistön kehitys alkoi vyöhykkeittäin varsin lähellä perääntyvän jäätikön reunaan noin 10000 vuotta sitten. Kasvitonta vyöhykettä seurasi tundra, joka pian vaihtui tunturi-koivikkoa muistuttavaksi koivuvyöhykkeeksi. Mänty valloitti koivun aseman valtaapuuna noin 9000–8000 vuotta sitten. Harjukasvit olivat saavuttaneet jokseenkin nykyistä vastaavan levinneisyytensä noin 7000 vuotta sitten. Myöhemmin, noin 5000 vuotta sitten, Suomeen saapui idästä kuusi, joka levittäytyi paikoin myös harjuille.

Harjuilla kasvaa pääasiassa kuivia tai kuivahkoja kanerva- ja puolukatyypin kangasmetsiä. Kanervan ja puolukan ohella myös variksenmarja ja sianpuolukka muodostavat monin paikoin yhtenäisiä, laajojakin kasvustoja selänteiden ja kumpujen rinteille. Harjukasvillisuudelle on ominaista heikko kulutuksenkestävyys.

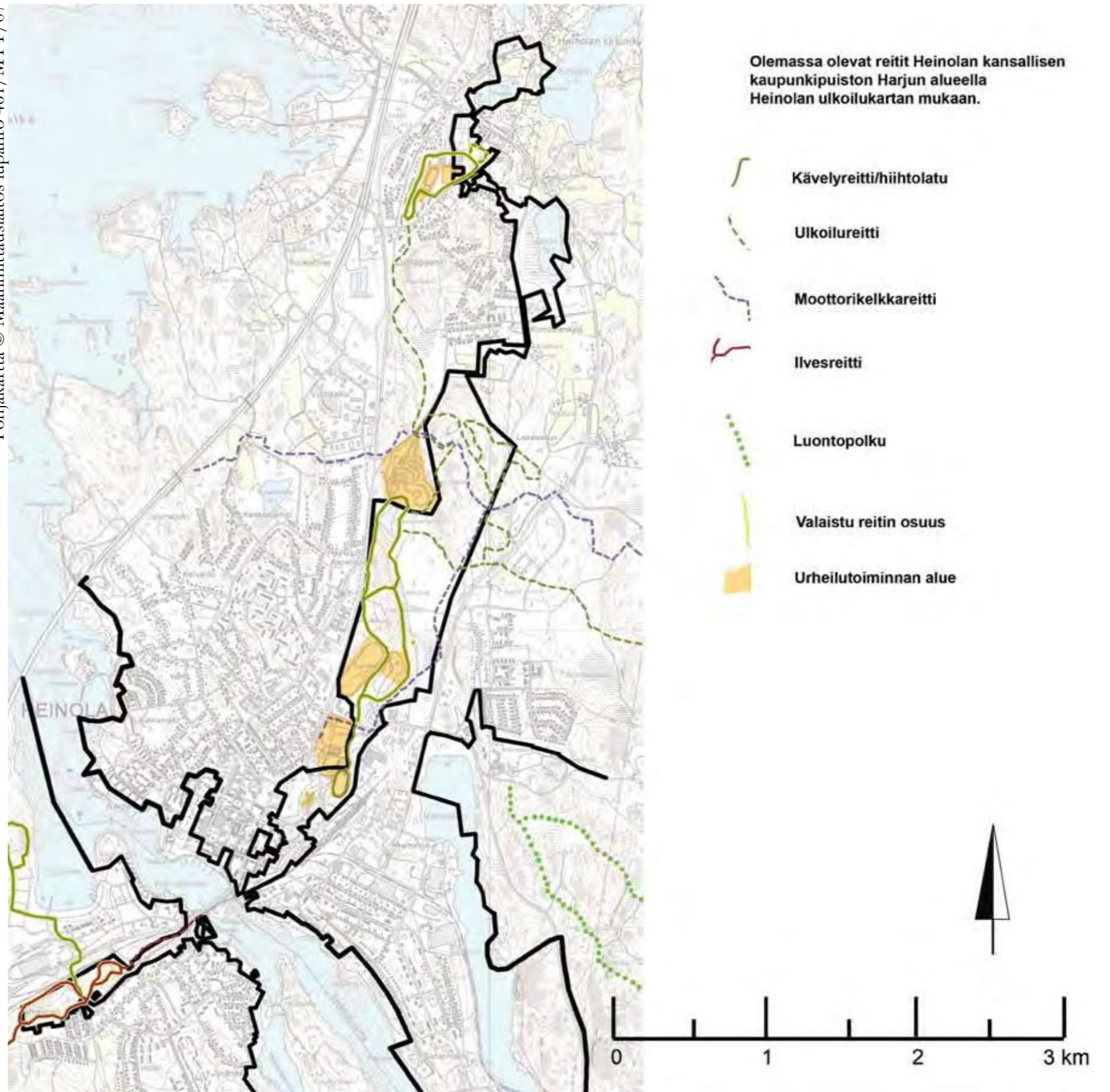
Harjujen paisterinteillä tavataan muutamia paikoin kuivia lehtoja sekä ns. harjuvarianttityyppejä, joissa aluskasvillisuus on rehevää kuin tavanomaisissa kangasmetsissä. Tällaisille harjualueille luonteenomaisia kasvilajeja ovat idänkeulankärki, pohjanmasmalo, keltamaite ym. hernekasvit, kangasajuruoho, kissankäpälä sekä lehtomaisten metsien lajeista kielo, lillukka, kevätlinnunherne, ahomansikka, nuokkuhelmikka, mäkilehtoluste ja monet muut. Uhanalainen kangasvuokko on vähentynyt Heinolanharjulla voimakkaasti, mutta kasvaa edelleen useassa paikassa.

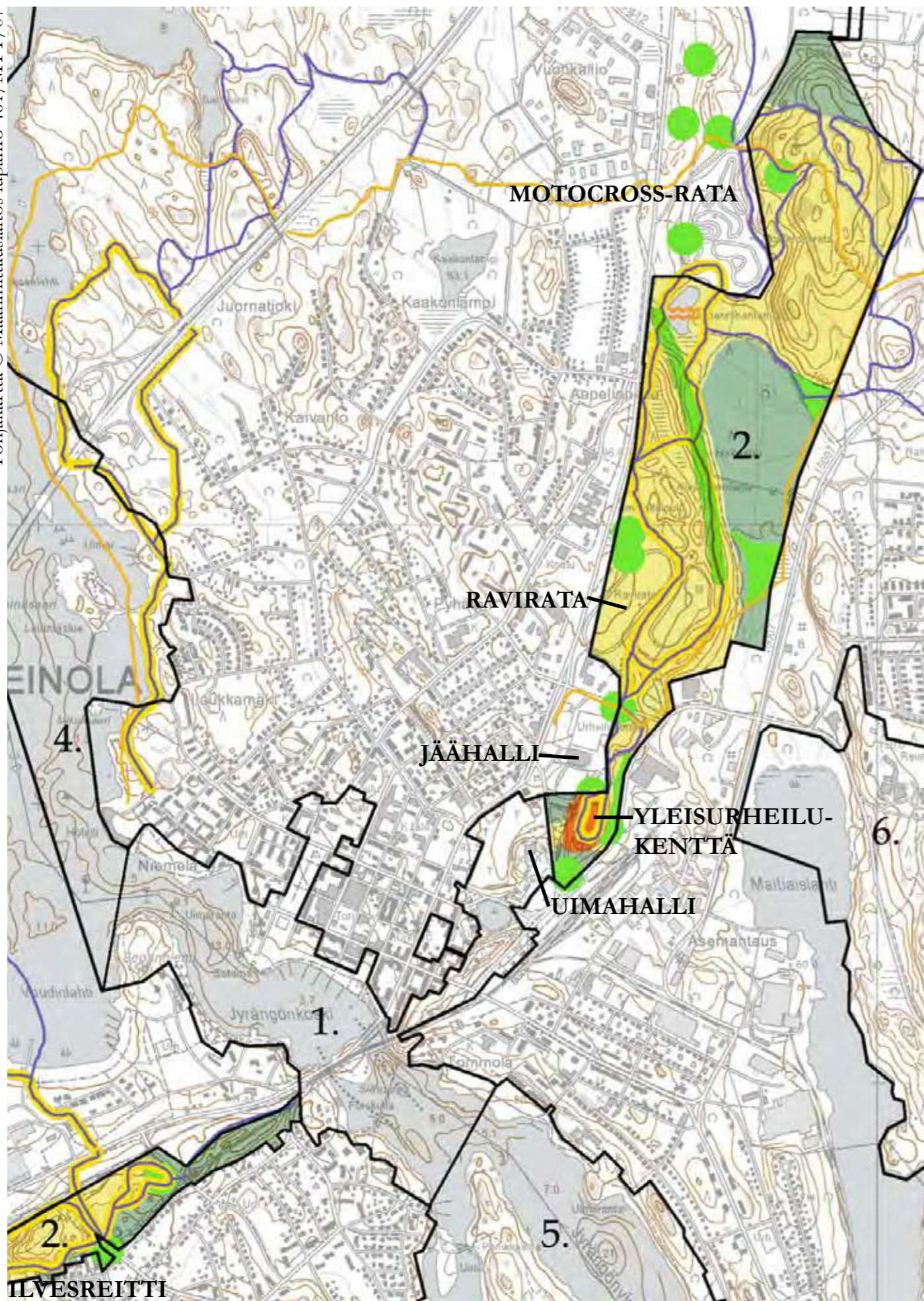
Urheilu- ja virkistysalueet

Kaupungin keskustan koillispuolella sijaitseva liikunta- ja urheilukeskittymä on saanut alkunsa vuonna 1939 rakennetusta urheilukentästä. Kirkkolammen ympäristö oli jo ennen sitä tärkeä talviurheilun keskus: lammen jäälle kunnostettiin talvisin perinteinen luistelukenttä ja harjun rinteeseen kelkkämäki. (Enden 1989) Pohjoisen harju- puiston ravirata oli hevosurheilun käytössä 1960-luvun puoliväliin asti, sen jälkeen radan valtasivat moottoripyörät. Samoilla seuduilla sijaitsi myös kaupungin ensimmäinen motocrossrata.

Uusi rata avattiin Uudenriihenlammen pohjoispuolelle vuonna 1978. Vuonna 1984 kaupungin tekninen lautakunta esitti pohjoista Harju- puistoa kokonaisuudessaan liikunta- ja virkistyskäyttöön. Kaupungin eteläpuoliseen harjumaastoon suunniteltu reitti, Ilvespolku, avattiin 1958 valtakunnallisten retkeilypäivien yhteydessä. 1960-luvun loppuun mennessä Ilvespolku-tapahtumasta oli muodostunut kävijämäärältään Suomen suurin polkuretki. Uimahalli ja jäähalli valmistuivat Heinolan lintupuiston pohjoispuolelle 1970- ja 1980-luvuilla. (Herranen 1998)

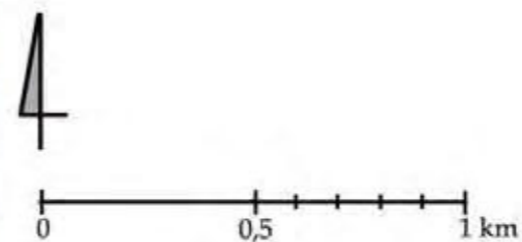
Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

HARJUN HEINOLA osa-alue 2

- ARVOT**
- Luonnonarvoiltaan merkittävät kohteet
 - Virkistyskäytöltään merkittävät kohteet
 - Kulttuurihistorialliselta arvoltaan merkittävä kohde
- LUONNE**
- Luonto
- PALVELUT**
- ~ Uimaranta
 - ~ Ulkoilureitti
 - ~ Valaistu ulkoilureitti
 - ~ Moottorikelkkareitti
2. Osa-alueen numero

**HEINOLAN KANSALLINEN
KAUPUNKIPUISTO**
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007

Yleisurheilukenttä.

Harjun ulkoilureittejä.

Esko Ranta/Heinolan kaupunki

Faunatic Oy

Vasemmalla kangasruokko ja oikealla ajuruobosulkanen

HARJUN HEINOLA - osa-alue 2

Alueen luonnehdinta

Jyrängönvirta jakaa Heinolanharjun alueen kahteen osaan. Harjun metsäalueet ovat luonteeltaan taajamametsää, joka on monipuolisessa ulkoilu- ja virkistyskäytössä. Harjun luonto on vaihtelevaa ja pienipiirteistä, ja se tarjoaa elinmahdollisuuksia useille paahderinteiden ja harjumetsien lajeille. Harjun metsät ovat pääosin luonteeltaan karuja ja kulumiselle alttiita, mutta alueella on myös rehevämpiä metsäkuvioita, jopa lehtoja.

Kaupungin tärkeimmät urheilulaitokset sijaitsevat harjulla, kansallisen kaupunkipuiston alueella tai sen välittömässä läheisyydessä.

Kaupungin keskusta jakaa alueen kahteen osaan ja osa Heinolanharjusta kuuluu osa-alueeseen 1.

Alueen kehittämisen yleiset suuntaviivat

Harjun metsien luonteen säilyttäminen ja kehittäminen. Metsäsuunnitelmaa laadittaessa ja toteutettaessa huomioidaan harjun metsien ominaisluonne.

Alueen kehittämisen näkökulma:	Tavoitteet	Toimenpiteet
<p>Kulttuuriarvot:</p> <p>Harjun suppaan valmistui 1950-luvulla yleisurheilukenttä. Entinen suojeluskunnan ampumaradan huoltorakennus toimii nykyisin latumajana.</p> <p>Jäähallin länsipäädystä sijaitsee Heinolan Pataljoonan ajalta (1819-1830) olevia painanteita.</p>	<p>Kentän ja sen ominaispiirteiden säilyminen.</p> <p>Heinolan Pataljoonan aikaisten rakenteiden tutkiminen ja säilyminen.</p>	<p>Maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa otetaan huomioon alueen kulttuurihistorialliset arvot ja erityispiirteet.</p>
<p>Luonnonarvot:</p> <p>Harju on luonnoltaan monimuotoinen.</p> <p>Harjulla esiintyy uhanalaisia lajeja, kuten kangasvuokko, ketonukki sekä erilaiset pienperhoset.</p> <p>Harju on osa tärkeää pohjaveden muodostumisaluetta. Siellä sijaitsee kaksi vedenottamoita.</p>	<p>Harjuluonnon monimuotoisuuden lisääminen.</p> <p>Kulutuskäytävyydeltään heikkojen alueiden suojelu.</p> <p>Kaupunkilaisten luontotietouden lisääminen. Hakasuon lettorämeen säilyminen.</p>	<p>Metsäsuunnitelmaa laadittaessa ja toteutettaessa huomioidaan harjun luonnonarvot. Kaikille erityisalueille tehdään luonnonhoitosuunnitelma ja toteutetaan se. Noudatetaan paahderinteiden hoito-ohjeita.</p> <p>Reitistöt suunnitellaan siten, että arat alueet suojataan liialta kulutukselta, korjaustoimet tehdään tarkemman suunnitelman mukaisesti. Opetuskohdetta merkitään maastoon. Lisäksi soveltuvilla paikoilla pystytetään opastaulut ja kehitetään muuta kohteista tehtävää opetusmateriaalia. Tutkitaan luonnonsuojelualueen perustamista Hakasuolle. Huolehditaan, ettei suon vesitasapaino häiriinny.</p>
<p>Maisema-arvot:</p> <p>Harju on tärkeä maisematekijä Heinolan kaupunkikuvassa. Harjulta ja harjulle avautuu tärkeitä näkymiä. Harjulla sijaitsee monta tärkeää maamerkkiä.</p>	<p>Harjun siluetin säilyminen ehjänä.</p> <p>Näkymien avaaminen harjulle ja harjulta, maamerkkien tuominen esille.</p> <p>Maisemakuvan monipuolistaminen.</p>	<p>Lakialueiden metsänhoitoa suunniteltaessa otetaan myös maisemakuva huomioon.</p> <p>Tehdään tarkempi suunnitelma, jonka mukaan raivataan kasvillisuutta näkymien edestä. Avataan entisiä avoimia maisematiloja.</p>
<p>Matkailu- ja virkistysarvot:</p> <p>Harjun ulkoilupolut toimivat Heinolan pohjois-eteläsuuntaisten ulkoilureittien selkärangan. Harjulla sijaitsee urheilukenttä, jäähalli, latumaja, jalkapallokenttiä, ravirata ja motocross-rata. Harjun alueella on Kippasuon entinen kaatopaikka, joka on kunnostettu ja maisemoitu. Valaistu ja ympärivuotisessa käytössä oleva Ilvesreitti (12 km) kulkee alueen eteläosasta Vahravuorelta Suomen Urheiluopistolle.</p> <p>Harjun motocross-rata ja muut urheilukohteet vetävät puoleensa lajien harrastajia myös kaupungin ulkopuolelta.</p>	<p>Urheilupuiston käytön monipuolistaminen.</p> <p>Reitistöjen kehittäminen ja niiden käytön lisääminen.</p>	<p>Parannetaan opastusta reiteille ja reiteillä. Lisätään opasteita varsinkin urheilupaikoille.</p>

KIRKONKYLÄN KULTTUURIMAISEMA

- osa-alue 3

Ote maisema-arkkitehtiopiskelijoiden studionkurssin harjoitustyöstä:

Heinolan kirkonkylä sijaitsee kaupungin pohjoispuolella. Kotajärven länsirannalla olevan mäen laelle rakentunut kirkonkylä on säilyttänyt kirkonkylälle ominaisen pienimittakaavaisen ilmeen uudisrakentamisesta huolimatta.

Kirkonkylän halki kulkevan tien eteläpäässä sijaitsevan Ylä-Pessalan tilan päärakennus on ilmeisesti 1800-luvun lopusta. Sitä vastapäätä sijaitsee pieni hirsinen asuinrakennus, joka toimii kylätalona. Tien varrella on muutama 1930-1940-luvulta oleva asuintalo sekä kerrostaloja. Pikosen järveltä nousevan mäen jyrkässä rinteessä sijaitsee entinen suojeluskuntatalo vuodelta 1928.

Kylän keskivaiheilla Kotajärveltä nousevan mäen laella sijaitseva kirkko, hautausmaa ja Kotajärven äärellä sijaitseva pappila ovat kirkonkylän kulttuuriympäristöä hallitseva arvokas ja alkuperäisellään säilynyt kulttuurimaisemakokonaisuus.

Hautausmaan ympäröimän, vuonna 1755 valmistuneen tasavartisen ristikirkon rakennuttamisesta vastasi ilmeisesti Arvi Junkkarinen (August Sorsa). Puukirkossa on itäsuomalaiseen tapaan ulospäin kapenevat ristivarret. Kuvioidun paanukatkon lapheet ovat lievästi kaartuvat. Kirkon nykyasu on vuodelta 1933, jolloin kirkko peruskorjattiin arkkitehti Kauno S. Kallion suunnitelmien mukaan. Tällöin mm. 1797 rakennettu koillisnurkan sakaristo purettiin ja uusi sakaristo tehtiin itäisen ristivarren jatkeeksi. Myös eteishuoneiden ja sakariston satulakatot muutettiin aumakatoiksi ja kahdeksankulmainen lanterniini muutettiin viiritangoksi. Kirkon kiinteä sisustus on 1930-luvun korjauksen mukaisessa asussa.

Kaksikerroksinen kellotapuli hautausmaan laidassa on rakennettu 1834 intendentinkonttorissa laadittujen suunnitelmien mukaan.

Klassistisvaikutteinen kirkkoherranpappilan päärakennus ja pihapiirin laidalla oleva kivilavetta valmistuivat 1862. Pihapiiriä rajaa kaksi pienempää asuinrakennusta, joista toinen on vanhempi ja toinen rakennettu 1990-luvulla. Kirkolta näköetäisyydellä sijaitsevaan pappilaan johtaa koivukuja.

Pappilan ja kirkon lähetyvillä sijaitseva 1960-luvulla rakennettu seurakuntatalo on sopeutettu ympäristöönsä.

Kirkkomäen pohjoispuolella on pääosin jälleenrakennuskauden pientaloasutusta, mutta myös nuorempia omakotitaloja. Alueen päätteellä on Multamäen tilakeskus, jonka päärakennus lienee 1900-luvun alun vaiheilta. Kylätien ja Kouvolatien risteyksen pohjoispuolella sijaitseva entinen kirkonkylän koulu on asuinkäytössä. Rakennus lienee 1900-alkupuolelta. Koulun ja Multamäen välinen alue on avointa peltomaisemaa.

Yläriivi:

Metsän lumisia puuta ensimmäisen lumisateen jälkeen.

Kellotapuli on rakennettu 1834.

Keskellä:

Vapaussodan sankaribandan muistomerkin paljastus Uudella hautausmaalla vuonna 1920. Taustalla näkyvät Kotajärvi ja Pikonen sekä pappilan rakennuksia.

Alhaalla oikealla:

Edistysseurojen talo (suojeluskuntatalo) 1929. Maisema on paljon nykyistä avarampi.

K.S

K.S

HMLK KK

Faunaica Oy

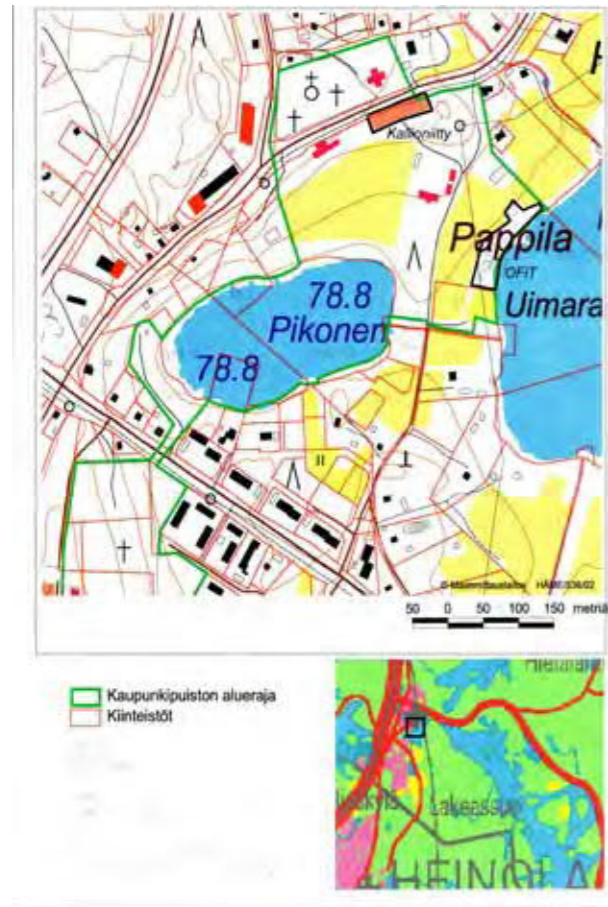
Pikkusinisipi (Cupido minimus)

HMLK KK

Ote luontokartoituksesta 2006 - Heinolan kirkonkylä

Pappilan pihapiirin ketoalue, Kotajärven uimaranta ja Pikosen järven ranta-alue n. 0,8 ha (PR)

Inventoitu kohde on Heinolan kirkonkylässä sijaitsevan vanhan pappilan pihapiiriin kuuluva laajuudeltaan n. 0,3 hehtaarin kokoinen kallioniitty sekä Kotajärven uimarannan pohjoispuolella ja Pikonenjärven itärannalla sijaitsevat tervaleppää kasvavat kosteat lehdot, jotka rajoittuvat maatalousalueisiin.

Heinolan kirkonkylän pappilamiljöön alueella sijaitseva kallioniittyä hoidetaan osana pappilan pihapiiriä. Aluetta niitetään ja leikataan säännöllisesti. Kallion ympärillä on useita lahoasteen 2 sahakantoja. Laho- puustoa ei ole. Kalliokedon valtalajeja ovat siankärsämä (*Achillea millefolium*), pietaryrtti (*Tanacetum vulgare*), ahomatar (*Galium boreale*), ketohanhikki (*Potentilla anserina*), pihasaunio (*Matricaria discoides*) kultapiisku (*Solidago virgaurea*) ja ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*), runsaina kasvavat kissankello

(*Campanula rotundifolia*), rätvänä ja ahomansikka. Kedon pohjoispuolella ylärinteessä kasvaa pääpuulajina mänty, ja pensaista runsaimpana pihlaja. Muita lajeja ovat mm. koivu, vaahtera, kataja, lehtokuusama ja pihasyreeni (*Syringa vulgaris*) sekä tammen taimet. Kalliokedolla ja sen pohjoispuolisella rinteellä kasvaa useita viljelykarkulaisia, muun muassa perennoja ja pihasyreenipensaita. Rinteessä on kaksi lahoasteen 1 mäntymaapuuta. Ketolajien lisäksi alueella kasvavat muun muassa maitohorsma, pujo, kurjenkello (*Campanula persicifolia*), jauhosavikka (*Chenopodium album*), kielo ja isoaho-orvokki (*Viola canina* ssp. *montana*).

Kotajärven rannalla sijaitsevan uimarannan vesikasvilajisto on uimarannan ja laiturin edustalla vähäistä mutta uimarannan pohjoispuolella sijaitsevan n. 0,2 hehtaarin laajuisen tervaleppää kasvavan kostean lehdon edustalla runsasta. Vesikasvilajistoon kuuluvat muun muassa järvikaisla, uistinviita ja ulpukka sekä sarat. Rannan tuntumassa kasvaa kurjenmiekkää (*Iris pseudacorus*). Uimarannan edusta on nurmikkoa. Alueella on pukuhuoneina toimivia pieniä rakennuksia.

Tervaleppää kasvava kostea lehto on luonnontilaisen kaltainen: paikalla on vanhoja sahakantoja. Pääpuulaji on tervaleppä, joita kasvaa yli 20 runkoa hehtaarilla. Muita puulajeja ovat harmaaleppä, koivu ja mänty. Kenttäkerros on käenkaali-mesiangervo (OFiT) -tyypin kostea lehto. Kenttä- ja pohjakerroksen valtalajeja ovat rahkasammal, kurjenjalka, hiirenporras, käenkaali ja mesiangervo, runsaita lajeja ovat metsäkorte, vehka, vadelma, kurjenmiekkä, maitohorsma, punakoiso (*Solanum dulcamara*) ja nokkonen. Tervaleppäluhta vaihtuu kosteuden lisääntyessä kapeaksi ruoho- ja saraluhta-alueeksi, jossa kasvaa mm. vehkaa ja pullosaraa ja edelleen järvikaislavaltaiseksi vesikasvivyöhykkeeksi.

Alue rajoittuu peltoon. Alueella on veneiden pitopaikka, ja roskaa on paikoitellen runsaasti. Maasto on polkujen vierellä kulunut.

Pikonen järven itäpään tervaleppää kasvava lehto on kasvillisuudeltaan samankaltainen kuin edellä

kuvattu uimarannan uimarannan kostea lehto. Alue on noin 0,2 hehtaarin laajuinen. Lehdossa on useita lahoasteen 2-5 siperianlehtikuusen (*Larix sibirica*) sahakantoja. Ylispuuna kasvaa tervaleppä, alueella on myös muutamia siperianlehtikuusia sekä vaahteran taimia. Alue rajoittuu Pappilan pihapiiriin sekä tiehen.

Uimarannan pohjoispuolisen tervaleppäalueen veneiden pitopaikalle voi rakentaa pitkospuut maaston kulumisen ehkäisemiseksi. Roskaantumiseen tulee kiinnittää huomiota. Ketoalueella voidaan antaa kenttäkerroksen kasvillisuuden kasvaa alkukesän vapaasti. Niiton voi tehdä loppukesällä tai alkusyksyllä. Alueet sopivat erittäin hyvin perusopetukseen.

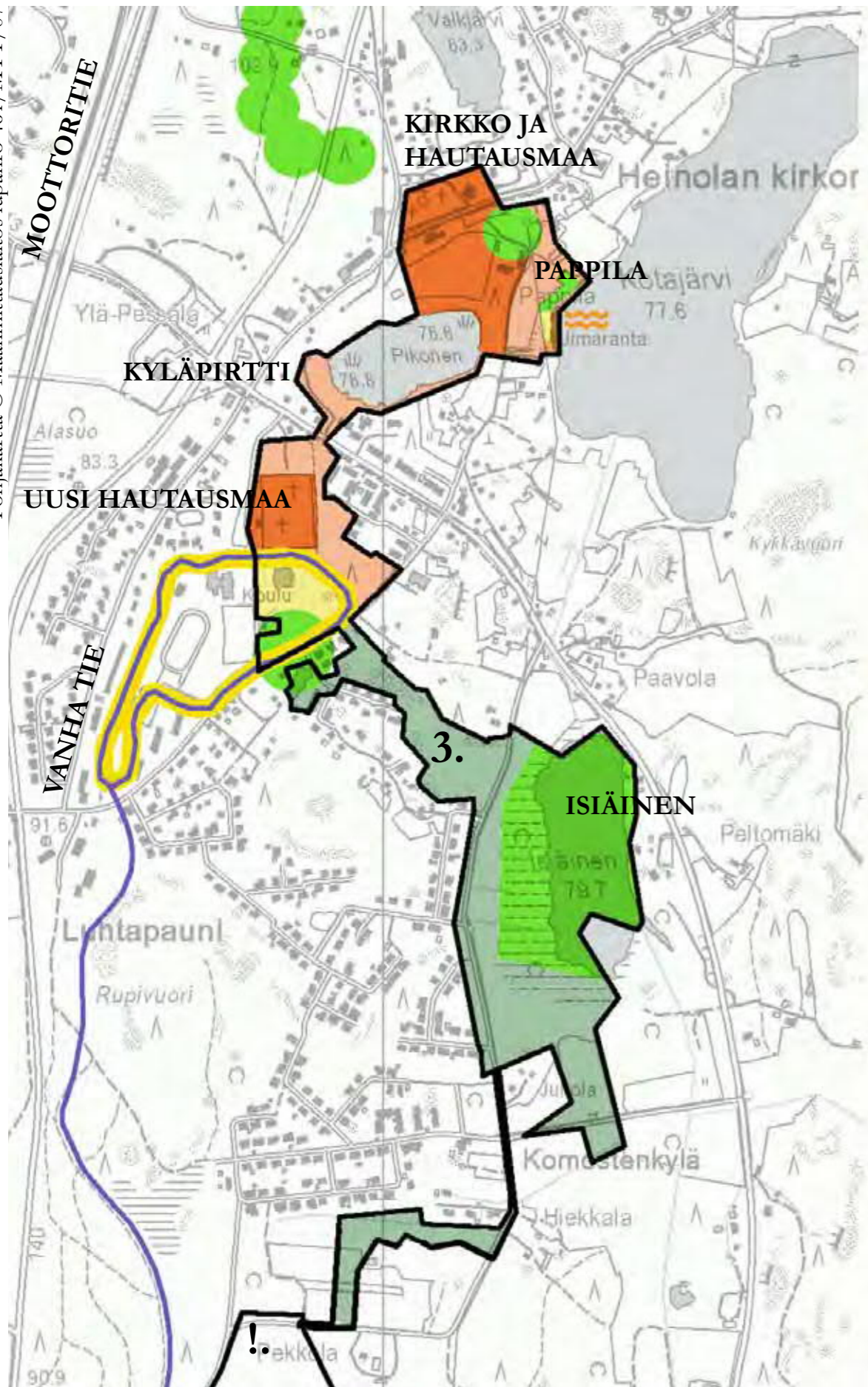

KOHTEEN EDUSTAVUUS:

erinomainen, **hyvä**, merkittävä
ARVO LÄHILUONTO- JA/TAI
OPETUSKOHTENA:

(keto) erinomainen, **hyvä**, merkittävä
HOITOEHDOTUS:

tervaleppäalueen pitkospuut
uimarannan roskaamisen estäminen
ketoalueen niitto

KIRKONKYLÄN KULTTUURIMAISEMA - osa-alue 3

ARVOT

- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet
- Luonnonarvoiltaan merkittävät kohteet
- Virkistyskäytöltään merkittävät kohteet

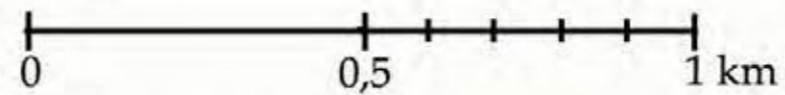
LUONNE

- Kulttuurihistoria
- Luonto

PALVELUT

- Uimaranta
- Valaistu ulkoilureitti
- Ulkoilureitti

3. Osa-alueen numero

HEINOLAN KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007

Yläkuva: Kirkonkylän kulttuurimaisema.
Keskellä: Heinolan pitäjäkirkko talviasussaan.
Alakuva: Kirkonkylän raittia.

KIRKONKYLÄN KULTTUURIMAISEMA- osa-alue 3

Alueen luonnehdinta

Heinolan kirkonkylä on idyllinen, mittakaavansa säilyttänyt maaseutukylä ja valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

Alueen kehittämisen yleiset suuntaviivat

Kulttuurimaiseman kokonaiskuvan säilyminen ja kehittäminen luonnonarvot huomioiden.

Alueen kehittämisen näkökulma:	Tavoitteet	Toimenpiteet
<p>Kulttuuriarvot:</p> <p>Heinolan kirkonkylä on ollut olemassa jo ennen Heinolan residenssin perustamista. Kylänraitti kulkee pitkin ikiaikaista Suurta Savontietä. Raitin varrella sijaitsee useita paikallisesti merkittäviä rakennuksia: 1700-luvulta peräisin oleva kirkko, kellotapuli, pappila, kylätalo sekä edellisiä uudempi seurakuntatalo. Myös pappilan pellot ja puutarha kuuluvat osana kirkonseudun valtakunnallisesti arvokasta kulttuurimaisemaa.</p>	<p>Kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten ja avoimien tilojen säilyminen.</p> <p>Kylänraitin luonteen ja linjauksen säilyminen.</p>	<p>Tavoitteet huomioidaan maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa. Tarvittaessa käytetään tarpeellisia suojelumerkintöjä tai määräyksiä.</p> <p>Laaksot ja peltoaukeat jätetään rakentamatta ja tuetaan niiden avoimena pysymistä.</p>
<p>Luontoarvot:</p> <p>Alueen lähellä sijaitsevien hiekkakuoppien paahderinteet ovat uhanalaisen pikkusiniisiven esiintymisalueita.</p> <p>Merkittävin luontokohde kirkonkylän alueella on maakunnallisesti merkittävä Isiäisen lintujärvi.</p> <p>Pappilan pihapiirissä sijaitseva kallioketo ja rinnenäyttö on paikallisesti tärkeä luontokohde.</p> <p>Kirkonkyläon vedenhankinnan kannalta tärkeää pohjavesialuetta. Pikosen rannalla toimii yksi kaupungin vedenottamoista.</p>	<p>Isiäisen lintujärven luontoarvojen säilyminen.</p> <p>Arvokkaiden luontokohteiden (kosteat lehdot, kallioketo ja rinnenäyttö, paahdealueet sekä kangasvuokkoesiintymät) turvaaminen.</p> <p>Pohjaveden laadun turvaaminen.</p> <p>Viherkäytävän vahvistaminen Isiäisen eteläpuolella.</p>	<p>Isiäisen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoittaminen viheralueeksi kaupunkipuiston perustamispäätöksen mukaisesti. isiäisen vesistön tilaa, vesikasvillisuutta ja -linnustoa seurataan ja tehdään tarvittavat kunnostustoimenpiteet.</p> <p>Toteutetaan luontoselvitysten mukaiset toimenpidesuosituksukset.</p> <p>Heinolan seurakunta laatii kaupunkipuistoalueelleen hoitosuunnitelman.</p> <p>Pohjavesialueelle laaditaan uusi suojelusuunnitelma (2007). Huolehditaan harjumetsän puuston ja muiden kasvillisuuskerrosten säilymisestä ja täydennetään niitä tarvittaessa istutuksin tai kylvämällä.</p> <p>Kansallisen kaupunkipuiston rajauksen uudelleentarkastelu Isiäisen lähitöllä.</p>
<p>Maisemakuva:</p> <p>Kirkonkylä on osa maisemakuvataan pienipiirteistä kulttuurimaisemaa.</p> <p>Vaihtelevat näkymät, vesistöt ja viljelyaukeat ovat maisemakuvassa tärkeitä. Kirkonkylän maisemakuvassa tärkeitä ovat myös rakennusten hoidettu ja vihannat pihat sekä maastoon sopivasti istutettu omakotiasutus.</p> <p>Harjun metsäinen selänne toimii tärkeänä taustana kirkonseudulle.</p>	<p>Kirkon, kellotapulin ja hautausmaan aseman turvaaminen maisemakuvaa hallitsevina.</p> <p>Kulttuurimaisemassa tärkeiden avoimien tilojen säilyminen yleisesti sekä niiden avaaminen ranta-alueilla.</p> <p>Kulttuurimaisemassa tärkeiden, avointa maisematilaa rajaavien reunametsien turvaaminen.</p> <p>Tärkeiden näkymien avaaminen systemaattisesti koko kansallisen kaupunkipuiston alueella sekä jatkossa niiden umpeutumisen estäminen.</p>	<p>Maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa huolehditaan siitä, että kirkon ja tapulin hierarkkinen arvoasema säilyy uudisrakentamisesta huolimatta. Uudisrakennusten sijainnin ja korkeuden on alistuttava kirkolle ja tapulille. Avoimet tilat otetaan huomioon mm. kaavoituksessa.</p> <p>Metsäsuunnitelmissa tärkeät metsien reuna-alueet jätetään mahdollisuuksien mukaan hakkuiden ulkopuolelle. Kaava-alueella vaaditaan maisematyölupa.</p> <p>Metsiä hoidetaan suunnitelmallisesti. Vesakontorjunnassa toteutetaan jatkossa tehtäviä alueittaisia hoito-ohjeita.</p>
<p>Matkailu- ja virkistysarvot:</p> <p>Kylänraitin varrella sijaitseva Kyläpirtti toimii neuvonta- ja palvelupisteenä asukkaille, loma-asukkaille ja matkailijoille.</p> <p>Kirkonkylän koululta lähtevät ulkoilupolut ovat yhteydessä muihin harjun polkuihin ja sitä kautta ylimaakunnallisiin reitteihin. Koulun läheisyydessä sijaitsevat kirkonkylän liikuntapaikat: liikuntahalli, tenniskenttä, urheilukenttä ja valaistu 1,5 km reitti.</p> <p>Kirkonkylän kulttuuriympäristöllä on merkittävä matkailuarvo.</p>	<p>Kirkonkylän kulttuuriympäristön kehittäminen ja parantaminen.</p>	<p>Nykyistä reitistöä parannetaan. Sijoitetaan kansallisen kaupunkipuiston tunnusopasteita sopiviin kohteisiin, näköalapaikoille asennetaan penkkejä.</p>

VESISTÖJEN HEINOLA, RUOTSALAINEN

- osa-alue 4

Ote maisema-arkkitehtiopiskelijoiden studiokurssin harjoitustyöstä:

Maisemakuva

Heinola jakautuu maisemakuvallisesti neljään eriluonteiseen osa-alueeseen: taajamaan, harjuun, metsiin ja vesistöihin. Taajaman maisemakuvaa hallitsee keskustassa ruutukaavarakenne. Asuminen on keskittynyt pientaloalueille. Metsäalueet ovat pääosin asumatonta metsäseutua. Vesistöjen maisemakuvaa hallitsevat niin Ruotsalaisen kuin Konnivedenkin laajat selät sekä saarten muodostamat pienmaisemat. Vahvin yksittäinen elementti Heinolan maisemassa on Jyrängönvirta, joka virtaa kaupungin halki.

Avoimet maisematilat

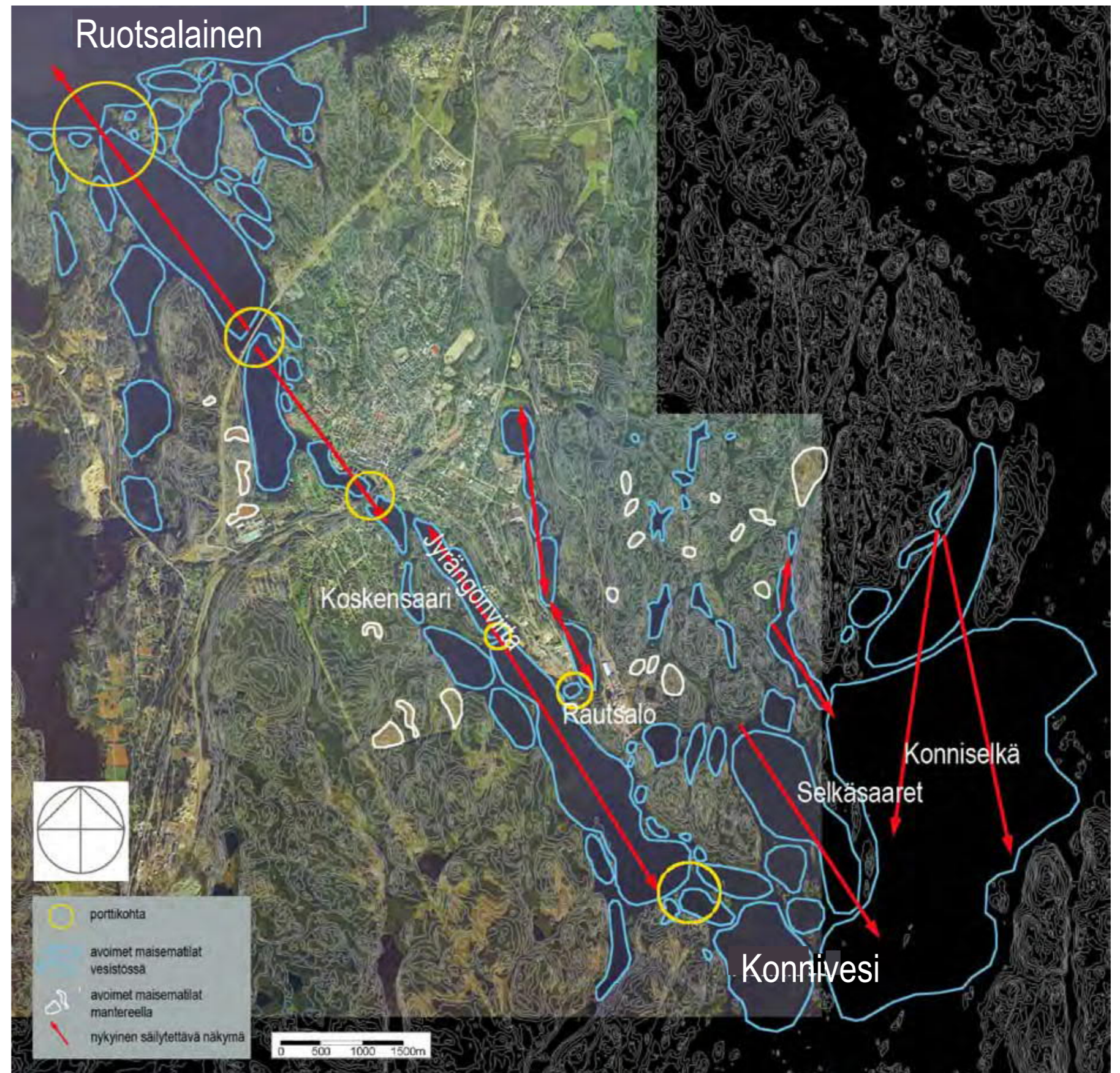
Heinolan salomaan keskeisimpiä avoimia maisematiloja ovat järvet ja Jyrängönvirta. Konninselällä ja Ruotsalaisella on suuria avoimia maisematiloja. Pienempiä vesistön avoimia tiloja syntyy lahdille ja sisämaan järville ja lammille. Rantaviivan polveilun takia syntyy pieniä, tärkeitä maisematiloja rannan tuntumaan. Lahdet, niemet ja saaret rajaavat vesiaukioiden ketjuja. Mantereella avoimia tiloja syntyy selänteiden kalliioisille lakialueille. Kallioiset lakialueet ovat pienialaisia, mutta lähimaisemassa tärkeitä tiloja.

Näkymät

Heinolan silloilta avautuu pitkiä näkymiä laajaan maisemaan. Tähtisillalta ohiajaja pääsee ihailemaan Jyrängönvirran maisemaa kaakkoon päin ja näkymiä luoteeseen Ruotsalaisen selälle. Rautatiesillalta on näkymä Jyrängönvirtaa pitkin, tosin se ei ole yleinen näköalapaikka. Viereiseltä harjulta näkymät ovat lähes samanlaiset. Konniselän ja Ruotsalaisen rannoilta voi ihailla moreeniselänteiden kauniita siluetteja. Kuikkavuorelta, alueen korkeimmalta kohdalta, on mahdollista avata näkymiä ympäröiville vesistöille.

Porttikohdat

Edellä esitettyjen siltojen kohdalle muodostuu maiseman porttikohdita. Jyrängönvirralta Heinolan keskusta saavuttaessa muodostuu porttikohdita Koskensaaren kaakkoiskärkeen. Teollisuusalueiden kookkaat rakennukset muodostavat porttikohdan Maitiaslahdelle mentäessä. Porttikohdita ovat myös saariryhmät niin pohjoisessa kuin etelässäkin.

HEINÄSAAREN LEIRINTÄALUEEN VAIHEITA

Vapaa-aika, loma ja lomamatkailu alkoivat kiinnostaa suomalaisia sodan jälkeen 1950-luvulla. Silloin telttailijat löysivät Heinäsaaren ja viehättyivät se kauneudesta ja luonnonläheisyydestä. Itä-Hämeen matkailuyhdistys innosti kaupunkilaisia kunnostamaan alueen ja luomaan edellytykset viihtyisälle leiriytymiselle. Kesän 1958 aikana alueella oli pystyssä kymmeniä teltoja ja kesällä 1959 Heinäsaarella yöpyi jo useita tuhansia. Vuonna 1960 Itä-Hämeen matkailuyhdistys teki kaupungin kanssa sopimuksen leirintäalueen hoitamisesta. Yhdistys rakensi omilla varoillaan alueelle suomalaiseen tapaan ensimmäiseksi saunan ja kaupunki puolestaan rakensi vastaanottorakennukseksi yhden huoneen ja kioskin käsittävän rakennuksen, portit ja wc:n. Tehdyn sopimuksen mukaan kaupunki huolehti vastaanottorakennuksesta, saniteettitiloista ja yhdistys saunoista ja leirintämökkeistä.

Itä-Hämeen matkailuyhdistys laajensi vuosien mittaan toimintaa kunnes vuonna 1980 alueella oli jo viisi saunaa, kolme hirsiaittaa ja 20 mökkiä.

Vuonna 1993 valmistui alueen länsipuolelle Heinolan Tähtisilta osana moottoritien rakentamista. 1996 yhdistys luopui alueen hoitovastuusta ja Heinäsaaren kehittämistä jatkoi kaupunki. Heinäsaari kunnostettiin EU-rahoituksen turvin vuosina 1997-1999 korkeatasoiseksi neljän tähden leirintäalueeksi. Vuonna 2000 Itä-Hämeen matkailuyhdistys luovutti alueelle johtavan kaarisillan Heinolan kaupungille muistoksi yhdistyksen 35 vuotta kestäneestä Heinäsaaren isännyydestä.

Lähde: Itä-Hämeen matkailuyhdistys ry

Heinäsaari noin vuonna 1962.

Vastaanottorakennuksen alkuperäinen osa noin vuonna 1962.

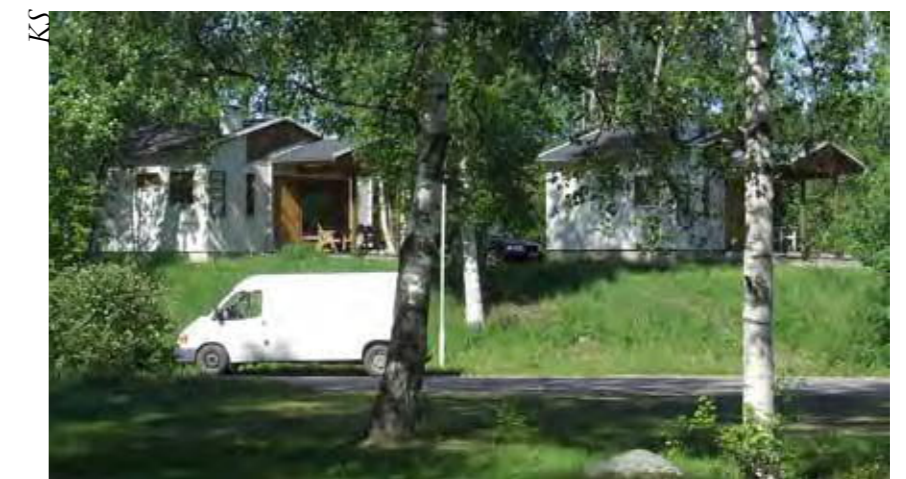
Heinäsaaren vastaanottorakennus vuonna 1993.

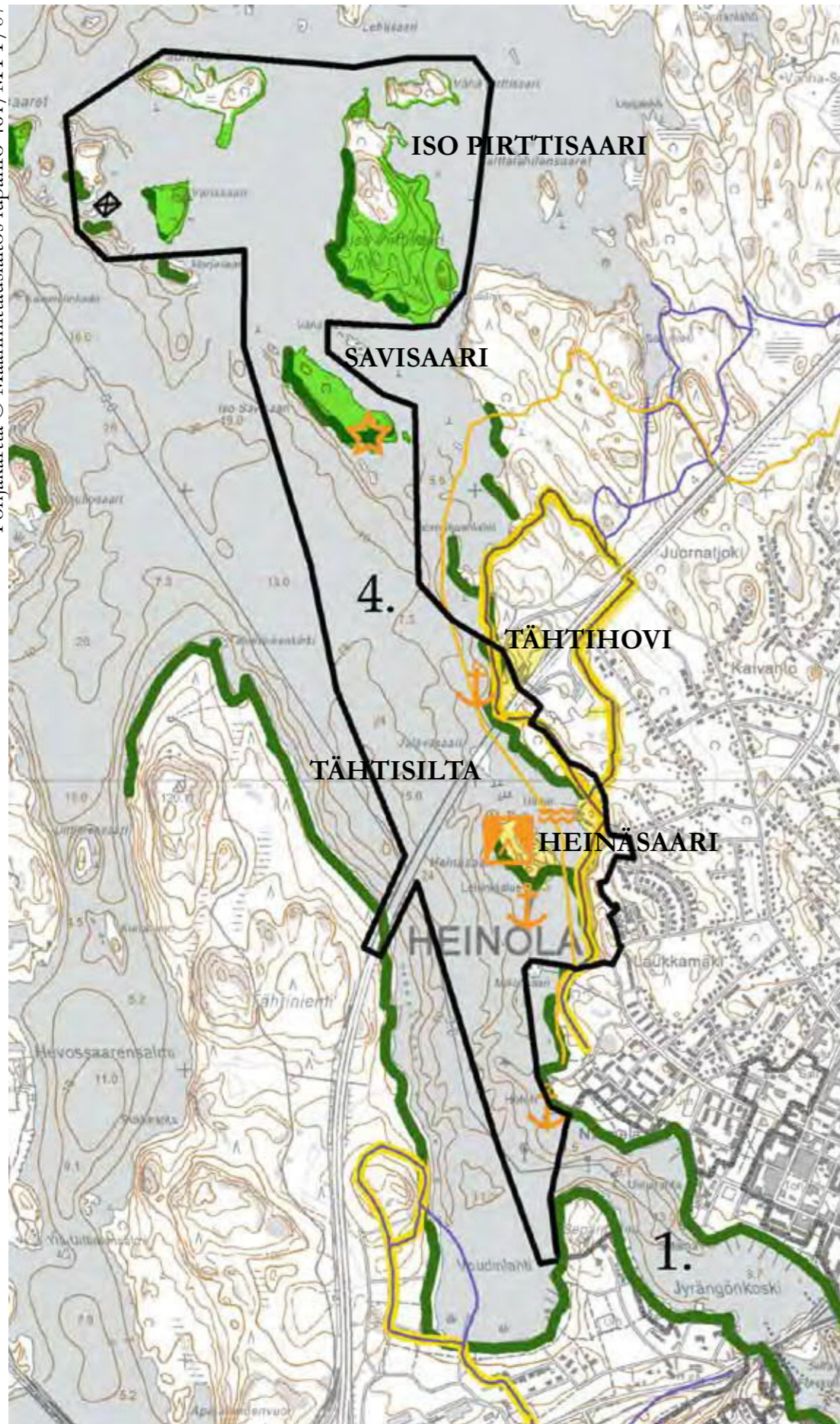
Heinäsaaren vanha ja uusi vastaanottorakennus.

Itä-Hämeen Matkailuyhdistyksen v. 2000 lahjoittama silta.

Heinäsaarta vuonna 2007.

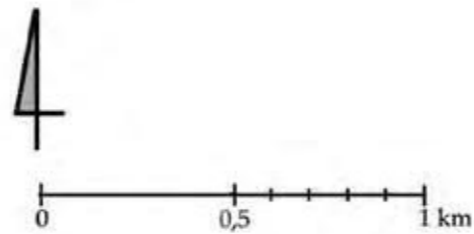
**VESISTÖJEN HEINOLA,
RUOTSALAINEN
osa-alue 4**

- ARVOT**
- Luonnonarvoiltaan merkittävä kohde
 - Virkistysarvoiltaan merkittävä alue

- PALVELUT**
- ☆ Nuotiopaikka, laavu tai puucee
 - ⛶ Leirintäalue
 - ⚓ Vierasvenesatama
 - 〰 Uimaranta
 - Ulkoilureitti
 - Valaistu ulkoilureitti
 - Moottorikelkkareitti

- MAISEMA**
- Maisemassa merkittävä ranta

4. Osa-alueen numero

**HEINOLAN KANSALLINEN
KAUPUNKIPUISTO
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007**

HV/Heinolan kaupunki

Ilmakuva Jyrängönvirralta pohjoiseen, kohti Ruotsalaista.

Pia Ruotsalainen

Iso Pirttisaari

KS

Isokoskelopariskunta

VESISTÖJEN HEINOLA, RUOTSALAINEN - osa-alue 4

Alueen luonnehdinta

Vesistöt ovat olennainen osa Heinolaa. Heinolan Tähtisiltaa kutsutaan Järvi-Suomen portiksi. Kaupunkipuistoon kuuluva Ruotsalaisen saaristo on tyypiltään keskustan läheistä virkistysaluetta. Ruotsalaisen järvi laskee vetensä Jyrängönkosken kautta Konniveteen.

Alueella sijaitsee kaupungin omistama Heinäsaari-Camping, joka on ollut toiminnassa 1950-luvulta lähtien.

Alueen kehittämisen yleiset suuntaviivat

Aluetta kehitetään keskustaan tukeutuvana virkistysalueena.

Säilytetään ja kehitetään saarien ja rantojen maisemakuvaa.

Alueen kehittämisen näkökulma:	Tavoitteet	Toimenpiteet
<p>Kulttuuriarvot:</p> <p>Vesistöalueen ylittävät Heinolan tunnusmerkeiksi muodostuneet sillat: 1930-luvulla rakennettu rautatiesilta ja 1993 valmistunut vinoköysisilta Tähtisilta. Molemmat edustavat aikakautensa siltarakentamisen huippua.</p> <p>Ruotsalaisen saarilla on myös paikoitellen näkyvissä jälkiä varhaisemmasta eläinten pidosta.</p> <p>Lähes 50-vuotiaaseen leirintäalueeseen sisältyy paljon matkailun ja virkistyksen kulttuurihistoriaa.</p>	<p>Heinäsaari-Camping-alueen toiminnan jatkuminen.</p>	<p>Siltarakenteiden pitäminen kunnossa.</p>
<p>Maisemakuva:</p> <p>Saariston maisemakuvalla ovat tärkeitä ehjät rannat ja saarien siluetit. Saarten välistä aukeaa paikoitellen pitkiä näkymiä ja lähimaisemassa tärkeitä kohteita ovat saariston luonnonerikoisuudet: jalopuumetsiköt ja esimerkiksi erikoisen suuret puuyksilöt tai komeat rantakalliot.</p> <p>Vesistön ylittävät sillat ovat tärkeitä maamerkkejä. Tähtisilta korkeine pyloneineen näkyy hyvin suurmaisemassa, samoin Jyrängönvirran ylittävä rautatiesilta.</p>	<p>Maisemallisesti tärkeiden rantojen eheyden turvaaminen.</p> <p>Kaupungin maamerkkien näkyminen.</p>	<p>Rantapuuston hakkuuta vältetään maisemallisesti tärkeillä rannoilla.</p> <p>Kasvillisuuden raivaaminen tarkemman suunnitelman mukaisesti.</p>
<p>Luonnonarvot:</p> <p>Ruotsalaisen saaret ovat pääasiassa metsätalouskäytössä.</p> <p>Saarissa on metsälain mukaisia arvokkaita elinympäristöjä ja muita arvokkaita luontokohteita.</p>	<p>Metsälain mukaisten tärkeiden elinympäristöjen säilyminen.</p>	<p>Metsäsuunnitelmassa huomioidaan karujen saarien ekologinen kestävyys.</p>
<p>Matkailu- virkistysarvot:</p> <p>Saaristo on lähes luonnontilainen sisävesisaaristo, joka on suosittu virkistysalue veneilijöille ja talvella jäällä liikkujille ja pilkkijöille. Saariston virkistyskäyttö on varsinkin kesäisin vilkasta. Maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät veneily- ja melontareitit tuovat veneilijöitä kauempaakin.</p> <p>Heinola sijaitsee Päijänteen vesistön ja Kymijoen välisellä vesireitillä. Konnivedeltä on Räävelin kautta valtakunnallisesti tärkeä melontayhteys Saimaalle. Saarissa on useita virallisia rantautumispaikkoja, mutta niiden lisäksi rantaututaan paljon muuallekin. Osa saarista toimii retkeilykohteina.</p> <p>Virkistyskalastus on tärkeä harrastus monille, kansallisen kaupunkipuiston alueella tai siihen rajoittuen sijaitsee noin 200 ha laajuinen urheilukalastusalue.</p> <p>Heinäsaari-Camping-alueella on leirintä-, matkailuvaunu- ja mökkimajoituspalveluita.</p> <p>Tähtisiltaan liittyvä palvelualue Tähtihovi toimii autoilijoiden lisäksi myös veneilijöiden palvelualueena.</p>	<p>Saarten roskaamisen ja ympäristön pilaamisen vähentäminen.</p> <p>Alueen palveluiden parantaminen</p>	<p>Ohjataan saarten käyttöä hoidettujen rantautumispaikkojen yhteyteen.</p> <p>Käyttäjien valistus ja tapakasvatus – roskia ei jätetä saariin sekä jokamiehen oikeuksien ja –velvollisuuksien tuominen esiin.</p> <p>Lisätään laavuja ja nuotiopaikkoja sekä virallisia rantautumispaikkoja. Lisätään opasteita ja merkitään rantautumispaikat.</p> <p>Lisätään alueen markkinointia ja ohjelmapalveluita.</p>

VESISTÖJEN HEINOLA, KONNIVESI - osa-alue 5

Ote maisema-arkkitehtipiskelijöiden studiokurssin harjoitustyöstä:

Retkeilymetsä

Retkeilysaaristo

Luonnonsuojelu

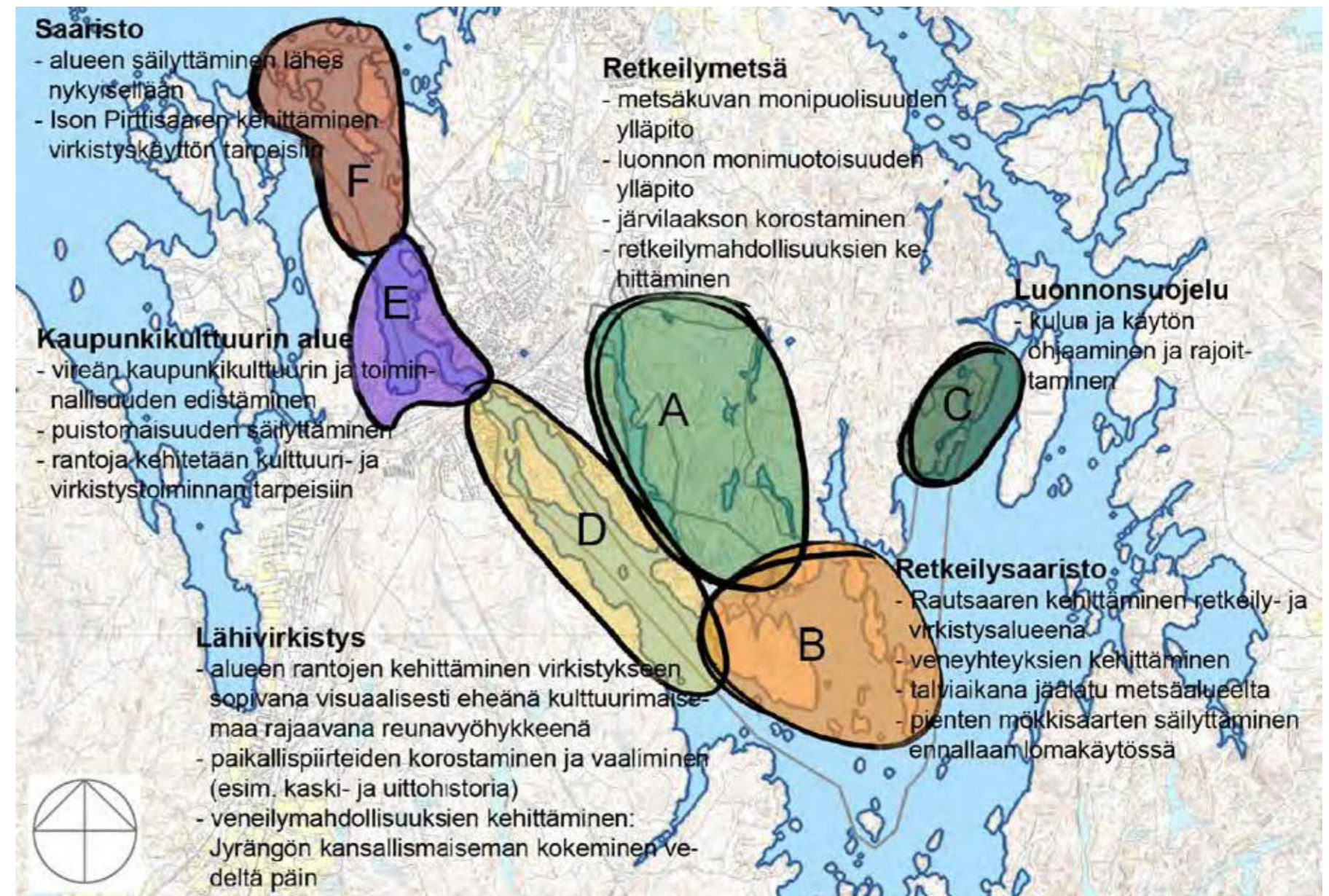

Lähi-virkistys

Viimeinen jääkausi ja sen jälkeen tapahtuneet vesistöjen muutokset ovat muokanneet Jyrängönvirran rantamaiseman. Kulttuurimaisemaksi alue muodostuu ihmisen toiminnan myötä. Sepänniemen vanha Jyrängönkylä, Heinolan residenssi ja kaupungin laajeneminen, puuteollisuuden sijoittuminen virran tienoille sekä virran ylittävät rautatiesilta ja uusi moottoritien Tähtisilta näkyvät kaikki Jyrängönvirran rantamaisemassa. Tärkeä osa tätä kulttuurimaisemaa ovat Jyrängönvirran vesialueita rajaavat metsät.

Tämä maisema-arkkitehtiosaston studiokurssin työryhmän tekemä strateginen yleissuunnitelma on tehty osa-alueittain. Jokaiselle osa-alueelle on annettu kehittämissuhteita, siten että niille muodostuu

oma luonteensa. Kansallisen kaupunkipuiston laajimmalla yhtenäisellä metsäalueella (kartassa osa-alue A) sijaitsevat pienet järvet, Sataojan luonnonsuojelualue sekä luontopolku tekevät siitä merkittävän virkistysalueen. Kansallisen kaupunkipuiston metsä-, ranta- ja saaristoalueiden vähäinen maatalouskäyttö keskittyy Koskensaaressa, jossa kasketut pellot, lehdesniityt sekä huvilat ja niiden pihapiirit näkyvät saaren maisemassa edelleen. Näitä paikallispiirteitä halutaan korostaa ja tuoda esiin. Saaristo ja luontoalueet ovat tärkeitä sekä maisemallisesti että virkistykseen kannalta. Kaupunkikulttuurin piirissä olevat rakennetut ranta-alueet muodostavat tässä harjoitustyössä oman suunnittelunsa.

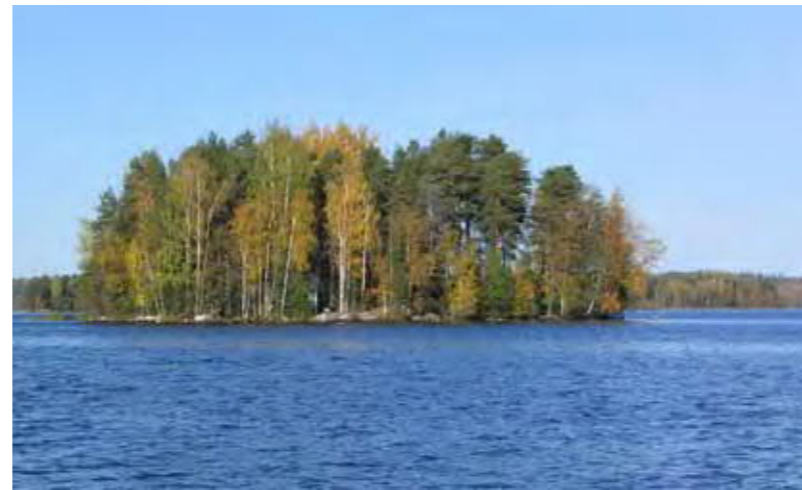

Moreeniselänteiden kauppuilua nähtynä Konnisejän avoimen selän yli

Rautatiesilta on tärkeässä maiseman soilmukohdassa.

Viikonloppumajoja on rakennettu kaupungin omistamille saarille.

Näkymä rautatiesillalta luoteeseen pitkin Jyrängönvirtaa.

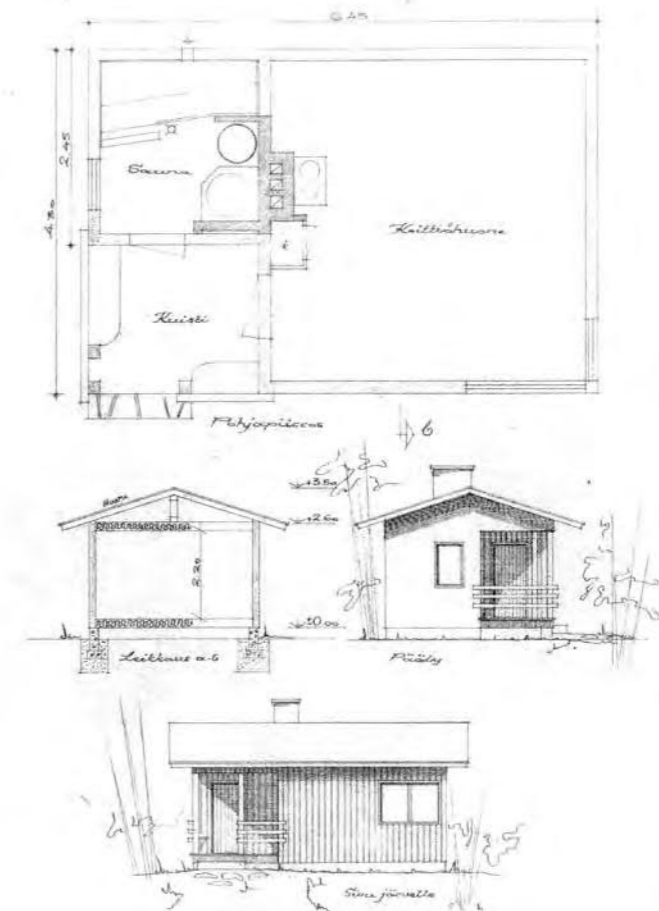

Pienet kalliiset saaret luovat tärkeitä maisematiloja rannan tuntumaan.

Viikonloppumajat

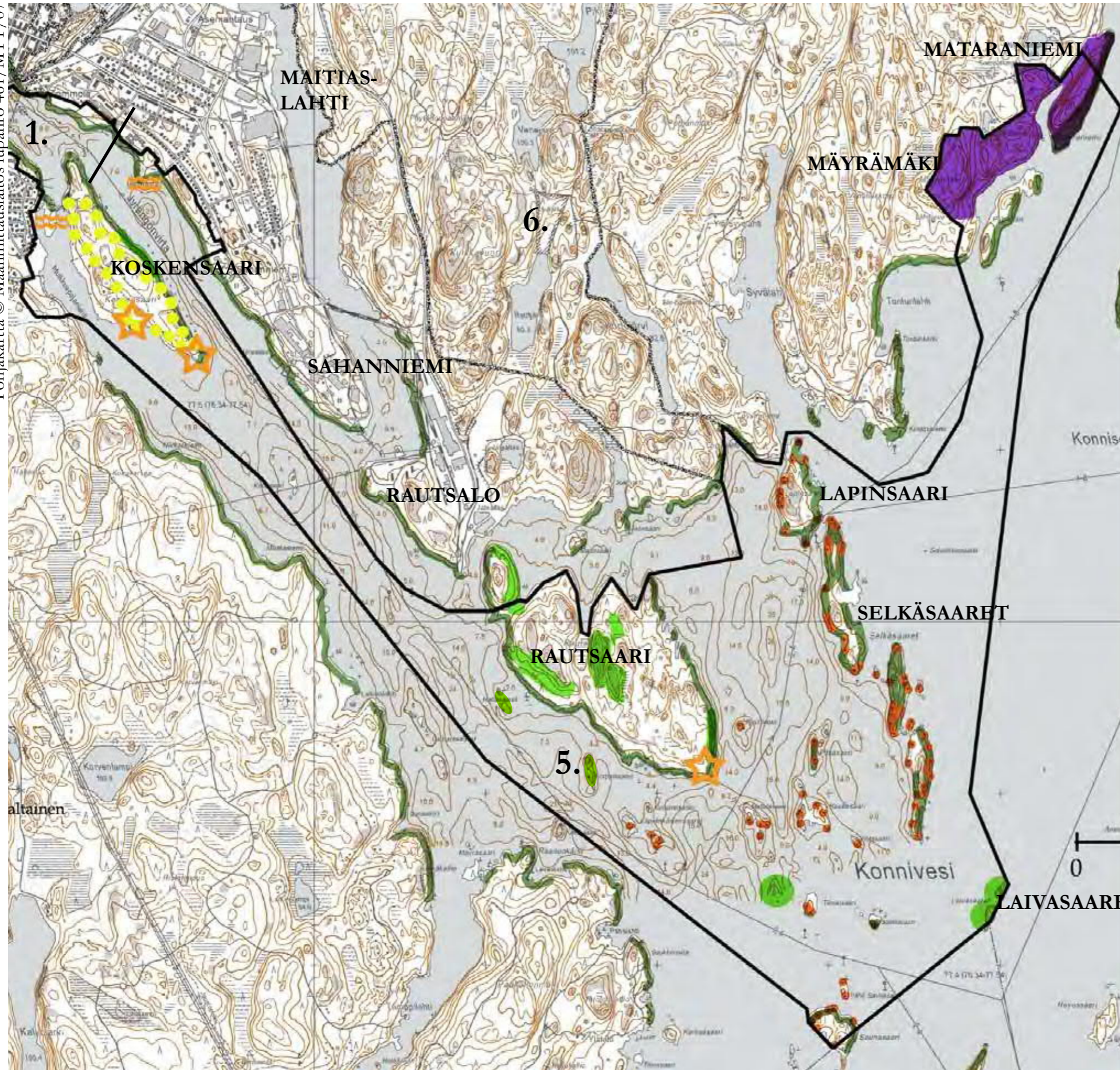
Konniveden Selkäsaarissa sekä muissa kaupungin omistamissa Rautsalon itäpuoleisissa saarissa on runsaasti pieniä, vaatimattomia lomiasuntoja kaupungin vuokratonteilla. Viikonloppumajojen, kuten rakennuksia aluksi kutsuttiin, rakentaminen ajoittuu teollistumisen voimakkaan kasvun aikaan pääosin 1950- ja 1960-luvuille. Selkäsaarten alue kertoo myös rakentamisajankohtansa sosiaalisesta ajattelusta. Heinolan kansallisen kaupunkipuiston alueella on 88 viikonloppumajaa.

Heinolan kaupunki

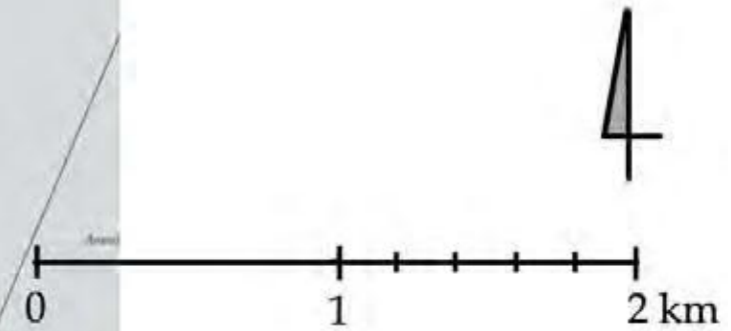
VESISTÖJEN HEINOLA, KONNIVESI - osa-alue 5

Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

VESISTÖJEN HEINOLA,
KONNIVESI, osa-alue 5

- ARVOT**
- Luonnonsuojelualue
 - Luonnonarvoiltaan merkittävä kohde.
 - Kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan merkittävä kohde.
 - Maisemassa merkittävä ranta
 - Viikonloppumaja
- PALVELUT**
- Luontopolku
 - Nuotiopaikka, laavu tai puucee.
 - Uimaranta

**HEINOLAN KANSALLINEN
KAUPUNKIPUISTO**
Hoito- ja käyttösuunnitelma
2007

VESISTÖJEN HEINOLA, KONNIVESI - osa-alue 5

Alueen luonnehdinta

Vesistöt ovat olennainen osa Heinolaa. Ruotsalaisen järvi laskee vetensä Jyrängönkosken kautta Konniveteen. Konniveden saaret ovat Ruosalaisen saaristoa monipuolisempia. Keskustan läheisyydessä sijaitseva Koskensaari on lähivirkistysaluetta, Rautsaari ja Natura-alue Mataraniemi-Mäyrämäki on luonnonmaisema- ja luonnonmonimuotoisuuskohteita ja Konniveden Selkäsaaret lähisaarineen ovat pienipiirteistä saaristoa, jonne on muodostunut aikoinaan työväen virkistykseen tarkoitettua mökkiasutusta, viikonloppumajoja. Mantereen ranta-alueet keskustan ulkopuolellakin ovat pääosin rakennettuja viheralueita. Kansallisen kaupunkipuiston ranta-alueet yhdistävät keskustan viheralueet kaupunkia ympäröiviin virkistymetsiin

Alueen kehittämisen yleiset suuntaviivat

Alueen osa-alueita kehitetään niiden ominaispiirteitä korostaen ja vaalien.

Saarien ja rantojen maisemakuvan säilyminen ja kehittäminen.

Alueen kehittämisen näkökulma:	Tavoitteet	Toimenpiteet
<p>Kulttuuriarvot:</p> <p>Konniveden saarten viikonloppumajat kertovat 1940- ja 1950 -lukujen vähävaraisen väestön virkistyksestä, ja se edustaa yleisemminkin oman aikansa sosiaalista ajattelua. Kaupunki vuokrasi palstoja omistamiltaan saarilta asukkaiden käyttöön, ja niille rakennettiin vaatimattomia viikonloppumajoja. Konniveden saarissa on 88 kaupunkilaisten viikonloppumajaa.</p> <p>Metsänhoitaja A.K.Cajander kehitti ja testasi mm. Rautsaassa omaa metsänluokitusjärjestelmäänsä 1900-luvun alussa. Tämä järjestelmä on edelleen Suomessa käytössä.</p> <p>Koskensaassa on ollut saha ja huvila-asutusta.</p>	<p>Konniveden saarten viikonloppumajoihin liittyvän kulttuurihistorian säilyminen.</p>	<p>Rakennusvalvonta huolehtii, että kansallisen kaupunkipuiston alueella olevien viikonloppumajojen rakentamistaohjetta noudatetaan.</p>
<p>Luonnonarvot:</p> <p>Saariston alueella sijaitsee Natura-ohjelmaan ja lehtojen suojeleohjelmaan kuuluva Mataraniemen lehto. Rautsaassa sijaitsevat jalopuumetsiköt ovat luonnonsuojelulain mukaisia suojeltavia luontotyyppisiä. Saarissa on useita metsälain mukaisia arvokkaita elinympäristöjä ja muita arvokkaita luontokohteita.</p> <p>Alueella on useita arvokkaita lintuluotoja ja pikkusaaria.</p> <p>Jyrängön koulun lähellä sijaitsevat luonnonarvoiltaan tärkeät suppa- ja purolehdot.</p> <p>Koskensaassa on yksi kansallisen kaupunkipuiston alueella olevasta kolmesta luontopolusta.</p>	<p>Metsälain mukaisten tärkeiden elinympäristöjen säilyminen.</p> <p>Lintuluotojen säilyminen ja lintujen pesinnän turvaaminen.</p>	<p>Toteutetaan tarvittavin osin tehdyissä luontokartoituksissa esitettyjä toimenpiteitä. Käyttö ohjataan arkojen alueiden ulkopuolelle.</p> <p>Opasteet ja mahdolliset pesimäaikaiset liikkumisrajoitukset arvokkaille lintuluodoille.</p>
<p>Maisemakuva:</p> <p>Saariston maisemakuvalla ovat tärkeitä ehjät rannat ja saarien siluetit. Saarten välistä aukeaa paikoitellen pitkiä näkymiä ja lähimaisemassa tärkeitä kohteita ovat saariston luonnonerikoisuudet: jalopuumetsiköt ja esimerkiksi erikoisen suuret puuyksilöt tai komeat rantakalliot.</p> <p>Vesistön ylittävät sillat ovat tärkeitä maamerkkejä. Tähtisilta korkeine pyloneineen näkyy hyvin suurmaisemassa, samoin Jyrängönvirran ylittävä rautatiesilta.</p>	<p>Maisemallisesti tärkeiden rantojen eheyden turvaaminen.</p> <p>Maamerkkien näkyminen.</p>	<p>Rantapuuston hakkuuta vältetään maisemallisesti tärkeillä rannoilla.</p> <p>Kasvillisuutta raivataan tehtävän tarkemman suunnitelman mukaisesti.</p>
<p>Matkailu- virkistysarvot:</p> <p>Saariston läpi kulkevat tärkeät veneväylät, Heinola sijaitsee Päijänteen vesistön ja Kymijoen välisellä vesireitillä. Konnivedeltä on Rievelin kautta valtakunnallisesti tärkeä melontayhteys Saimaalle. Saarissa on useita virallisia rantautumispaikkoja, mutta niiden lisäksi rantaututaan paljon muuallekin. Osa saarista toimii retkeilykohteina.</p> <p>Saariston virkistyskäyttö on varsinkin kesäisin vilkasta. Maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät veneily- ja melontareitit tuovat veneilijöitä kauempaakin.</p> <p>Virkistyskalastus on tärkeä harrastus monille, lisäksi kansallisen kaupunkipuiston alueella sijaitsee noin 200 ha laajuinen urheilukalastusalue.</p> <p>Kaupunkilaisilla on Konniveden saarissa viikonloppumajoja, joita käytetään jatkuvasti. Koskensaari on kaupunkilaisille tärkeä lähivirkistysalue.</p>	<p>Jokamiehenoikeuksien ja –velvollisuuksien tuominen esiin.</p> <p>Saarten roskaamisen vähentäminen.</p> <p>Palveluiden parantaminen</p>	<p>Ohjataan saarten käyttö hoidettujen rantautumispaikkojen yhteyteen.</p> <p>Käyttäjien valistus ja tapakasvatus – roskia ei jätetä saariin.</p> <p>Lisätään laavuja ja nuotiopaikkoja sekä virallisia rantautumispaikkoja. Lisätään opasteita ja merkitään rantautumispaikat.</p> <p>Lisätään alueen markkinointia ja ohjelmalveluita.</p>

SALOMAA-HEINOLA JA REUMASÄÄTIÖN SAIRAALA - osa-alue 6

Ote maisema-arkkitehtipiskelijöiden studiokurssin harjoitustyöstä:

Kasvillisuus

Heinolan kasvillisuutta luonnehtii ruhjelaaksojen muovaama metsäinen moreenipeitteinen maa ja kumpuilevat kallioalueet. Metsäkävillisuus on rehevää. Etelä-Hämeen lehtokeskus ulottuu Heinolan seudulle saakka. Heinolan metsistä on lehtoja vajaa kolme prosenttia ja osa niistä kuuluu Natura-alueisiin. Havupuuvaltaiset tuoret ja lehtomaiset kankaat ovat alueelle tyypillisiä. Heinolan metsäpinta-alasta on mäntyä 48 % ja kuusta 41 %. Myöhään jatkuneen kaskikulttuurin vaikutukset, rehevä kasvillisuus ja koivikot, ovat selvästi nähtävillä Heinolan seudun metsäluonnossa. Vielä parikymmentä vuotta sitten oli lehtipuiden osuus Lounais-Savon järvisuudella yli 50 %. Kaskikoivikot ja -lepiköt ovat kuitenkin nopeasti alkaneet muuttua kuusi- ja mäntyvaltaisiksi sekametsiksi. Alueella esiintyy koivun ja lepän lisäksi mm. metsälehmusta, vaahteraa ja haapaa sekä istutettuna siperiankuusta. Rannoilla kasvaa myös tervaleppää. Soita harvakseltaan ja yleensä ne ovat pienialaisia korpi- ja rämekuvioita.

Kaupungin pinta-alasta metsätalousmaata on 83 %. Kaupunkipuiston metsäalueista Heinola sai suuren osan kruunulta perustamisensa yhteydessä. Niiden hoito on ollut suunnitelmallista vuodesta 1895 alkaen, jolloin tehtiin ensimmäinen metsänhoitosuunnitelma.

Oheinen kasvillisuustarkastelu on tehty maisema-arkkitehtipiskelijöiden syventävällä kurssilla maaperäkarta- ja peruskarttatulkintojen pohjalta. Joitain tarkistuksia on tehty ilmakuvien perusteella jällempäin. Kartta on suuntaa antava ja suurpiirteinen kasvillisuustyyppitelty, jota ei sellaisenaan voi pitää metsänhoitosuunnitelman pohjana.

Yllä: Reumasäätien sairaala hallitsee Salomaa-Heinolan siluettia.

Oik: Heinolan salomaan kasvillisuuden tyyppiteltyä.

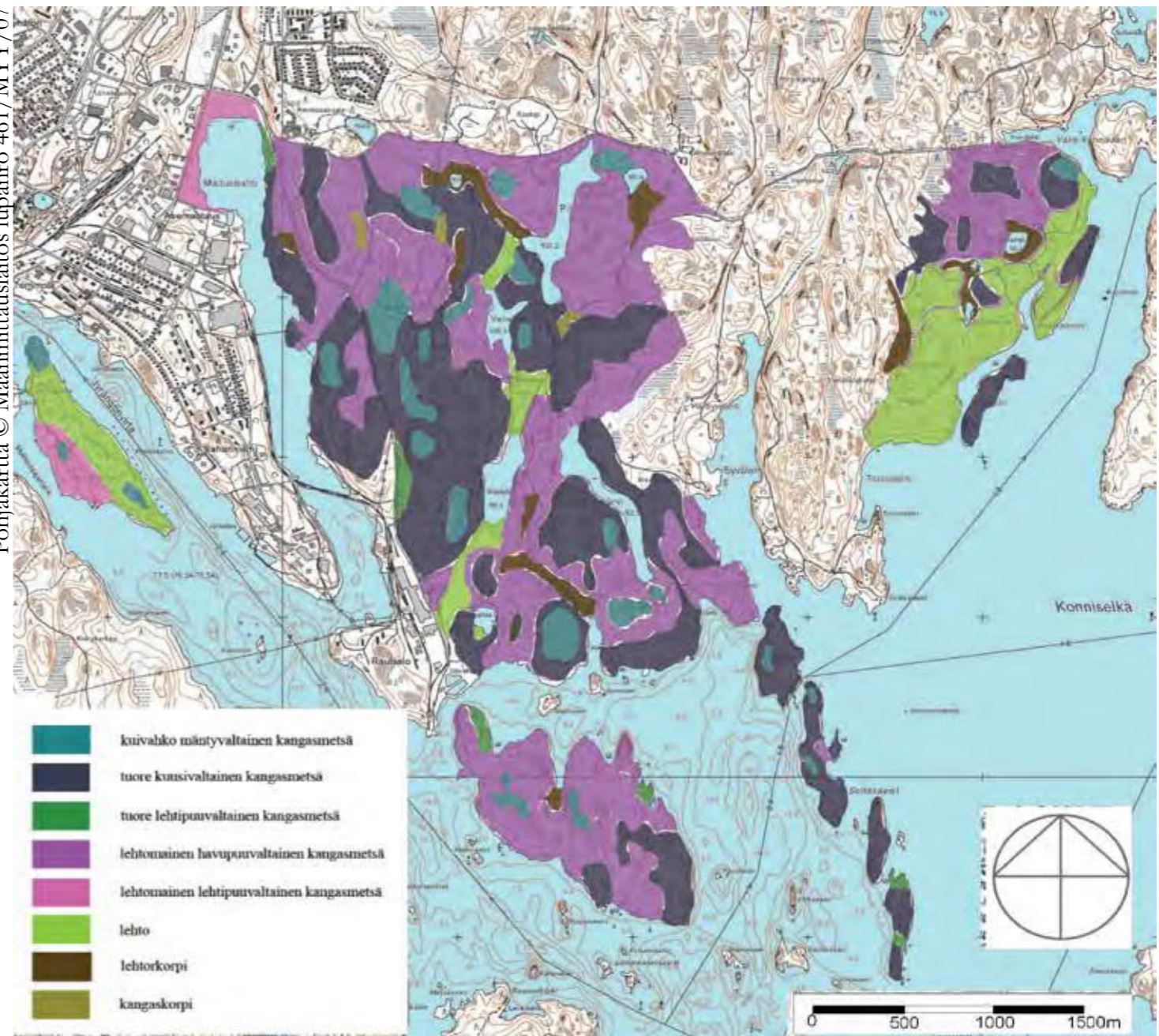
Reumasäätien sairaala

Reumasäätien sairaala valmistui vuonna 1951 arkkitehti Martti Välikankaan suunnitelmien mukaan. Korkealla mäellä, Maitiaislahden pohjoispuolella sijaitseva 10-kerroksinen pelkistettyä arkkitehtuuria noudattava sairaala ja samankorkuinen Hotelli Valo, entinen asuntolarakennus, ovat maisemassa näkyviä monumentteja. Sairaalassa oli valmistuessaan 317 sairaansijaa. Rakennukset ovat säilyneet arkkitehtuuriltaan hyvin, uusia lisäyksiä ovat mm. parvekelasitukset ja matalat siipirakennukset.

Heinolan kaupunki

Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro 461/MYY/07

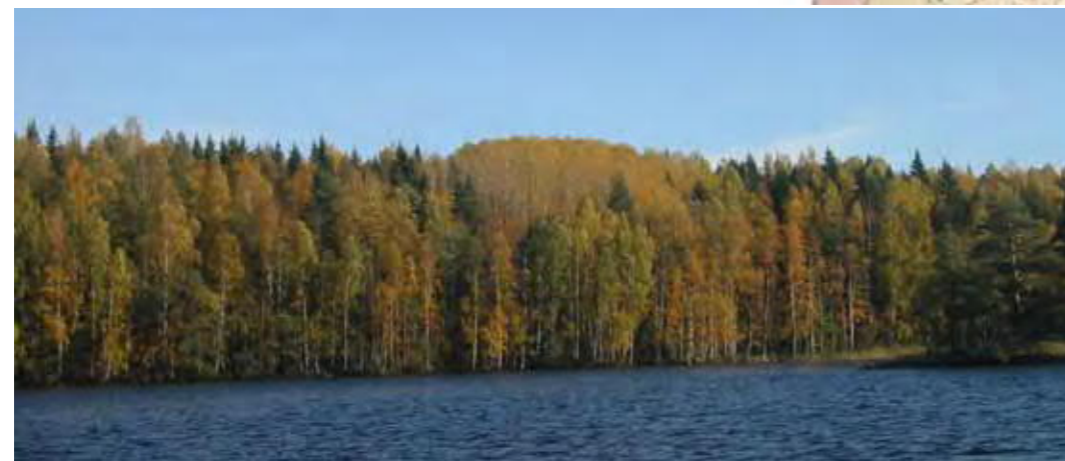

Metsien historia

Metsä kulttuurimaisemana

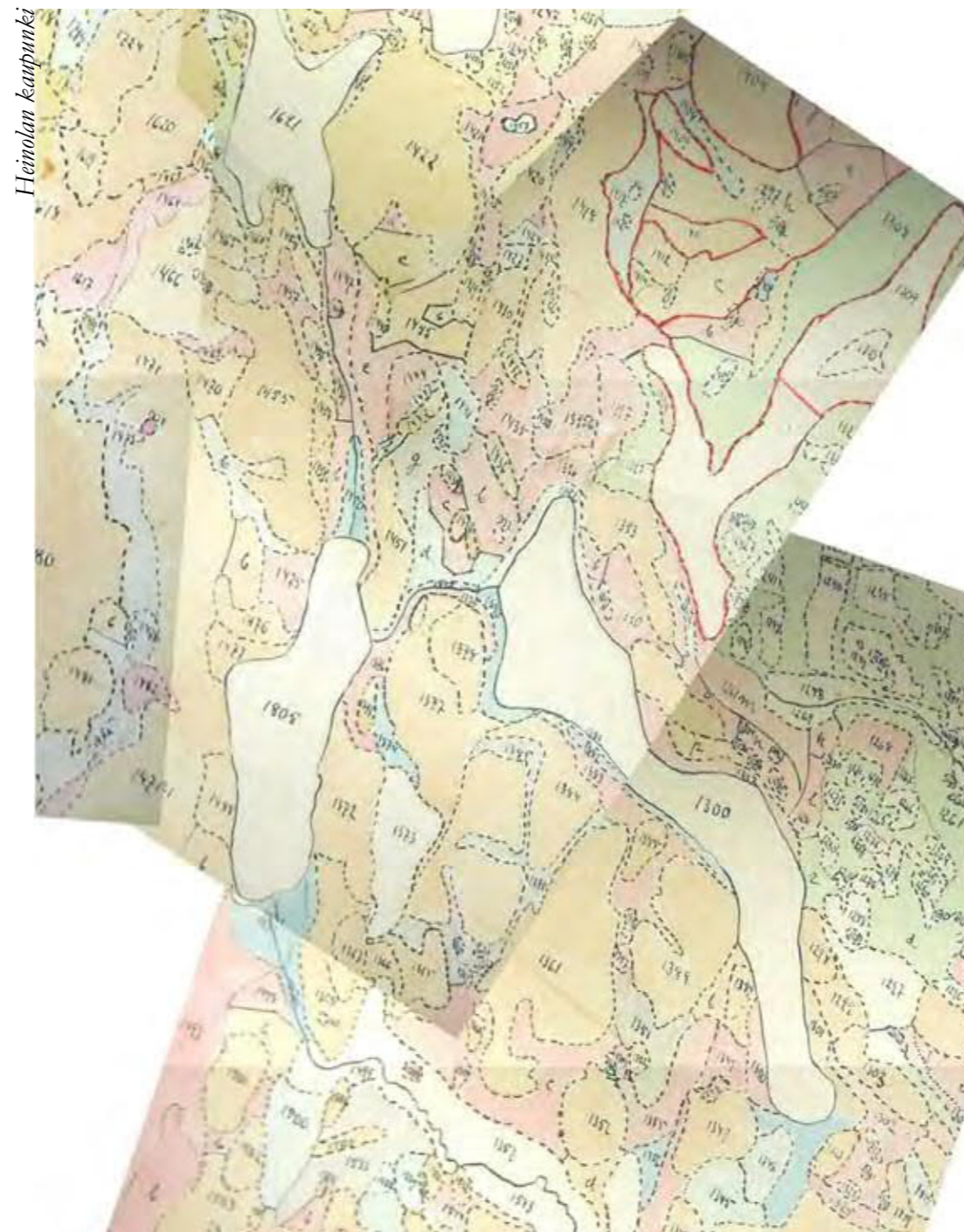
Kulttuurimaisemasta puhuttaessa metsien asema jää yleensä viljelylaaksoa rajaavaksi massaksi ja siluetiksi. Kulttuurimaisemien hoidossa otetaan käsittelyyn nämä maisemallisesti merkittävät metsänreunat, kenties myös lakialueisiin puututaan. Metsien hakamaat ja metsälaitumet koetaan arvokkaiksi kulttuurimaisemiksi. Kulttuurimaisemaa käsiteltäessä metsästä puhutaan paljon negatiivisessa sävyssä – pelot ja pihapiirit metsittyvät ja samalla pyyhkiytyvät pois myös kulttuurin jätämät kerrostumat.

Metsä on kuitenkin ollut suomalaisten koti ja elinkeino. Edelleen Suomi elää metsästä ja metsässä, metsien osuus Suomen pinta-alasta on 80 %. Metsät ovat ominaisia kulttuuriympäristöllemme. Metsämaisema liittyy kiinteästi ihmisen harjoittamaan maa- ja metsätalouteen. Ihminen on vaikuttanut metsämaiseman muotoutumiseen ja metsiin, ja vaikutus on myös nähtävissä. Maamme metsistä peräti 50-70 % on jossain vaiheessa kaskeettu ja kaskitalous on edelleen luettavissa maisemasta. Entisille kaskimaille nousseet männiköt, sekametsät ja entiset koivikot ovat perustekijänä itäsuomalaisessa metsämaisemassa. Ihmisen luoma metsähistoria ja metsä-kulttuurimaisema kuuluvat ns. perinnemaisemiin. Niitä ovat mm. metsälaitumet, hakamaat sekä kaskikulttuurin luoma ja muu perinnekasvillisuus.

Vas: Yhtenäinen haavikko erottuu hyvin maisemasta.

Yllä: Ote A.K. Cajanderin metsän hoito- ja käyttösuunnitelmalta vuodelta 1912.

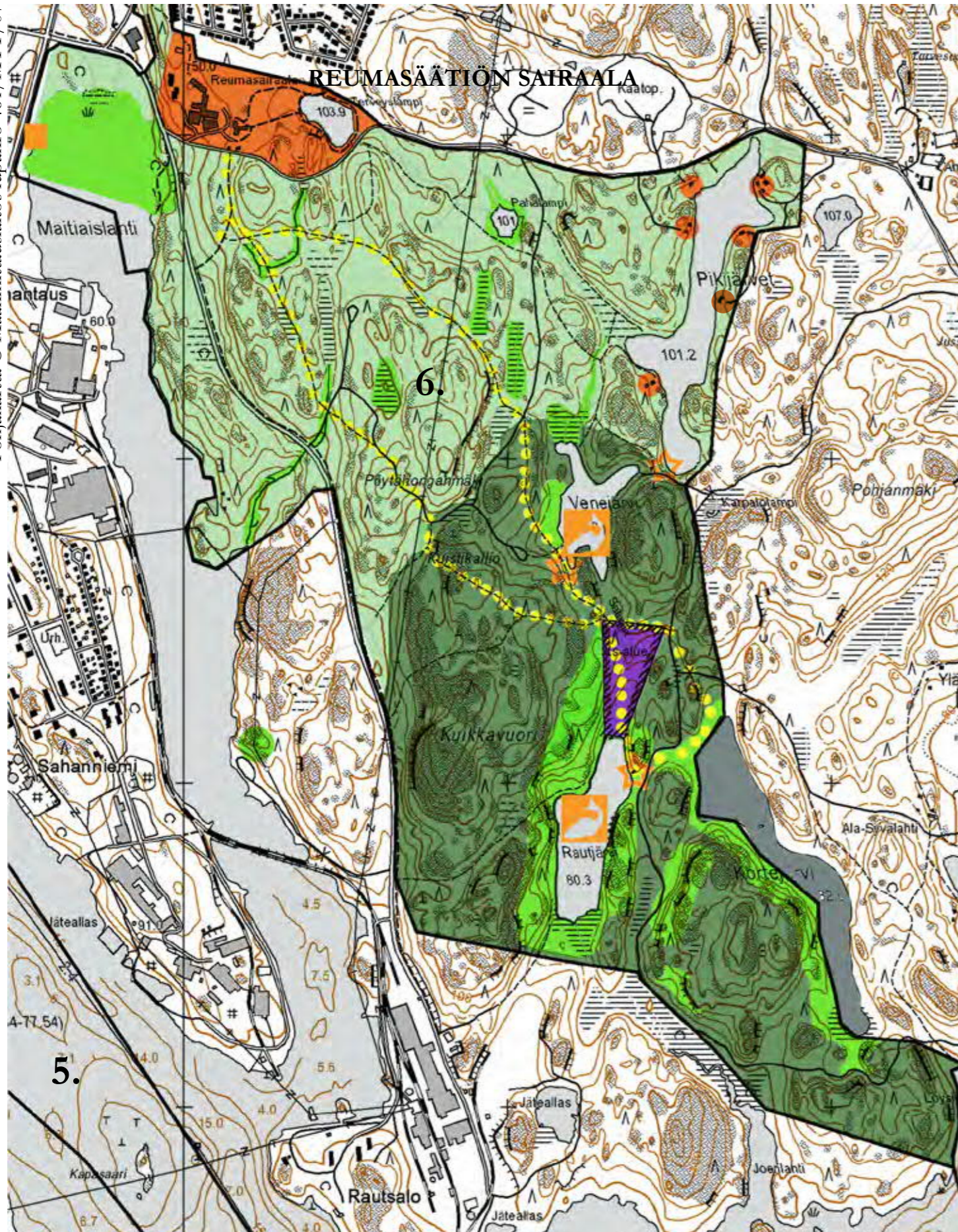
	mänty
	kuusi
	koivu
	tervaleppä
	harmaaleppä
	haapa
	paju

Metsänkäytön historia Heinolassa

Metsien raivauspolttota ja kaskeamista on harjoitettu esihistorialliselta ajalta lähtien. Valtakunnallisesti kaskeamisen viimeisiä aikoja oli 1800-luvun puoliväli. Itäisessä Keski-Suomessa, Savossa ja Karjalassa kaskeamista harjoitettiin monin paikoin tälle vuosisadalle asti. Kaskiviljelyllä oli kolme tai neljä päämuotoa. Vanhin kaskeamismuoto oli lehti- ja sekametsäkaski. Toinen kaskityyppi oli rieskamaa, jota harjoitettiin myös lehti- ja sekametsissä. Kolmas tyyppi oli havumetsäkaski eli huuhta. Huuhta-muotoa käytettiin erityisesti Savossa, josta se kulki myös Itä- ja Pohjois-Hämeeseen. Salomaan alueella kaskeamista on varmasti harjoitettu ainakin Koskensaassa, jossa voi vieläkin havaita vanhan kaskikoivikon. Myös haapa ja leppä voivat joillain alueilla viestiä kaskiviljelystä. A. K. Cajanderin vuonna 1912 laatimien metsien hoito- ja käyttösuunnitelmien mukaan Salomaan metsissä ovat mänty ja koivu olleet vallitsevia puulajeja. Myös suuria haapametsiköitä on ollut erityisesti rinteiden alaosissa. Kuusikkovaltaisia metsiä on ollut vain painanteissa ja soilla pajua. Nyt nuo samat mänty- ja koivuvaltaiset alueet ovat kuusikoituneet. Metsien pääpuulajien muuttumisesta voidaan päätellä kaskeamista harjoitetun myös Salomaan alueella. Kaskeaminen vaati monta vuotta. Voidaan ajatella, että täälläkin on ollut alueita, jotka ovat olleet kaskeamisen eri vaiheissa; metsä juuri kaadettuna, poltettuna, viljeltyä tai kesannolle jätettynä.

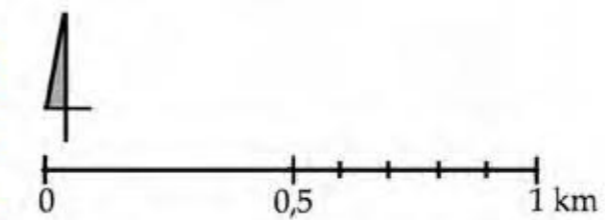
Kesannolle jätettyä ahoa saatettiin käyttää laitumena, heinä- ja lehdesmaana. Koskensaassa on kaskikoivikon läheisyydessä vanhoja lehdesmaita. Lehdeksiä kerättiin lähinnä pienkarjan kuten lampaiden ruuaksi. Vuoden 1928 yksityismetsäläissa haluttiin estää metsän haaskaus ja saattaa alulle metsien järjestelmällinen hoito. Muita metsänkäyttötapoja on ollut mm. tervan poltto, hiilen valmistus ja kotitarvepuun käyttö. Lämmitykseen käytettiin lähinnä lehtipuuta ja kuolleita puita. Tervanpolttoa harrastettiin kotitarpeiksi vielä 1930-luvulla ja sodan jälkeen pula-aikana 1940-luvulla. Salomaalla ei ole tervanpolttopaikkoja. Metsien vieressä asuneet ovat varmasti käyttäneet metsiä myös laidunnukseen, rakennustarpeiksi ja tarvekalujen ainespuuna. Marjastus ja sienestys ovat tärkeitä metsän käyttömuotoja.

1800-luvulla metsäteollisuuden kehittyminen lisäsi huolta puuvarojen riittävydestä orastavasta metsien hoidosta huolimatta. Puuvarojen suunnittelematon käyttö sekä metsien kaskeaminen ja laiduntaminen vaikuttivat puuston määrän ja puulajisuhteiden lisäksi kasvupaikkojen laatuun ja sitä kautta metsäkasvillisuuteen. Laajat kuloalueiden näkyvät ja niille hitaasti kehittyvä puusto sekä systemaattisen tiedon puute olivat syynä siihen, että metsävarat arvioitiin todellista pienemmiksi. Metsänhoitaja A.B. Heikel laati Heinolan metsien hoito- ja käyttösuunnitelman vuosina 1889-1895. Professori A.K.Cajander laati sen jälkeen vuonna 1912 uuden suunnitelman. Heinolassa on ollut metsänvartija kunnallisena virkamiehenä jo vuodesta 1889 lähtien.

SALOMAA-HEINOLA JA REUMASÄÄTIÖN SAIRAALA osa-alue 6

- METSIEN LUONNE**
- Erämaa
 - Ulkoilu- ja virkistymetsä
- ARVOT**
- Luonnonarvoiltaan merkittävä kohde.
 - Luonnonsuojelualue
 - Kulttuurihistorialliselta arvoltaan merkittävä kohde
 - Viikonloppumaja
- PALVELUT**
- Luontopolku
 - Nuotiopaikka, laavu tai puucee
 - Urheilukalastusalue
 - Lintutorni
 - Metsäautotie, voimalinja

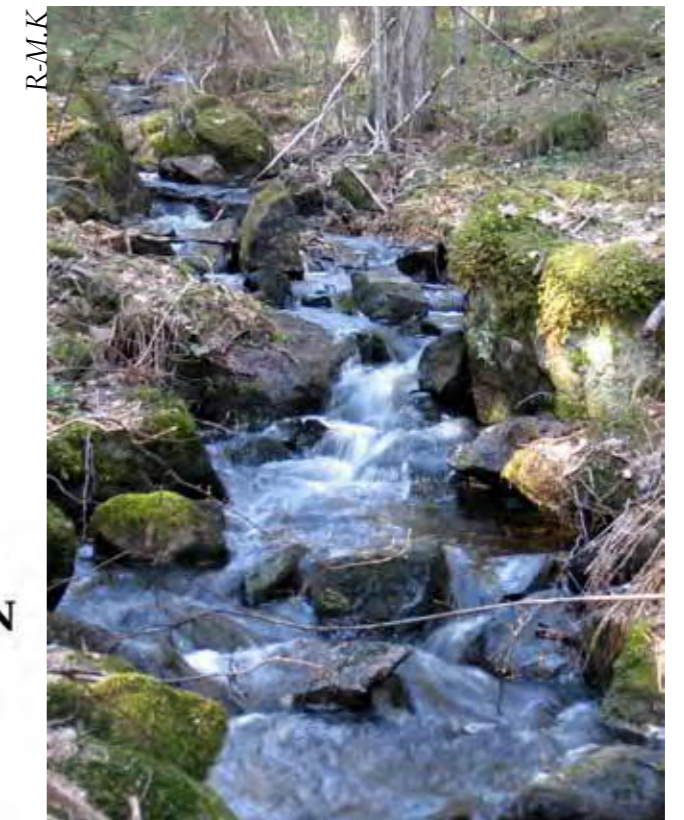
HEINOLAN KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO
Hoito- ja käyttösuunnitelma 2007

Näkymä Maitiaislähden yli salomaalle, keskellä kuvaa näkyvät Reumasäätön sairaalan rakennukset.

Kortejärvi

Sataoja keväällä.

Alueen luonnehdinta

Heinolan salomaa on luonteeltaan erämaa kaupungissa. Erämaajärvien jylhyys ja karuus sekä lehtolaikkujen rehevyys vaihtelevat pienellä alalla.

Alueen pohjoisreunaan sijoittuu Reumasäätiön sairaala, joka edustaa 1950-luvun sairaalarakentamista.

Alueen kehittämisen yleiset suuntaviivat

Metsäluonnon monimuotoisuuden ja vetovoimaisuuden lisääminen ja luonnonsuojelullisesti arvokkaiden alueiden säilymisen turvaaminen. Aluetta kehitetään metsän luonne huomioiden.

Alueen kehittämisen näkökulma:	Tavoitteet	Toimenpiteet
<p>Kulttuuriarvot</p> <p>Heinolan salomaa on ollut residenssin ja sittemmin kaupungin omistuksessa vuodesta 1776 lähtien jolloin kuningas perusti kaupungin Lahjoitusmaan kaupungin talouden turvaksi. Suunnitelmallisella metsänhoidolla on Heinolassa pitkät perinteet, ensimmäisen metsänhoitosuunnitelman teki B. Heikel jo vuonna 1895, toisen laati metsäntutkija A.K. Cajander 1912.</p> <p>Reumasäätiö rakensi Maitiaislahden takaiseen harjumaastoon sairaalansa, joka valmistui 1951 Martti Välikankaan suunnitelmien mukaan. Sairaala edustaa hyvin 1950-luvun sairaalarakentamista. Alue on hyvin säilyttänyt alkuperäisen luonteensa ja rakennukset ovat alkuperäisessä käytössä.</p> <p>Pikijärven rannalla sijaitsee kuusi viikonloppumajaa 1950-luvulta.</p>	<p>Pitkäjänteisen metsäomistajuuden jatkaminen ja kehittäminen.</p> <p>Reumasäätiön sairaala-alueen ominaispiirteiden säilyttäminen.</p>	<p>Metsäsuunnittelu perustuu alueen luonteen huomioivaan vyöhykkeeseen suunnitteluun.</p> <p>Reumasäätiön sairaalan ja sitä ympäröivien alueiden kehittäminen tukee alueen erityispiirteiden säilymistä.</p> <p>Rakennusvalvonta huolehtii siitä, että Pikijärven rannalla olevien viikonloppumajojen rakentamistapaohjetta noudatetaan.</p>
<p>Luonnonarvot</p> <p>Heinolan salomaa on tärkeä ekologinen kokonaisuus keskustan lähellä. Se on tarpeeksi laajaalainen ja monipuolinen tarjotakseen elinympäristöjä monille lajeille.</p> <p>Sataojan purolaaksossa sijaitseva luonnonsuojelualue on arvokas lehtoalue. Rautjärvi, Venejärvi ja Kortejärvi ovat ympäristöineen maakunnallisesti arvokkaita pienvesiä. Rautjärven länsipuolella sijaitsee luontotyyppinä suojeltu Kuikkavuoren lehmusmetsikkö.</p> <p>Maitiaislahden pohjukassa on uhanalaisen naurulokin pesimäyhdyskunta.</p> <p>Näiden lisäksi Heinolan salomaalla on useita pienialaisia alueita, jotka tehtyjen selvitysten perusteella ovat luonnonarvoiltaan merkittäviä tai erittäin merkittäviä. Maitiaislahden laskevan purouoman ympärillä on tuuli kaatanut puita melko laajalta alueelta. Puut on jätetty paikalleen, jotta alueen luontoa saataisiin lahopuiden lajien avulla rikkaammaksi.</p>	<p>Tärkeiden luontokohteiden suojaaminen liialliselta kulutukselta.</p> <p>Lajiston monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen.</p> <p>Uhanalaisten ja vaarantuneiden lajien suojelu.</p> <p>Luontotuntemuksen lisääminen</p>	<p>Metsäsuunnitelma perustuu alueen luonteen huomioivaan vyöhykkeeseen suunnitteluun.</p> <p>Toteutetaan luontokartoituksissa esitetyt toimenpiteet tarvittavilta osiltaan. Metsäsuunnitelmassa huomioidaan luontokartoitukset yksittäisten lajien esiintymisalueiden tarkkuudella.</p> <p>Ohjataan virkistyskäyttö uhanalaisten lajien esiintymisalueiden ulkopuolelle. Kulkua ohjataan polkujen ja opasteiden avulla, rakenteiden pidetään kunnossa. Opasteilla huolehditaan myös käyttäjien asennekasvatuksesta.</p>
<p>Maisemakuva</p> <p>Vaihteleva maasto ja vaihtelevat luonnonolot muodostavat pienmaisemaan tärkeitä ja merkittäviä näkymiä. Salomaalla olevat luonnon erikoisuudet, kuten jylhät kallionjyrkänteet tai harvinaisen muotoiset tai suuret puut, ovat tärkeitä lähimaiseman tekijöitä. Kaukomaisemaan vaikuttavat sekä ranta-alueet että selänteiden lakialueet.</p> <p>Reumasäätiön sairaala sijaitsee maisemallisesti hallitsevalla paikalla ja sen korkeat rakennukset ovat näkyvä maamerkki.</p>	<p>Salomaan siluetin säilyminen ehjänä kaukomaisemassa.</p> <p>Pienten järvien ympäristön erämaisen luonteen säilyttäminen.</p> <p>Huolehditaan sairaalarakennusten näkymisestä kaukomaisemassa ja näkymien avaamisesta kaupunkiin.</p>	<p>Lakialueiden metsänhoidon suunnittelussa otetaan huomioon maisemalliset tavoitteet.</p> <p>Voimalinjan johtoaukean reunaa muokataan monikerrokseksi ja polveilevaksi, jolloin se istuu paremmin lähimaisemaan.</p> <p>Naavapuiston puustoa raivataan erikseen tehtävän tarkemman suunnitelman mukaan.</p> <p>Sairaala ympäröivälle alueelle laaditaan maisemasuunnitelma.</p>
<p>Matkailu- ja virkistysarvot:</p> <p>Heinolan salomaa on kaupunkilaisten helposti saavutettavissa, etäisyys torilta on noin 2,5 km. Se tarjoaa mahdollisuuden luonnossa liikkumiseen, retkeilyyn, marjastukseen ja kalastukseen. Alueen virkistyskäyttöä helpottavat hyvät palvelut: paikoitusalueet, opasteet, reitistöt, nuotiopaikat jne.</p> <p>Reumasäätiön sairaalan alueella sijaitsee Hotelli Valo.</p> <p>Sata-ojan luonnonsuojelualueelle johtaa luontopolku.</p> <p>Maitiaislahdella on lintutorni.</p>	<p>Rautjärvi-Venejärven urheilukalastusalueen kehittäminen siten, että järvialueen erämaisuus säilyy.</p> <p>Ulkoilu- ja virkistysmetsän luonnetta säilytetään ja vahvistetaan kaupunkilaisten helposti saavutettavana metsänä.</p>	<p>Metsäsuunnitelman mukaisia hakkuita tehtäessä vältetään haittaamasta alueen virkistyskäyttöä. Lisääntyvän virkistyskäytön vuoksi on alueen valvontaa ja huoltoa lisättävä. Maaston kulumista ehkäistään riittävien rakenteiden avulla.</p> <p>Reitistöjen, opastetaulujen ym. rakenteet pidetään hyvässä kunnossa.</p>

JATKOTOIMENPITEET

Kaupungin metsäsuunnitelma uusitaan kaupungin omana työnä, jolloin kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteet tullaan ottamaan huomioon.

Kaupungin viherpalvelut toteuttaa puistojen osalta hoito- ja käyttösuunnitelmaa samassa yhteydessä, kun päivitetään puistojen hoitoluokitus uuden hoitoluokituksen (VYL 2007) mukaisesti.

Erityisalueita hoidetaan niille laadittujen hoito-ohjeiden mukaisesti. Kaupungin on huolehdittava tarvittavien resurssien varaamisesta erityishoitoa vaativien alueiden käyttöön.

Käyttö- ja hoitosuunnitelmaa toteutetaan tekemällä tarvittavilta alueilta tarkentavia lajistoinventointeja ja hoitosuunnitelmia sekä arvokkaiden lajien ja elinympäristöjen tilan seuranta.

Kaupunkipuiston viikonloppumajojen rakentamistapaohje on hyväksytty teknisessä lautakunnassa 13.03.2007.

Kaupungin liikuntatoimi huomioi jatkossa käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteet omissa toiminnoissaan ja toteuttaa niitä reitistöjen perustamisen ja kunnossapidon yhteydessä.

Ympäristötoimi huolehtii lajistoinventoinneista, arvokohteiden seurannasta, yleisestä ympäristövalistuksesta sekä jokamiehen oikeuksien toteutumisesta. Lisäksi ympäristötoimisto huolehtii luontopolkujen suunnittelusta ja niiden kunnan seurannasta.

Kaupungin tekninen palvelukeskus vastaa jätehuollon järjestämisestä.

HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma käsitellään valtuustokausittain.

HEINOLAN KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON MAHDOLLISET LAAJENTUMISALUEET

Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä kartoitettiin myös mahdollisia laajentumisalueita. Mikäli kaupunkipuiston laajentaminen laitetaan vireille, päätöksentekomenettely on sama kuin kansallista kaupunkipuistoa perustettaessa.

Suomen Urheiluopiston alue ja yhteys Pyssyharjulta urheiluopistolle

perustelu: Suomen Urheiluopiston alueen omistajalta on saatu jo perustamisvaiheessa suostumus kaupunkipuistoon liittymisestä, mutta fyysistä yhteyttä muuhun osaan puistoa ei saatu toteutettua. Suomen Urheiluopisto edustaa kansainvälisesti merkittävää urheilurakentamista. Pyssyharjun ja Ilvesharju-Saarjärvenharjun osat kuuluvat osin Natura 2000-verkoston ja valtakunnalliseen harjijensuojeluohjelmaan.

Nynäsin kartano ja puisto

perustelu: Nynäsin kartanoalue on valtakunnallisesti merkittävää kulttuurihistoriallista ympäristöä.

Heinolan kirkonkylän pikkusiniipiialueet ja Heinolanharjun kangasvuokkoalue

perustelu: Alueet täydentäisivät kaupunkipuiston luontoarvoja.

Paimenkallion kupeessa sijaitseva pikkumökki

perustelu: Rakennus kertoo Heinolan kaupungin vanhasta rakentamistavasta ja liittyy Supin työläisalueen rakentamiseen.

Rautsaaren pohjoisosa

perustelu: Yksityisessä omistuksessa oleva alue täydentäisi Rautsaaren kokonaisuutta.

Rainionvuoren alue

perustelu: Rainionvuoren luontoarvot liittyvät välittömästi Reumasäätiön sairaalan alueeseen. Alue on osin kaavoitettu puistoksi.

Lyseonmäen koulun alue

perustelu: Alue liittyy Heinolan koulukaupunkiperinteeseen.

Heinolan tori

perustelu: Heinolan tori kaupungin toiminnallisena keskipisteenä täydentäisi kaupunkipuiston monipuolisuutta.

Heinolan vanhainkodin alue

perustelu: Alue on liitettävissä puistokokonaisuuteen ja alueen luonne on puolijulkinen. Vanhainkotirakennus edustaa hyvin aikakautensa rakentamista.

Niemelän ketoalue ja Niemelän kallioid

perustelu: Alue on maakunnallisesti merkittävää perinnemaisema-alueita.

Vuoden 2004 asuntomessujen alue ja alueen puistot

perustelu: Alue edustaa 2000-luvun asuinalueen rakentamista ja liittyy hyvin Tähtisillan ja Tähtihovin muodostamaan Ruotsalaisen rantamaisemaan.

KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON TUNNETTAVUUDEN JA PROFIILIN KEHITTÄMINEN

Kansallisen kaupunkipuiston erottumista kaupunkikuvassa edistää puiston oma ilme. Kansalliselle kaupunkipuistolle kehitetään oma tunnusmerkkinsä, joka näkyy painotuotteissa, opasteissa ja mahdollisesti eräissä rakenteissa. Puiston kohteisiin liittyville opasteille kehitetään yhtenäinen yleisilme, samalla opasteiden on kuitenkin istuttava kunkin osa-alueen luonteeseen: rakenteet kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla keskusta-alueella eivät voi olla samanlaisia kuin erämaajärven rannalla.

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston alueella on useita toimijoita: kaupungin hallintokuntia, yrityksiä, kouluja, yhdistyksiä, yksityisiä henkilöitä jne. Yhteistoimintaverkon kehittäminen näiden välille luo mahdollisuuksia yksittäisille toimijoille ja tuo näkyvyyttä kansalliselle kaupunkipuistolle.

Kansallisen kaupunkipuiston näkyvyyttä kaupunkilaisten suuntaan voidaan lisätä järjestämällä puistoon liittyviä tapahtumia vuosittain, esimerkiksi puiston vuosijuhla keväisin ja 10-vuotisjuhla vuonna 2012.

LÄHTEET

KIRJALLISET, JULKAISTUT LÄHTEET

Aarveaara, Eeva; Uronen, Carita; Vuorinen, Tapani. 2006. Päijät-Hämeen maisemaselvitys. Lahden ammattikorkeakoulu, Päijät-Hämeen liitto, Hämeen ympäristökeskus, Lahti. 69 s.

Alanen, Timo; Kepsu, Saulo. 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505, Helsinki. 397 s. ISBN 951-717-568-x. ISSN 0355-1768.

Cederberg, A.R - Ojala Veikko. 1948. Heinolan kaupungin historia. Heinolan kaupunki.

Endén, Rauno. 1989. Heinolan kaupungin historia 2. Heinolan kaupunki.

Herranen, Timo, Heinolan kaupungin historia 3 (1940-1996). 1998. Heinolan kaupunki.

Hovi, Antti. 2000. Päijät-Hämeen perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 190. Hämeen ympäristökeskus, Hämeenlinna. 130 s. ISBN 952-11-0803-7. ISSN 1238-8610.

Maisema-aluetyöryhmä. 1993. Maisemanhoito. Maisema-aluetyöryhmän mietintö I. Helsinki: Ympäristöministeriö. 199 s. ISBN 951-47-5194-9.

Kajander, Sara. 1998. Heinolan pohjavesivarat ja pohjavesiympäristön hoito. Alueelliset ympäristöjulkaisut 86. Etelä-Savon ympäristökeskus, Mikkeli. 102 s. ISBN 952-11-0352-3. ISSN 1238-8610.

Könönen, Nina. 2005. Heinolan rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 96/2005. Padasjoki. 95 s. ISBN 951-9370-85-4, ISSN 1239-8357.

Lehijärvi, Mauno. 1979. Heinolan kartta-alueen kallioperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000, lehti 3112, kallioperäkarttojen selitykset. Espoo: Geologinen tutkimuslaitos. 24 s. ISBN 951-690-099-2.

Ruotsalainen, Mari. 2001. Pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat ja niiden toteutuminen Hämeen ympäristökeskuksen toimialueella. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 30/2001. Hämeen ympäristökeskus, Hämeenlinna. 45 s. ISBN 951-9370-19-6. ISSN 1239-8357.

Vauhkonen, Marko. 2003. Päijät-Hämeen uhanalaiset ja silmälläpidettävät putkilokasvit: esiintymät ja niiden suojeleminen. Alueelliset ympäristöjulkaisut 326. Hämeen ympäristökeskus, Tampere. 98 s. ISBN 952-11-1529-7. ISSN 1238-8610.

Wager, Henrik. 2006. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. Päijät-Hämeen liitto, A 159, Lahti. 121 s. ISBN 951-637-138-8, ISSN 1237-6507.

Wilmi, Jorma. 1988. Heinolan pitäjän historia 1860-luvulle. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä. 639 s. ISBN 951-99978-3-0. ISBN 951-9978-2-2 (nahkaselk.)

Wilmi, Jorma. 1999. Heinolan pitäjän historia II 1860-luvulta kunnan hallinnon päättymiseen vuoteen 1996. Kirjapaino Raamattutalo Oy, Pieksämäki. 496 s. ISBN 952-91-0838-9. ISBN 952-91-0837-0 (nahkaselk.)

Ympäristöministeriö. 1993. Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Helsinki. 278 s. ISBN 951-9075-63-1.

KIRJALLISET, JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto, maisematilojen muutoksen analysointi ja vastaisten hoitoperiaatteiden kehittäminen. TKK, Maisema-arkkitehti, Kulttuurimaiseman suojeleminen ja hoito MA-94.344 –studiokurssi syyskuu 2005. 179 s.

Nieminen, Marko, Nupponen, Kari, Sundell, Pekka. 2007. Erityisesti suojeltavien perhoslajien selvityksiä Heinolassa 2006. Moniste. Espoo. 45 s.

Paasivaara, Susanna ja Ruotsalainen Pia. 2006. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto, luontokartoitus 2006. Heinolan kaupungin moniste. Heinola. 51 s.

Vauhkonen, Marko. 2003. Heinolan ketonukiesiintymien hoito. Moniste. 4 s.

Ympäristöministeriön päätös Heinolan kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta. Annettu Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2002.

KARTAT

Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupapro 461/MYY/07
Maaperäkartta 1:20 000, 3112 08 Heinola.
Maaperäkartta 1:20 000, 3112 09 Ruotsalainen.
Maaperäkartta 1:20 000, 3112 11 Konnivesi.
Maaperäkartta 1:20 000, 3112 12 Heinolan mlk
Peruskartta 1:20 000, 3112 08 Heinola.
Peruskartta 1:20 000, 3112 09 Ruotsalainen.
Peruskartta 1:20 000, 3112 11 Konnivesi.
Peruskartta 1:20 000, 3112 12 Heinolan mlk.

KUVALÄHTEET

Heinolan ortoilmakuva, Heinolan kaupunki, 2002.
Kuninkaan kartasto 1778, Alanen & Kepsu 1989, käyttö lupa SKS.
Nils Schillmark: Jyrängön virta, 1787, Ateneumin taidekokoelmat.

VALOKUVAT

Hannu Vallas (HV)/Heinolan kaupunki
Heinolan kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKMA)
Heinolan maalaiskunnan kuvakokoelma (HMLK KK)
Itä-Hämeen Matkailuyhdistys ry:n kuva-arkisto (IHMY)
Katarina Surakka (K.S)
Kati Susi-Wolff
Maija Rautamäki
Olli Vuori (O.V.)
Pamela Arslan
Pekka Javanainen
Piazza/Heinolan kaupunki
Riikka Nousiainen
Ritva-Maija Kuuskoski (R-M.K)
scanfoto/Heinolan kaupunki
Seppo Purhonen/Porin kaupunki
Susanna Paasivaara

010

Mehiläishaukka vapautetaan Heinolan lintutarhalta kesällä 2006.

